

T.C.
Maltepe Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Psikoloji, İnsan Bilimleri & Felsefe Yüksek Lisans Programı

**9.10.11 YAŞINDAKİ ÇOCUKLARIN ZİHİNSEL GELİŞİM
VE BENLİK SAYGISINA AİLENİN SOSYO-EKONOMİK
DÜZEYİNİN ETKİSİ**

Yüksek Lisans Tezi

Şükran KILIÇ DURAN

İstanbul - 2007

T.C.
Maltepe Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Psikoloji, İnsan Bilimleri & Felsefe Yüksek Lisans Programı

**9.10.11 YAŞINDAKİ ÇOCUKLARIN ZİHİNSEL GELİŞİM
VE BENLİK SAYGISINA AİLENİN SOSYO-EKONOMİK
DÜZEYİNİN ETKİSİ**

Yüksek Lisans Tezi

Şükran KILIÇ DURAN

Danışman :Prof. Dr. Mücella ULUĞ

İstanbul - 2007

TEŞEKKÜR

9. 10. 11 yaşındaki çocukların zihinsel gelişimleri ve benlik saygılarına ailelerin sosyo-ekonomik düzeylerinin etkisinin incelendiği bu araştırmanın planlanması ve yürütülmesinde birçok insanın emeği ve desteği var. Öncelikle tezimin danışmanlığını kabul ederek araştırmamı gerçekleştirmemde bana destek olan ve yol gösteren Sayın hocam Prof. Dr. Mücella ULUĞ'a teşekkür borçluyum.

Araştırmamın içeriği konusunda değerli bilgileri ile bana yol gösteren arkadaşım Uzm. Psikolojik Danışman Esra KÖSE' ye, veri toplama aşamasında bana kolaylık gösteren uygulamalarımı yaptığım okulların müdürlerine, rehber öğretmenlerine ve öğrencilerine, süreç boyunca gösterdiği destek ve anlayış için Müdürüm Sonay UÇANKAN ÇİFTÇİ' ye ve katkıları olan tüm arkadaşlarıma teşekkür ediyorum.

Ayrıca yüksek lisans yapmam için beni teşvik eden ve her konuda desteğini yanımda hissettiğim eşim Ahmet Yaşar DURAN' a ve her zaman yanımda olan aileme minnettarlığımı sunarım.

Şükran KILIÇ DURAN

ÖZET

Bu araştırmada 9. 10. 11 yaşındaki çocukların zihinsel gelişimleri ve benlik saygılarına ailelerin sosyo-ekonomik düzeylerinin etkisi araştırılmıştır. Bu amaçla ilişkisel tarama modeline uygun olarak hazırlanan araştırmanın evrenini İstanbul ili Anadolu yakasında bulunan Milli Eğitim Bakanlığı' na bağlı resmi ve özel ilköğretim kurumlarına devam eden çocuklar oluşturmaktadır. Örneklem gurubunu ise Kartal ilçesinden alt, orta ve üst sosyo-ekonomik düzeyi temsil eden 4 devlet, 2 özel okuldan seçilen 9. 10. 11 yaşındaki 216 öğrenci oluşturmaktadır.

Araştırma kapsamında veri toplamak amacıyla; araştırmacı tarafından hazırlanan “Kişisel Bilgi Formu”, “ çocukların benlik saygı düzeylerini ölçmek için “Piers Haris Çocuklar İçin Öz Kavramı Ölçeği”, zihinsel gelişim düzeylerini ölçebilmek amacıyla da “Cattell Zeka Testi A Formu” uygulanmıştır.

Elde edilen verilerin istatistiksel analizleri SPSS for Windows 13.00 versiyonu kullanılarak yapılmıştır. Araştırmada veri türlerine göre; tamamlayıcı istatistiksel yöntemlerin (ortalama, standart sapma) yanı sıra niceliksel verilerden, ikili gruplarda benzerliklerin araştırılmasında Pearson Korelasyon testi yöntemi kullanılmıştır. Niteliksel değişkenler de Ki- kare testi ile karşılaştırılmıştır. Sonuçlar %95'lik güven aralığında, anlamlılık $p<0,05$ düzeyinde değerlendirilmiştir.

Araştırmada elde edilen bulgular özetle şu şekildedir.

Üst sosyo-ekonomik düzey ile zihinsel gelişim arasındaki ilişki karşılaştırıldığında, pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Üst sosyo-ekonomik düzeyin çocuğun zihinsel gelişimini etkilediği belirlenmiştir.

Zihinsel gelişimi ile cinsiyet değişkeni arasındaki ilişki incelendiğinde, cinsiyetin zihinsel gelişime etkisinde anlamlı bir ilişki bulunamamıştır.

Sosyo-ekonomik düzey ile benlik saygısı arasındaki ilişki karşılaştırıldığında, anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Benlik saygısı ile cinsiyet değişkeni arasındaki ilişki karşılaştırıldığında, kızların lehine anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Ailedeki çocuk sayısı ile zihinsel gelişim arasındaki ilişki karşılaştırıldığında; Zihinsel gelişim ile ailedeki çocuk sayısı arasında ters yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Anne ve babanın çalışmama durumu ile benlik saygısı arasındaki ilişki karşılaştırıldığında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır.

Ailedeki birey sayısı ile zihinsel gelişim ve benlik saygısı değişkenleri karşılaştırıldığında; ailedeki birey sayısı ile zihinsel gelişim arasında anlamlı bir ilişki bulunmuş, ailedeki birey sayısı ile benlik saygısı arasında ise anlamlı bir ilişki bulunamamıştır.

Çocuğun kendisine ait odasının olması değişkeni ile benlik saygısı arasındaki ilişki karşılaştırıldığında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır.

Çocuğun bilgisayarının olması ile zihinsel gelişimi ve benlik saygısı değişkenleri arasındaki ilişki karşılaştırıldığında; çocuğun bilgisayarının olması ile zihinsel gelişim arasında anlamlı bir ilişki bulunmuş, çocuğun bilgisayarının olması ile benlik saygısı arasında ise anlamlı bir ilişki bulunamamıştır.

Araştırma kapsamına giren tüm çocukların Piers Haris Çocuklar İçin Öz Kavramı Ölçeği ile zeka puanları arasında ilişki olup olmadığına bakıldığında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Yani, çocukların zeka puanları arttıkça benlik saygıları da artmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Aile, Benlik Saygısı, Zihinsel Gelişim.

ABSTRACT

Within this research is analyzed that the social-economic level of the nine,ten,eleven year-old children's families how to effect their mental improvement and self respect. For this purpose, the children attending goverment and private primary education schools which are depended Ministry of National Education where is located at Anatolia side of İstanbul province form the universe of this research to be prepared in accordance with the model of the relational scanning. Sample group consists of the nine,ten,eleven year-old children, a total of 216 students, representing lower ,moderate and upper social-economic level in Kartal Distict and they are selected from four state and two private schools.

In the scope of the research, , “Personal Info Form” prepared by the researcher for gathering data, “Piers Haris’ Self Concept Scale for children” and “Form A of Cattell’s Intelligence Test” are respectively applied for measuring the personality of and mental improvement level of the children.

The statistical analysis of the gathering data is done by using SPSS for Windows version 13.00. As the type of data in the research; in addition to the complementary statistical methods (mean, standart deviation), Pearson Correlation Test method is used for comparing with the groups having two parts by using quantitative data. The qualitative variables are also compared with applying Ki Square Test. The results are evaluated at the safety interval of 95 percent, the meaningness at $p < 0,05$ level.

The having findings throughout the research briefly following :

A meaningful relation is found out at positive direction when comparing with the relation between the upper social-economic level and mental improvement. It is determined what upper-economic level effects the mental improvement of a child.

A meaningful relation could not be found any effect of gender to mental improvement when analyzing the relation between mental improvement and gender.

A meaningful relation could not be found when a comparison is done between self respect and social-economic level. A meaningful relation that in favour of the girls is found out when a comparison is done between self respect and the variable of gender.

A reversed meaningful relation between the two when a comparison is done between mental improvement and the number of the children in a family.

A meaningful relation could not be found when a comparison is done between self respect and the status of parents not having a job.

A meaningful relation is found out between the number of individual in a family and the variable of mental improvement, that could not be found between the number of individual in a family and self respect when a comparison is done between the number of individual in a family and the variables of both mental improvement and self respect.

A meaningful relation could not be found when a comparison is done between the variable of child's having his/her own room and self respect.

A meaningful relation is found out between child's having his/her own computer and the variable of mental improvement, that could not be found between child's having his/her own computer and the variable of self respect when a comparison is done between child's having his/her own computer and the variables of both self respect and mental improvement.

A meaningful relation is found out at positive direction when looking at whether there is a relation between Piers Haris' Self Concept Scale for Children and intelligence quotient (IQ) of all the children in the scope of the research. In other words when the children's IQ is increased, their self respect is getting higher as well.

Key Words: Family, Self Respect, Mental Improvement

İÇİNDEKİLER

	Sayfa No
TEŞEKKÜR.....	i
ÖZET.....	ii
ABSTRACT.....	iv
İÇİNDEKİLER.....	vi
TABLolar LİSTESİ.....	ix
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xiii
I. BÖLÜM.....	1
1. Giriş.....	1
1.1. Problem.....	3
1.2. Amaç.....	4
1.3. Hipotezler.....	4
1.4. Önem.....	5
1.5. Varsayım.....	6
1.6. Sınırlılıklar.....	7
1.7. Tanımlar.....	7
II. BÖLÜM.....	8
2. Genel Bilgiler.....	9
2.1. Aile.....	9
2.1.1. Anne-Baba Tutumları.....	12
2.2. Benlik-Benlik Saygısı.....	25
2.3. Zeka ve Gelişim Kuramları.....	33
2.3.1. Alfred Binet.....	34
2.3.2. Cattell.....	34
2.3.3. Piaget'nin Bilişsel Gelişim Kuramı.....	35
2.3.3.1. Duyu Hareket Dönemi.....	37

2.3.3.2. İşlem Öncesi Dönem.....	37
2.3.3.3. Somut İşlemler Dönemi.....	37
2.3.3.4. Soyut İşlemler Dönemi.....	38
2.3.4. Sperman'ın Tek Faktör Kuramı.....	38
2.3.5. Thurstone – Bileşik Faktörlü Çözümleme.....	39
2.3.6. Sternberg' in Üçlü Zeka Teorisi.....	39
2.3.6.1. Bağlamsal Alt Teori.....	40
2.3.6.2. Deneysel Alt Teori.....	40
2.3.6.3. Bileşenler Alt Teorisi.....	40
2.3.7. Bruner' in Bilişsel Gelişim Kuramı.....	41
2.3.7.1. Eylemsel Evre.....	41
2.3.7.2. İmgesel Evre.....	41
2.3.7.3. Sembolik Evre.....	41
2.3.8. Gardner'ın Çoklu Zeka Kuramı.....	42
2.3.8.1. Sözel-Dilsel Zeka.....	43
2.3.8.2. Mantıksal-Matematiksel Zeka.....	43
2.3.8.3. Görsel-Uzamsal Zeka.....	43
2.3.8.4. Müzikal-Ritmik Zeka.....	43
2.3.8.5. Bedensel-Kinestetik Zeka.....	44
2.3.8.6. Sosyal-Kişilerarası Zeka.....	44
2.3.8.7. Kişiyeye Dönük-İçsel Zeka.....	44
2.3.8.8. Doğacı Zeka.....	44
2.3.9. Vygotsky ve Kavram Gelişimi.....	45
2.3.10. Erikson ve Psikososyal Gelişim Kuramı.....	46
2.3.10.1. Temel Güvene Karşı Güvensizlik	46
2.3.10.2. Özerkliğe Karşı Şüphe ve Utanç.....	47
2.3.10.3. Girişkenliğe Karşı Suçluluk	48
2.3.10.4. Çalışkanlığa Karşı Aşağılık Duygusu.....	49
2.3.10.5. Kimlik Kazanmaya Karşı Rol Karışıklığı.....	49
2.3.10.6. Yakınlığa Karşı Yanlılık.....	50

2.3.10.7. Üretkenliğe Karşı Durgunluk.....	51
2.3.10.8. Benlik Bütünlüğüne Karşı Umutsuzluk.....	51
III. BÖLÜM.....	53
3. Yöntem.....	53
3.1. Araştırmanın Modeli.....	53
3.2. Evren ve Örneklem.....	53
3.3. Veri Toplama Araçları.....	54
3.3.1. R. B. Cattell Zeka Testi 2A Formu.....	54
3.3.2. Piers Haris Çocuklar İçin Özkavramı Ölçeği.....	55
3.3.3. Öğrenci Bilgi Formu.....	56
3.4. Verilerin Toplanması.....	56
3.5. Verilerin Değerlendirilmesi.....	56
IV. BÖLÜM.....	58
4. Bulgular.....	58
4.1. Demografik Özelliklere İlişkin Frekans ve Yüzde Değerleri.....	58
4.2. Hipotez Testleri.....	68
V. BÖLÜM.....	88
5. Sonuç ve Tartışma, Öneriler.....	88
5.1. Sonuç ve Tartışma.....	87
5.2. Öneriler.....	96
EKLER.....	98
EK: 1. Kendim Hakkında Düşüncelerim.....	98
(Piers Haris Çocuklar İçin Özkavramı Ölçeği)	
EK: 2. Öğrenci Bilgi Formu.....	102
KAYNAKÇA.....	104

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1: Ailedeki Çocuk Sayısı Değişkenine Göre Frekans ve Yüzde Değerleri...	58
Tablo 2: Babanın Öğrenim Durumu Değişkenine Göre Frekans ve Yüzde Değerleri.....	59
Tablo 3: Annenin Öğrenim Durumu Değişkenine Göre Frekans ve Yüzde Değerleri.....	60
Tablo 4: Babanın Çalışma Durumu Değişkenine Göre Frekans ve Yüzde Değerleri.....	61
Tablo 5: Annenin Çalışma Durumu Değişkenine Göre Frekans ve Yüzde Değerleri.....	62
Tablo 6: Ailedeki Birey Sayısı Değişkenine Göre Frekans ve Yüzde Değerleri.....	63
Tablo 7: Oturulan Ev Değişkenine Göre Frekans ve Yüzde Değerleri.....	64
Tablo 8: Kendisine Ait Oda Değişkenine Göre Frekans ve Yüzde Değerleri.....	65
Tablo 9: Bilgisayarın Bulunması Değişkenine Göre Frekans ve Yüzde Değerleri....	66
Tablo 10: Cep Telefonun Bulunması Değişkenine Göre Frekans ve Yüzde Değerleri.....	67
Tablo 11: Zeka Puanı Değişkenine Göre Tanımlayıcı İstatistik Değerleri.....	68
Tablo 12: Benlik Puanı Değişkenine Göre Tanımlayıcı İstatistik Değerleri.....	68
Tablo 13: 9 Yaş Grubu İçin Sosyo-Ekonomik Düzeyin Zihinsel Gelişimi Etkileyip Etkilemediğini Belirlemek İçin Yapılan Ki-Kare Testi Sonuçları.....	68
Tablo 14: 10 Yaş Grubu İçin Sosyo-Ekonomik Düzeyin Zihinsel Gelişimi Etkileyip Etkilemediğini Belirlemek İçin Yapılan Ki-Kare Testi Sonuçları.....	69
Tablo 15: 11 Yaş Grubu İçin Sosyo-Ekonomik Düzeyin Zihinsel Gelişimi Etkileyip Etkilemediğini Belirlemek İçin Yapılan Ki-Kare Testi Sonuçları.....	69
Tablo 16: Yaş Grubuna Bakılmaksızın Sosyo-Ekonomik Düzeyin Zihinsel Gelişimi Etkileyip Etkilemediğini Belirlemek İçin Yapılan Ki-Kare Testi Sonuçları.....	70

Tablo 17: Ki-Kare Testi Sonucuna Göre Aradaki İlişkinin Derecesini ve Yönünü Belirlemek İçin Yapılan Pearson Korelasyon Analizi Sonuçları.....	70
Tablo 18: Kız Cinsiyeti Değişkenine Göre Sosyo-Ekonomik Düzeyin Zihinsel Gelişimi Etkileyip Etkilemediğini Belirlemek İçin Yapılan Ki-Kare Testi Sonuçları.....	71
Tablo 19: Erkek Cinsiyeti Değişkenine Göre Sosyo-Ekonomik Düzeyin Zihinsel Gelişimi Etkileyip Etkilemediğini Belirlemek İçin Yapılan Ki-Kare Testi Sonuçları.....	71
Tablo 20: Cinsiyet Değişkenine Göre Zeka Puan Ortalamaları İçin Yapılan İlişkisiz Grup t Testi Sonuçları.....	72
Tablo 21: 9 Yaş Grubu İçin Sosyo-Ekonomik Düzeyin Benlik Saygısını Etkileyip Etkilemediğini Belirlemek İçin Yapılan Ki-Kare Testi Sonuçları.....	72
Tablo 22: 10 Yaş Grubu İçin Sosyo-Ekonomik Düzeyin Benlik Saygısını Etkileyip Etkilemediğini Belirlemek İçin Yapılan Ki-Kare Testi Sonuçları.....	73
Tablo 23: 11 Yaş Grubu İçin Sosyo-Ekonomik Düzeyin Benlik Saygısını Etkileyip Etkilemediğini Belirlemek İçin Yapılan Ki-Kare Testi Sonuçları.....	73
Tablo 24: Yaş Grubuna Bakılmaksızın Sosyo-Ekonomik Düzeyin Benlik Saygısını Etkileyip Etkilemediğini Belirlemek İçin Yapılan Ki-Kare Testi Sonuçları.....	73
Tablo 25: Ki-Kare Testi Sonucuna Göre Aradaki İlişkinin Derecesini ve Yönünü Belirlemek İçin Yapılan Pearson Korelasyon Analizi Sonuçları.....	74
Tablo 26: Kız Cinsiyeti Değişkenine Göre Sosyo-Ekonomik Düzeyin Benlik Saygısını Etkileyip Etkilemediğini Belirlemek İçin Yapılan Ki-Kare Testi Sonuçları.....	74
Tablo 27: Erkek Cinsiyeti Değişkenine Göre, Sosyo-Ekonomik Düzeyin Benlik Saygısını Etkileyip Etkilemediğini Belirlemek İçin Yapılan Ki-Kare Testi Sonuçları.....	75
Tablo 28: Cinsiyet Değişkenine Göre Benlik Saygısı Puan Ortalamaları İçin Yapılan İlişkisiz Grup t Testi Sonuçları.....	75
Tablo 29: Ailedeki Çocuk Sayısının Benlik Saygısını Etkileyip Etkilemediğini	

Belirlemek Üzere Yapılan Ki-Kare Sonuçları Üzere Yapılan Ki-Kare Sonuçları.....	76
Tablo 30: Ki-Kare Testi Sonucuna Göre Aradaki İlişkinin Derecesini ve Yönünü Belirlemek İçin Yapılan Pearson Korelasyon Analizi Sonuçları.....	76
Tablo 31: Ailedeki Çocuk Sayısının Zihinsel Gelişimi Etkileyip Etkilemediğini Belirlemek Üzere Yapılan Ki-Kare Sonuçları.....	77
Tablo 32: Ki-Kare Testi Sonucuna Göre Aradaki İlişkinin Derecesini ve Yönünü Belirlemek İçin Yapılan Pearson Korelasyon Analizi Sonuçları.....	77
Tablo 33: Babanın Çalışmama Durumunun Benlik Saygısını Etkileyip Etkilemediğini Belirlemek Üzere Yapılan Ki-Kare Sonuçları.....	78
Tablo 34: Ki-Kare Testi Sonucuna Göre Aradaki İlişkinin Derecesini ve Yönünü Belirlemek İçin Yapılan Pearson Korelasyon Analizi Sonuçları.....	78
Tablo 35: Annenin Çalışmama Durumunun Benlik Saygısını Etkileyip Etkilemediğini Belirlemek Üzere Yapılan Ki-Kare Sonuçları.....	79
Tablo 36: Ki-Kare Testi Sonucuna Göre Aradaki İlişkinin Derecesini ve Yönünü Belirlemek İçin Yapılan Pearson Korelasyon Analizi Sonuçları.....	79
Tablo 37: Ailedeki Birey Sayısının Zihinsel Gelişimi Etkileyip Etkilemediğini Belirlemek Üzere Yapılan Ki-Kare Sonuçları.....	80
Tablo 38: Ki-Kare Testi Sonucuna Göre Aradaki İlişkinin Derecesini ve Yönünü Belirlemek İçin Yapılan Pearson Korelasyon Analizi Sonuçları.....	80
Tablo 39: Ailedeki Birey Sayısının Benlik Saygısını Etkileyip Etkilemediğini Belirlemek Üzere Yapılan Ki-Kare Sonuçları.....	81
Tablo 40: Ki-Kare Testi Sonucuna Göre Aradaki İlişkinin Derecesini ve Yönünü Belirlemek İçin Yapılan Pearson Korelasyon Analizi Sonuçları.....	81
Tablo 41: Çocuğun Kendisine Ait Odasının Olmasının Benlik Saygısını Etkileyip Etkilemediğini Belirlemek Üzere Yapılan Ki-Kare Sonuçları.....	82
Tablo 42: Ki-Kare Testi Sonucuna Göre Aradaki İlişkinin Derecesini ve Yönünü Belirlemek İçin Yapılan Pearson Korelasyon Analizi Sonuçları.....	82
Tablo 43: Çocuğun Bilgisayarının Olmasının Zihinsel Gelişimini Etkileyip Etkilemediğini Belirlemek Üzere Yapılan Ki-Kare Sonuçları.....	83

Tablo 44: Ki-Kare Testi Sonucuna Göre Aradaki İlişkinin Derecesini ve Yönünü Belirlemek İçin Yapılan Pearson Korelasyon Analizi Sonuçları.....	83
Tablo 45: Çocuğun Bilgisayarının Olmasının Benlik Saygısını Etkileyip Etkilemediğini Belirlemek Üzere Yapılan Ki-Kare Sonuçları.....	84
Tablo 46: Ki-Kare Testi Sonucuna Göre Aradaki İlişkinin Derecesini ve Yönünü Belirlemek İçin Yapılan Pearson Korelasyon Analizi Sonuçları.....	84
Tablo 47: 9 Yaş Grubu İçin Zeka Puanı ile Benlik Saygısı Puanı Arasındaki İlişkiyi Belirlemek İçin Yapılan Ki-Kare Testi Sonuçları.....	85
Tablo 48: 9 Yaş Grubu İçin Ki-Kare Testi Sonucuna Göre Aradaki İlişkinin Derecesini ve Yönünü Belirlemek İçin Yapılan Pearson Korelasyon Analizi Sonuçları.....	85
Tablo 49: 10 Yaş Grubu İçin Zeka Puanı ile Benlik Saygısı Puanı Arasındaki İlişkiyi Belirlemek İçin Yapılan Ki-Kare Testi Sonuçları.....	86
Tablo 50: 11 Yaş Grubu İçin Zeka Puanı ile Benlik Saygısı Puanı Arasındaki İlişkiyi Belirlemek İçin Yapılan Ki-Kare Testi Sonuçları.....	86
Tablo 51: Yaş Grubuna Bakılmaksızın Zeka Puanı ile Benlik Saygısı Puanı Arasındaki İlişkiyi Belirlemek İçin Yapılan Ki-Kare Testi Sonuçları.....	87
Tablo 52: Ki-Kare Testi Sonucuna Göre Aradaki İlişkinin Derecesini ve Yönünü Belirlemek İçin Yapılan Pearson Korelasyon Analizi Sonuçları.....	87

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: Ailedeki Çocuk Sayısı Değişkeninin Dağılımı	58
Şekil 2: Babanın Öğrenim Durumu Değişkeninin Dağılımı	59
Şekil 3: Annenin Öğrenim Durumu Değişkeninin Dağılımı	60
Şekil 4: Babanın Çalışma Durumu Değişkeninin Dağılımı	61
Şekil 5: Annenin Çalışma Durumu Değişkeninin Dağılımı	62
Şekil 6: Ailedeki Birey Sayısının Dağılımı	63
Şekil 7: Oturulan Ev Değişkeninin Dağılımı	64
Şekil 8: Kendisine Ait Oda Değişkeninin Dağılımı.....	65
Şekil 9: Bilgisayarın Bulunması Değişkeninin Dağılımı	66
Şekil 10: Cep Telefonu Bulunması Değişkeninin Dağılımı	67

I. BÖLÜM

1.GİRİŞ

Aile toplumun en küçük sosyal birimidir. Aile, en küçük sosyal birim olmakla birlikte aynı zamanda en karmaşık birimdir. Bir çocuğun toplumun üyesi olarak kabul görmesinde ailenin rolü büyüktür. Aile sadece toplumsallaşma sürecinde değil, bireyselleşme sürecinde de büyük rol oynar. Günümüz toplumlarında, çocuklar önce aile çevresi içindedirler. Çocuklar büyüdükçe bu çevre genişler, önce aileye en yakın olan akraba ve komşular çocuğun etkileşim alanına girerken, daha sonra yakın çevresindeki arkadaşlar ve nihayet okul, çocuğun yaşam alanı olarak önem kazanmaya başlar.

Çocuk doğar doğmaz annesi ve yakın çevresindeki diğer insanlar aracılığıyla temel gereksinimleri karşılanan bir canlıdır. Onun kendi kendine yeterli hale gelmesi için belli bir zamanın geçmesi gerekir. Bunun için, başkaları tarafından bakılmaya, yönlendirilmeye, rehberliğe ihtiyacı vardır. Bu yönlendirilmeler, insanın doğuştan getirdiği kalıtsal özelliklerle de bütünleşerek bireyin kişilik yapısını oluşturur. Çocuk dış uyarılara da son derece açıktır. Daha ilk günlerde aldığı uyarılar, ondaki bu potansiyel özelliklerin olumlu yönde gelişmesini sağlayabileceği gibi tam tersine olumsuz, ters yönde bir gelişmeye de neden olabilir. Bu açıdan ilk yaşam ortamı, bu ortamda aldığı etkiler çocuğun gelecekte nasıl biri olacağını belirleme konusunda son derece etkilidir. Çocuk üzerinde okulun rolü yadsınmaz ancak okula başlayıncaya kadar geçen dönemin son derece önemli hatta hayati olduğu bilinmektedir (Oktay, 2002).

Anne-baba arasındaki ilişki dolaylı olarak çocuğu da etkileyecektir. Anne-baba arasındaki ilişkinin sıcaklığı, annenin çocuğu ile ilişkisini etkilemektedir. Bu olumlu etkileşim çocuğun sosyal, duygusal ve bilişsel gelişimine katkıda bulunmaktadır. Çocuk anne-baba ile bire bir ilişkiden yoksun olursa duygusal ve duygusal beslenmeden de yoksun olur ve şu özellikleri gösterir (Öztürk, 1997) :

1. Uyarılara geç ve güç cevap verirler. Çevreye ilgisizdirler.
2. Oturdukları yerde sallanma, çene oynatma, kafa sallama ve vurma hareketleri çok sık görülür. Bunlar kendi kendilerini uyarma çabalarıdır.
3. Bedensel haz kaynaklarına (parmak emme, sallanma gibi) sık başvururlar.
4. Yalancı geri zekalılık çok görülür ve genellikle kalıcıdır. İlk yaşlarda yuvalara verilen çocuklar 3-4 yaşlarından sonra tekrar evlerine dönseler de zekaları normale dönmeyebilir.
5. Beslenme ve bakım yönünden iyi yaşam koşulları içinde buldukları halde hastalanma ve ölüm oranının yüksek olduğu araştırmalarla saptanmıştır.

Çocuğun zekasının gelişimi açısından yetiştiği çevrede yeterli uyarıcının verilmesi çok önemlidir. Algısal ve duygusal yaşantıların sınırlı olduğu çevrede büyüyen çocukların zekalarının diğer çocuklara oranla daha yavaş geliştiği araştırmacılar tarafından belirtilmektedir. Bir çok araştırma, çocukların, yoksul bir çevreden daha iyi bir çevreye taşındıklarında belirgin bir biçimde iyileştiğini göstermiştir. Scarar ve Weinberg (1976) sosyo-ekonomik düzeyi yüksek ailelerce evlatlık alınmış 130 siyah ve melez çocuğu incelemiştir. Bu çocukların ortalama zeka bölümleri 106, aynı coğrafi bölgede kendi evlerinde büyüyen siyah çocuklarınınki ise 90 idi. Bu sonuçlar, toplumsal ve genetik değişkenlerin de rolü olmakla birlikte, zeka bölümünü belirlemede toplumsal çevrenin baskın bir rol oynadığı görüşünü desteklemektedir (Gander & Gardiner, 1993).

Erickson (1984) benlik saygısının kökenini, bebeğin gelişim basamaklarının ilk dönemine götürür. Çocuğun kendisi ile ilgili benlik tasarımı geliştirmesinde anne ve babasının önemli etkileri olduğunu belirtmiş; anne ve babaların davranışları ile tutum ve tavırlarını çocuklarına aktardıklarını ifade etmiştir. Çocuklar bu tavırlarla ilgili ipuçları toplarlar ve kendileri de benzer davranışlar gösterirler (Eisenberg, 1993). Çocuğun ben

kavramı, kendi için önem taşıyan büyüklerin ona gösterdikleri tutumların bir yansıması olduğundan, ana-babadan gelen itici tutumlar çocuğun kendini değersiz hissetmesine neden olur.

Bir çocuk anne babasıyla özdeşim kurarken, o aile bireyin özelliklerine yakın kişilik paternleri geliştirmektedir; dolayısıyla benlik kavramı kendi benliğine ilişkin düşünceleri; kendine ve başkalarına ait başkalarına ait algılamaları özdeşim kurduğu ebeveynin iyi ya da kötü bir insan olmasına bağlı olarak değişmektedir. Sinirli, anksiyeteli, olayları komik yanından görme kabiliyetine sahip olmayan ebeveynlerle yaşamak çocukta yüksek düzeyde anksiyeteye yol açmaktadır. Buna karşılık çocuklarına ılıman bir yaklaşım sergileyen, çocuklarını seven, çocuklarıyla ilgilenen ebeveynlerle yaşayan çocuklar daha kolay sosyalleşmekte ve toplumla uyum içinde yaşayan bireyler haline gelmektedirler (Hurlock, 1974).

1.1. Problem

İnsandaki potansiyelin en üst sınırlarına kadar geliştirilebilmesi ancak ona çok erken sağlanacak imkanlarla mümkün olabilir. Bu nedenle, yaşamın ilk yıllarında anne-babanın çocuğun içinde bulunduğu fiziksel ve sosyal çevrenin onun gelişmesinde çok önemli rolü vardır. Okul öncesi yıllar ve ilköğretim çağı bu bakımdan hayati önem taşır. Bu dönemde çocuğa verilenler ve verilmeyenler, onun geleceğini belirler.

Aile içinde yaşananlar, aile içindeki iletişim, üyeler arası etkileşim çocuğun zihinsel, fiziksel ve psikososyal gelişimini doğrudan etkiler. Sağlıklı kimlik gelişimi, dil gelişimi, olumlu benlik saygısı, kendine güven düzeyi, bireyselleşme süreci, sosyalleşme süreci, özerklik, yaratıcılık, kendini gerçekleştirebilme, cinsiyet rollerinin kabulü gibi süreç, beceri ve yaşantılarda ailenin rolü büyüktür.

Çocuk üzerinde ilk yaşlarda uygun beslenme, ana babanın uyarması, ilgisi, zekayı geliştireceği gibi bunun tersi de olabilir. İlgi ve uyarılmanın yetersiz olduğu bir evde zeka

kolay gelişemez. Bu bakımdan ilk yıllarda, eksik uyarılma ve ilgi yokluğu, sonraki çabalarla tümünden düzeltilemez. Örneğin, yoksul ve eğitimsiz bir aileden gelen çocuk, sağlam doğsa da zeka gelişimi yavaş gider. Okul çağına geldiğinde ya öğrenime hazır değildir ya da yaşlılarından geri kalmıştır. Böyle öğrenim yarışına çok geriden başlayan çocuk, açığını kolay kapatamaz. Genellikle bu açık gittikçe büyür. Çünkü ilk başarısızlıklar, öğrenme istek ve çabasını söndürür (Yörükoğlu, 1993)

Sağlıklı bir benlik oluşumu için çocuğun tüm duygularını yaşaması gerekmektedir. Çocuk bu duygularını ancak kendini bu duygularıyla kabul eden, onları anlayan, onlara katılan biri olduğunda yaşayabilmektedir. Bu gerçekleşmediğinde, çocuk en doğal duygusal tepkilerini “kendisi için”, “içten içe” yaşayamamaktadır. Winnicott’ un tanımladığı gibi “sahte benlik” oluşmaktadır. Gerçek benlik gelişmemekte ve farklılaşmamaktadır; çünkü gerçek benlik yaşanmamaktadır (Miller,1994, s.27) .

Çocuğun benlik kavramı, kendisi için önem taşıyan büyüklerin ona gösterdiği tutumların bir yansıması olduğundan, itici ana-baba tutumları çocuğun kendisini değersiz bulmasına neden olur.böyle bir ortamda yetişen çocuk, kendisine ilişkin olumlu görüşler geliştiremez (Gençtan, 1993, s.44) .

1.2. Amaç

Bu araştırmanın genel amacı; ailelerin sosyo-ekonomik düzeylerinin; 9. 10. 11 yaşındaki çocuklarının özgüvenleri, kendileriyle ilgili algılamaları ve değerlendirmeleri ile zihinsel gelişimleri arasındaki ilişkiye etkilerinin incelenmesidir.

1.3. Hipotezler

Araştırmanın genel amacı çerçevesinde aşağıdaki hipotezler geliştirilmiştir:

1. Üst sosyo-ekonomik düzey çocuğun zihinsel gelişimini olumlu etkiler.

2. Sosyo-ekonomik düzeyin zihinsel gelişime etkisinde, cinsiyet önemli bir faktör değildir.
3. Sosyo-ekonomik düzey arttıkça benlik saygısı da artar.
4. Sosyo-ekonomik düzeyin benlik saygısına etkisinde cinsiyet önemli bir faktör değildir.
5. Ailedeki çocuk sayısı zihinsel gelişimi ve benlik saygısını etkiler.
6. Babanın çalışmaması çocuğun benlik saygısını etkiler.
7. Annenin çalışmaması çocuğun benlik saygısını etkiler.
8. Ailedeki birey sayısı zihinsel gelişim ve benlik saygısını etkiler.
9. Çocuğun kendine ait odası olması benlik saygısını olumlu etkiler.
10. Çocuğun bilgisayarının olması zihinsel gelişimini ve benlik saygısını olumlu etkiler.
11. Çocuğun zihinsel gelişimi yüksekse benlik saygısı da yüksek olur.

1.4. Önem

Hayat başarısını doğrudan etkileyen faktörlerden olan zihinsel gelişim ve benlik saygısı, çocuğun sağlıklı bir şekilde gelişimi ve ileriki yaşantısında mutlu ve doyumlu bir hayat sürmesi açısından önemlidir. Benliğin gelişimini etkileyen etmenler arasında en başta ailenin sosyo-ekonomik düzeyi gelmektedir. Bu etmen zekayı da besleyici özellikler göstermektedir.

Aile ilgisinden yoksun büyüyen çocuklarda zihinsel gelişimin daha düşük düzeyde olduğu düşünülmektedir.

Bu araştırmanın, öğrencilerin benlik saygıları ve zihinsel gelişimlerinin üst düzeyde gerçekleşebilmesi ve konuyla ilgili ailelerin rolüne dikkat çekilmesi, gerekli önlemlerin alınabilmesi açısından önemli olduğu düşünülmektedir. Ayrıca geleceğin yetişkini olacak ve toplumu şekillendirecek olan çocukların gelişimi ve eğitimi sürecinde ortaya çıkabilecek psiko-sosyal problemlerin önlenmesi, zihinsel düzeyleri ve benlik saygıları düşük çocukların düzeylerini arttırmak için çalışmalar yapılabilmesi açısından da önemlidir.

Bu çalışmanın genel sonuçlarının, çocukların gelişim süreçlerindeki başarıları için anne, baba ve eğitimcilere katkı getireceği umulmakta ve bu konuda yapılacak yeni araştırmalar için kaynak oluşturabileceği düşünülmektedir.

1.5. Varsayım

Bu araştırmanın temel aldığı bazı varsayımlar şunlardır:

1. Araştırmada kullanılan Piers- Harris Çocuklar İçin Özkavramı Ölçeği'nin; benlik saygısını ölçmede geçerli ve güvenilir bir araç olduğu kabul edilmektedir.
2. Araştırmada kullanılacak Cattell Zeka Testi'nin çocukların zeka puanlarını belirlemede geçerli ve güvenilir bir ölçek olduğu kabul edilmektedir.
3. Örneklemin evreni temsil ettiği kabul edilmektedir.
4. Araştırmaya katılanların ölçme araçlarındaki soruları doğru yanıtladıkları kabul edilmektedir.

5. Araştırmada kullanılan Piers- Harris Çocuklar İçin Özkavramı Ölçeği ve Zeka Testlerinin, Türk denek gurubu için de uygun olduğu kabul edilmektedir.

1.6. Sınırlılıklar

Bu araştırmanın sınırlılıkları şunlardır:

1. Araştırmanın çalışma grubu, İstanbul Anadolu yakasında bulunan resmi ve özel altı ilköğretim okulundan randomize olarak örnekleme seçilen öğrencilerle sınırlıdır.
2. Araştırma, 9. 10. 11. yaşındaki ilköğretim okulu öğrencileri ile sınırlıdır.
3. Araştırma bulgularının elde edilmesi, Cattell Zeka Testi, Piers- Harris Çocuklar İçin Özkavramı Ölçeği ve Bilgi Formu ile sınırlıdır.
4. Araştırma, amaçlar bölümündeki hipotezlerle sınırlıdır.
5. Araştırma, kullanılan istatistiksel analizlerle sınırlıdır.

1.7. Tanımlar

Anne-Baba Tutumu: Anne ve babaların, çocuğun gerek sosyal, gerek psikolojik, gerekse kişilik gelişimlerini etkileyecek yönde belirli bir birey, nesne yada ortamlara olumlu veya olumsuz şekilde bir tepkide bulunma eğilimidir (Yavuzer, 1998).

Benlik Saygısı: Kişinin kendisiyle ilgili bütün düşünceler, algılamalar, duygular ve değerlendirmelerinin tümünün etkileşiminden doğan sonuç, algı (Cüceloğlu, 1997)

Zeka: Zihnin öğrenme, öğrenilenden yararlanabilme, yeni durumlara uyabilme ve yeni çözüm yolları bulabilme yeteneğidir.

II. BÖLÜM

2. GENEL BİLGİLER

2. 1. Aile

Aile , bireyin ve toplumun fonksiyonlarında en temel ögedir. Aile, bireyin yaşamında çok önemli bir yer tutan beslenme, bakım , sevgi ihtiyacı , duygusal gelişim , psikolojik gelişim, eğitim, kültürel değerleri kazanma, sağlıklı zeka gelişimini sürdürme gibi temel ihtiyaçlarını karşıladığı birincil yer ve çevredir. Aile üyeleri arasındaki ilişkiler ve aile ortamı, psikosozal yönden gelişen bireyin en çok etkileşime uğradığı yerdir. Bu ilişkiler, bireyin kendine güvenmesini, kendine ve diğer bireylere sevgi duymasını, kimlik kazanmasını, kişilik gelişimini, sosyal beceriler geliştirmesini ve topluma adaptasyon sürecini olanaklı hale getirir.

Aile birliğinde, aileyi oluşturan bireyler birbirinden etkilenir. Bu durumu aynı vücutta bulunan organlara benzetebiliriz. Her yönden etkileşim içerisinde, bir bütün olarak, aileyi yaşayan bir organizma saymak yanlış olmaz. Organların birindeki arıza, diğer organların ritmini, işleyişini ve fonksiyonelliğini etkiler.

Aile toplumun bir parçasıdır; en genel ifadeyle anne, baba ve çocuktan oluşmaktadır. Aile içinde “anne”, “baba”,”çocuk” rolleri bulunmaktadır.Bu roller arasında sınırlar vardır ve sınırların geçirgen olup olmadığına göre üyeler arasındaki iletişim ve etkileşimin derecesi değişmektedir.

Salvador Minuchin aileyi alt sistemlerden oluşan bir sistem olarak değerlendirir (Fidaner, 1995). Alt sistemler hem kendi başlarına bir bütün, hem de diğer sistemlerin bir parçasıdır. Hiyerarşik biçimde sıralanan sistemler ve alt sistemler arasında ayrı geçirgen sınırlar vardır. Bu sistemleri ve alt sistemleri yöneten kurallar ve her birinin belli amaçları vardır. Sistemlerin işleyişi iletişim ve geribildirimler yoluyla olur. Her aile bireyi diğerleriyle kurduğu ilişkiler içinde kaleidoskopik biçimde bu alt sistemlerin içinde yer alır. Örneğin bir

birey eş olarak karı-koca alt sisteminin içindeyken, aynı zamanda ana-baba alt sisteminin içindeyken, aynı zamanda ana-baba alt sisteminin bir bireyidir. Alt sistemler belli işlevlere göre dönüşüm gösterebilir. Karı-koca alt sisteminin işlevi aile bütünlüğünü dış dünyanın zorlarından korumak ve eşlerin bu sistem içinde doyum bulmasını sağlamak iken, çocuk doğumu ile bu alt sistem ana-baba alt sistemine dönüşür ve bu bebeğin gereksinimlerini sağlama onu büyütme işlevi kazanır. Yapısal yaklaşım, özellikle iletişim biçimini ve güç dengesini değiştirmeyi hedefler (Fidaner,1995).

Aile insan ilişkilerinin sergilendiği bir sahne gibi düşünülebilir. Çocuk bu sahnede insan ilişkilerini bütün karmaşık yönleri ile gözlemler ve yaşar. İnsan ilişkilerini belirleyen anlaşma, uzlaşma, bağlılık, işbirliği gibi olumlu nitelikleri evde kazanır. Anlaşmazlık, çekişme ve çatışma gibi olumsuz tutumları da evden öğrenir. Aile içindeki ilişkilerin temelini ana ve babanın birbirine karşı tutumu oluşturur. Uyumlu ve sıcak ilişkiler ana-babadan çocuklara doğru yayılır.

Her ailenin yazılı olmayan bir yasası, herkesin uyması beklenen kurallar bütünü vardır; denilebilir. Bu özel yasalar aileye bir başka kişilik, bir kimlik verir. Ortaya her ailede ayrı görünüm kanalı bir işbirliği ve dayanışma çıkar. Rol dağılımı yerinde ise her üye kendine düşeni yapıyorsa aile dayanışması sürer. Rol dağılımı; yani üyelerin birbirlerinden bekledikleri gerçekçi değilse dayanışma sarsılır. Her toplum kurumunda ve her kümede olduğu gibi aile içinde de arada bir çatışma çıkması, denge ve dayanılmanın zayıflaması olağandır. Her ailede sorunlar ayrı olduğu gibi bu sorunların çözümleniş yolları da farklılık gösterir. En sağlam, en dengeli aileler bile yaşam boyunca dengelerini sarsıcı durumlarla karşılaşır. Bunların içinde en etkileyici olanları ekonomik sıkıntılar ve ailenin temel ihtiyaçlarının karşılanamamasıdır. Bunun sonucunda da ailede geçimsizlik, boşanmalar, aileden kopmalar, aile içi çatışmalar ve şiddet artışı, ailenin sorun çözme yeteneğini kaybetmesi, aile fertlerinde güvensizlik ve umutsuzluğun artması, yoksullaşan ailelerin çocuklarına sunabildiği yaşam ve eğitim kalitesinin düşmesi, sokak çocuklarının sayısındaki artış gibi sorunlar ortaya çıkabilir.

Aile içinde yaşananlar, aile üyeleri arasındaki etkileşim ve iletişim ile aile tutumları çocuğun zihinsel, fiziksel ve psikososyal gelişimini doğrudan etkiler. Sağlıklı kimlik gelişimi, dil gelişimi, olumlu benlik saygısı, kendine güven düzeyi, bireyselleşme süreci, sosyalleşme süreci, özerklik, yaratıcılık, kendini gerçekleştirebilme, cinsiyet rollerinin kabulü gibi süreç, beceri ve yaşantılarda ailenin rolü büyük rolü ve önemi vardır.

Kendisi iyi uyum yapmış, çocuklarını seven ve sayan anne-babalar, onlara, kendini değerli bulma ve kendine güvenme duygularını verebilirler. Sevgi ve övgüleriyle çocuklarının, istenilen, sevilen kişiler oldukları duygu ve inancını edinmelerinde yardımcı olurlar. Anne babaların çocuk yetiştirme tarzı kadar, aynı ölçüde etkili bir başka husus da ebeveynin kişilik yapısı ve davranışlarıdır. Anne babaların kişilik özellikleri, arzuları, özlemleri, başarıları kadar kendi çocukluklarında gördükleri muamele biçimleri de çocuğun kişilik gelişiminde etkili özelliklerdir. Bu özellikler kadar eşlerin birbirini algılayışı ve çocuklarını algılayış tarzları da çocuk yetiştirme tutum ve yöntemlerinde önemlidir (Aydın, 1997).

Anne ve babanın çocuklarına karşı en yaygın tutum ve davranış biçimleri ise şöyledir:

Aşırı Koruma: Anne babanın aşırı koruması çocuğa gerektiğinden fazla kontrol ve özen gösterilmesi anlamına gelir. Bunun sonucu çocuk, diğer kimselere aşırı bağımlı, kendine güveni olmayan, duygusal kırıklıkları olan bir kişi olabilir.

Hoşgörü Sahibi Olma: Anne babanın çocuklarına karşı hoşgörü sahibi olmaları çocukların bazı kısıtlamalar dışında, arzularını diledikleri biçimde gerçekleştirmelerine izin vermeleri anlamına gelir. Eğer anne babanın hoşgörüsü normal bir düzeydeyse çocuğun kendine güvenen, yaratıcı, toplumsal bir birey olmasına yardım eder.

Aşırı hoşgörü ve Düşkünlük: Aşırı hoşgörü ve düşkünlük çocuğu bencil yapar. O da diğerlerinin dikkatini çekmek ve kendisine hizmet edilmesini ister. Böyle çocuklar ev içinde ve dışında çok zayıf bir sosyal uyum gösterirler.

Reddetme: Bir anlamda çocuğun bedensel ve ruhsal gereksinimlerini karşılamayı aksatarak, ona düşmanca duygular beslemek şeklinde tanımlanabilir. Bu ortamdaki çocuk yardım duygusundan uzak, sinirli, duygusal kırıklıkları olan, diğerlerine özellikle kendinden küçük ve zayıflara karşı düşmanca duygulara sahip bir birey olabilir.

Kabul Etme: Anne babanın kabulü çocuğu sevgi ve sevecenlikle ele alması biçiminde davranışa yansır. Kabul eden anne baba, çocuğun ilgilerini göz önünde bulundurarak ,onun yeteneklerini geliştirecek ortam hazırlar. Kabul edilen çocuk genellikle sosyalleşmiş,işbirliğine hazır, arkadaş canlısı, duygusal açıdan dengeli ve mutlu bir bireydir.

Baskı Altında Bulundurma : Anne ve babadan birisinin yada her ikisinin baskısı altında kalan çocuk, nazik, dürüst ve dikkatli davranmasına karşın, çekingen, başkalarının etkisinde kolayca kalabilen, aşırı hassas bir kişilik yapısına sahip olabilir.Suçlayan, cezalandıran ve sürekli karışan anne babaların çocuklarının kolayca ağlayan çocuklar oldukları görülür. Baskı altında büyüyen çocuklarda genellikle isyankar tavır alışlarla birlikte, aşağılık duygusu da gelişebilir.

Çocuklara Boyun Eğme: Çocuklarına boyun eğen anne ve babalar ,evde onların egemenliğini kabullenen kişilerdir. Bu tür ailelerde,çocuklar anne ve babalarına hükmeder ve onlara çok az saygı gösterirler. Bu çocuklar yalnız anne ve babalarıyla yetinmeyip, zamanla ev dışındaki kimselere de egemen olmanın yollarını arayan birer birey haline dönüşürler (Yavuzer, 1998).

Gelişim süreci kişiliğin temellerinin atıldığı bir dönemdir.Bu süreç içerisinde çocuğun içerisinde bulunduğu ailenin sosyo-ekonomik durumu, aile içerisindeki sözel iletişim becerileri, anne –baba tutumları ve model oluşturma, sahip olunan bilgiler gibi pek çok değişken çocuğun kişilik yapısını, benlik saygısını ve zihinsel gelişimini etkilemekte ve şekillendirmektedir.Bu nedenle yapılan çalışmaların çoğunda anne babaların çocuk yetiştirme tutumları araştırılmış ve anne babaların kişisel özelliklerinin ve tutumlarının çocuğun gelişiminde önemli rol oynadığı kabul edilmiştir. Özellikle çocukların hızlı bir gelişim

içerisinde oldukları okul dönemdeki ihtiyaçlarının karşılanmasında, anne-baba ve çocuk etkileşiminin yoğunluğu düşünüldüğünde anne babaların çalışma durumları, yaşları, eğitim durumları, sosyo-ekonomik seviyeleri, sosyal statüleri ve aylık gelirleri de önem kazanmaktadır.

2.1.1. Anne-Baba Tutumları

Çocuk yetiştirme tutumları toplumdan topluma, kültürden kültüre farklılıklar gösterdiği gibi, aynı toplumdaki aileler arasında da farklılıklar gösterebilir. Örneğin Amerikalı ve Japon aileler çocuklarını farklı anlayışa bağlı olarak yetiştirirler. Amerikan çocukları oldukça bağımsız ve rekabete dayalı yetiştirilmelerine karşın, Japon çocukları genelde içinde buldukları grubun menfaatlerini önemseyen ve daha bağımlı olarak yetiştirilirler. Çocuğa karşı yapılan davranışlar bir ebeveynden diğerine da farklılık gösterir. Ne kadar çok anne baba varsa, o kadar çok çocuk yetiştirme biçimi vardır. Çocuğa karşı gösterilen farklı yetiştirme biçimlerinin ortak ve ağır basan taraflarını ele alarak onları gruplayabiliriz (Şendil, 2003).

Anne baba tutumları şu başlıklar altında incelenecektir:

1. Baskıcı ve Otoriter Tutum
2. Aşırı Koruyucu Tutum
3. İzin Verici(Gevşek) Tutum
4. Tutarsız(Dengesiz ve Kararsız) Tutum
5. Mükemmeliyetçi Tutum
6. Reddedici Tutum
7. Demokratik Tutum

a) Baskıcı ve Otoriter Anne Baba Tutumu

Bu tutumu benimseyen anne babalar, çocuklarının kendilerinden farklı bir birey olduğu düşüncesinde değildir. Bu tutumun temel niteliği çocuğa karşı gösterilen baskıdır. Anne baba çocuklarına kesin olarak hakim olduklarına inanırlar. Hiçbir açıklama yapmaksızın konulan kurallar vardır. Çocuklar anne babalarının koydukları bu kurallara koşulsuz uymalı ve itaat etmelidir (Şendil,2003).

Otoriter anne baba, sevgisini çocukta istenilen davranışların oluşması için bir pekiştireç olarak kullanır. Eğer çocuk anne babanın istediği şekilde davranırsa sevgilerini gösterirler. Kendilerini toplumsal otoritenin temsilcisi olarak görürler ve çocuktan mutlak uyum beklerler (Cüceloğlu,1997).

Otoriter davranan ana ve baba için esas olan çocuklarının onlara itaat etmesidir. Burada çocuğun isteklerinin bir önemi yoktur. Anne ve baba çocuğu dinlemezler, ve onu anlamaya çalışmazlar bunun yerine ise onu eleştirir ve baskı yolu ile kontrole çalışırlar. Önemli olan anne ve babanın isteklerinin yerine getirilmesidir. Çeşitli emir ve katı kurallar yolu ile çocuğa istediklerini yaptırmaya ve ona istedikleri biçimi vermeye çalışırlar. Bu tür anne ve babalar sıcaklıktan yoksundurlar. Onlar için esas olan kendi istekleridir. Ceza gibi disiplin yöntemleri çok sık olarak kullanılır. Bu tür anne ve babaya göre çocuk için en önemli meziyet anne ve babaya itaat ve onların dediklerinin yapılmasıdır (Kulaksızoğlu,1998). Bu tür anne ve babalar çocuklarını baskı altında tutmak ve onları itaat ettirmek için çocuğa karşı utandırma, ayıplama, aşağılama, ve dalga geçme gibi yöntemleri sık olarak kullanırlar (Aydın, 2002).

Bu tür bir baskı altında tutulmak ise çocuk için olumsuz neticeler verir. Çocuk anne ve babasına ve diğerlerine duygularını ifade edemez ve korkar. Ürkek ve pasif olur. Bu tür çocuklar anne ve baba baskısından ürktüklerinden onlara itaat etme yolunu seçmişlerdir. Boyun eğmediklerinde dışlanacaklarını ve cezalandırılacaklarını bilirler ve bundan korkarlar. Bu tür çocuklar anne ve babasına sevgi yerine öfke ve nefret duyabilirler. Benlik saygıları sık

sık cezalandırılmaktan ötürü düşüktür. Bu tür çocukların özgüvenleri de olumsuz olarak etkilenir (Aydın, 2002).

Aşırı otoriter tavır içindeki ailelerde çocuğun benliğine ilişkin olumsuz yargıları, kendine güvensizliği, yapabileceği işlere “ben yapamam” düşüncesiyle girişmemesi, düşüncelerini diğer insanlara iletmede çekingen davranması gibi olumsuz davranış kalıpları görülmektedir (Aslan,1992).

Bu tür ailelerde yetişen çocuklarda pasif saldırganlık egemendir. Ev içinde ezilen ve cezaya maruz kalan bu çocuklar ev dışında saldırgan tavırlar sergilemektedirler. Güçlü olan tarafın diğerini ezeceğine ilişkin bir yargıları oluşur ve onlarda o şekilde davranırlar. Bu tür çocuklar otoriteye karşı itaatkar olurlar ve ondan çekinirler ancak otorite baskısı kalktığında isyankar davranabilirler. Kendinden istenileni her zaman fazlası ile yerine getirmeye çalışırlar ve kendinden güçsüzlere karşı baskı uygulama ve onları ezme eğilimi gösterirler (Kulaksızoğlu,1998). Çocuklar yetişme koşullarındaki sertlik ve baskı sebebi ile esneklikten yoksundurlar. Olayları siyah ya da beyaz diye görürler ve ara değerlendirmeleri mevcut değildir. Bu tür çocuklar çevrelerine uyum sorunları da yaşarlar ve iyi ilişkiler kuramazlar. Onlar için önemli olan güçlü olmak ve ezmek olur.

Bu tür baskıcı ve otoriter ailelerde eşler arasında da problemler mevcuttur. Anne ve baba iyi ve sağlıklı bir biçimde iletişime geçemezler ve aralarında sorunlar mevcuttur. Bu sorunlar anne ve baba iletişimini ve etkileşimini olduğu kadar çocuk ile olan ilişkilerini de etkilemektedir (Aydın, 2002).

b) Aşırı Koruyucu Ana Baba Tutumu

Koruyucu tutum ülkemizde sıklıkla karşılaştığımız bir yaklaşım biçimidir.Çocuğun yakınında bulunan anne, baba, büyük anne, büyük baba gibi yetişkinler çocuğun yapması gereken birçok şeyi, çocuk üzülmesin, yorulmasın, zorlanmasın düşüncesiyle kendileri

yaparlar. Ancak bu tutumu gösteren yetişkinler çocuğun gelecekteki yaşamına ne gibi zararlar verdiklerini tahmin edememektedirler (Tuzcuoğlu, 2004).

Koruma güdüsü ana babaların çocukları için taşıdıkları önemli güdülerden birisidir. Anne ve babanın en temel görevlerinden biri öncelikle çocuklarının temel ihtiyaçlarını karşılamak ve daha sonra da onları çevreden gelecek tehlikelerden korumaktır. Ancak bazı anne ve babalar bu durumu biraz abartmaktırlar ve çocuklarına sürekli himayeye muhtaçmış gibi davranırlar. Çocukları ergenlik çağına gelmiş olsa bile bu tür anne ve babalara müdahaleci ve korumacı tutumlarından vazgeçmezler. Bu tip aileler çocukları hep düşman bir çevre içindeymiş gibi davranırlar ya da çocuklarının kendi başına bir şeyler becerebileceğinden dolayı endişe ederler ve bu sebeple de çocuklarına karşı aşırı düşkünlük gösterirler. Çocuk ergen yaşa gelmiş olsa bile çocuğa kendi kararlarını alma konusunda destek olunmaz fakat çocuklar yerine karar alınır. Ana ve baba çocuk yerine karar almaya hakları olduğunu savunurlar ve bu şekilde de davranırlar (Aydın, 2002). Anne ve baba çocuğu için her türlü fedakarlığı yapmaktadır ve bu konuda çocuktan da ailesine şükran duyması beklenir.

Bu tür anne ve babalar çocuklarının en ufak tepkilerine karşı duyarlıdırlar. Çocuklarının ağlamasına dayanamazlar, çocukları hep yanlarında olsun isterler, çocuk oyun oynarken bile onu uzaktan izlerler ya da sık sık onu doktora götürürler. Bu durum ise çocukta kendine güvensizlik duygusu açığa çıkmasına sebep olur. Bu tür davranışlarla çocuğa sürekli olarak sen yapamazsın mesajı verilmektedir ki bu da çocuğu olumsuz yönde etkiler ve kendini geliştirmesini engeller. Bu tür bir tutumla yetişmiş olan çocuklar yeterince girişimci olamazlar ve kendi başlarına kararlar alıp bağımsız davranamazlar. Bu tür çocuklar ileriki yaşlarında bile kendilerini koruyacak ve himaye edecek birini aramaktadırlar. Bu tür çocuklar diğer çocuklara göre daha az aktiflerdir, kas becerileri daha az gelişmiştir ve sosyal yönleri daha zayıftır (Kulaksızoğlu, 1998).

Daha önce de belirtildiği gibi koruma normal bir anne baba tavrıdır ve her anne baba çocuğunu tehlikelerden ve çevredeki diğer olumsuz etmenlerden korur ancak bunu aşırıya

vardırmak ve çocuğun davranışlarının etkileyecek kadar ileri götürmek olumsuz sonuçlar doğurmaktadır. Anne ve baba çocuklarını korurken onların faaliyetlerini engellememelidirler. Faaliyetleri engellenmiş olan çocuk doğru dürüst arkadaş edinemez, sosyalleşemez ve sorumluluklarını alamaz. Bu ise çocuğun ileriki yıllarda yalnız kalmasına ve bencil olmasına sebep olur. Bu bakımdan aşırı korumacılık çocuk için son derece olumsuz ve gelişmesini engelleyici bir tavidir. Çocuk kendine has bir davranma ve karar alma biçimi geliştiremez. Bunun yerine ana ve babasının ona dikte ettirmesini bekler. Anne ve baba çocuğa her adımda ne yapması gerektiğini nasıl yapması gerektiğini söylemektedirler. Bu ise çocuğun sorumluluk almasını engellemektedir. Çocuk ileriki yaşlarına geldiğinde bile sorumluluk almaktan kaçınır ya da sorumluluk alamaz. Bu tür çocukların ergenlik çağına geçişlerinde büyük problemler ortaya çıkmaktadır. Çocuk ailesinden uzun süre ayrı kalmaz. Örneğin askerlik görevi esnasında uzun süre ailesinden ayrı kalması gereken bu tür yetişmiş bir çocuk büyük sorunlar yaşar. Bazı ailelerde aşırı müdahaleci tutum erken yaşlarda ortaya çıkar ve ileriki yaşlara kadar devam eder. Ancak himayeci tutumun uzun süre sürmesi bireyin kişiliğini de etkiler ve silik kişilikli bireyler ortaya çıkmasına sebep olur. Aşırı koruyucu ana baba tutumu çocuğun ergenlikte bireyleşmesine engel olur. Çocuğa aile dışı dünya hakkında abartılı ve çarpıtılmış haberler verilir. Bunda amaç ise çocuğun dış dünyaya açılmasını engellemektir. Çocuk eve bağlanmaya çalışılır. Aileden ayrılmasını diye çocuğa telkinde bulunulur ve hatta çocukta suçluluk duygusu yaratılır. Bu durum ise olumsuz sonuçlar doğurur. Çocuk ergenleşmeye başladığında evden ayrıлып bireyleşemez ve aksine eve bağlanır ve anne ve babasının himayesine sığınır (Kulaksızoğlu,1998).

Aşırı müdahaleci ana ve babalar çocuklarını kendi duygusal yoksunluklarını gidermek için kullanmaktadırlar. Bu tür aşırı müdahalecilik ve himayecilik duygusal yönden sağlıklı ana babalarda görülmemektedir. Ruhsal bakımdan herhangi bir problemi olmayan anne ve babalar çocuklarının ergenleşmesini ve bu evrede bireyleşmelerini olumlu karşılarlar ve desteklerler. Bu durum ise himayeci anne ve babalarda görülmemektedir. Bu tür anne ve babaya göre çocuğun görevi anne ve babasına bağımlı olmaktır. Bu bakımdan kız çocuğu olan ailelerde anne ve baba himayeciliği daha fazla görülmektedir. Kız çocuklarına erkek

çocuklarına oranla daha az özgürlük verilmektedir. Anne ve baba daha çok korumacı olmakta ve bu da kız çocuklarının bireyleşmesini daha fazla engellemektedir.

Anne ve babaların aşırı korumacı ve müdahaleci olmasının belli sebepleri de vardır ve bu sebeplerden en önemlileri şu şekilde olabilir. Çocuğun ölen bir bebeğın ardından doğması, tehlikeli bir hastalık geçirmiş olması, eşler arasında meydana gelen çatışmalar, ve anne ve babanın kendi çocukluklarında yeterince sevgi görmemiş olması ve sağlıksız ortamlarda büyümüş olmaları (Şendil, 2003).

Aile ortamının çocuğa kendi benliğini tanımlama olanağını vermemesi,onun, ailenin istediğı yönde bağımlı bir kişi olarak gelişmesine neden olur. Böylelikle psiko-sosyal olgunlaşması engellenmiş olur (Yavuzer, 1997).

c) İzin Verici(Gevşek) Anne Baba Tutumu – Çocuk Merkezci Aile

Bu tür tutumun en önemli özelliğı ebeveynlerin çocuğun yaptıklarına hiç karışmayışlarıdır. Çocuğun her yaptığı hoş karşılanır. Bu tür ailelerin çocukları ile olan ilişkileri zayıftır. Çocuğa karşı bazen ilgisizdirler ve duygusal bağları zayıftır ve bazen de sıcak ve yakındırlar. Çocuk hiçbir şekilde denetim altında değildir.Bu bakımdan çocuklar bir çeşit aile otoritesi eksikliği çekmektedirler (Mansager ve Volk, 2004). Çocuk evde ne isterse onu yapmaktadır. Ne zaman isterse o zaman yemek yer, ne zaman isterse o zaman ders çalışır ve ne zaman isterse o zaman uyur. Çocuğun her davranışı tamamı ile kendi isteklerine göredir. Bu tür çocuklar kendi arzu ve isteklerini denetlenmesini pek öğrenemezler ve bu bakımdan dış dünyada çeşitli problemlerle karşılaşırlar. Yani bu tür çocuklar evlerinden ayrıldıklarında ya da sosyal yaşama katıldıklarında çeşitli sorunlarla karşılaşırlar. En büyük sorun evdeki izin verici tutumun dış dünyada bulunamayışdır. Bu bakımdan bu şekilde izin verici bir tutum ile yetişmiş olan bu çocuklar dış dünyada hayal kırıklığına uğrarlar. Bu tip çocuklar kendi arzularını ve isteklerini denetleme yeteneğinden yoksundurlar ve bu bakımdan özellikle sebat ve konsantrasyon gerektiren işlerde başarılı olamazlar. Onlar hep kendi isteklerine göre yaşamaya alışmışlardır ve bu bakımdan da okul hayatında ya da iş hayatında

başarılı olamazlar (Şendil, 2003). Aileler için ise çocukların bu başarısızlıklarını anlamak çok güç olmaktadır. Aile çocuğa her istediğini yapması konusunda izin verdiği halde nasıl olup da başarısız olduğunu anlamamaktadır. Bu sorunun cevabı ise oldukça basittir. Çocuk kendini denetlemeyi öğrenemez ve bu bakımdan kendini denetleme ve zamanını iyi kullanmayı öğrenmenin şart olduğu okul ve iş hayatı çevresinde çocuk başarısız olmaktadır. Bu tür izin verici bir tutumla yetişmiş olan çocuklarda okul hayatının başlangıcı ile birlikte çeşitli problemlerde baş göstermeye başlar. Öncelikle çocuğun her istediğini karşılamaya alışkın olan ailesi giderek artan ve pahalılaştan istekler karşısında ne yapacağını bilemez durumdadır. Buna ek olarak çocuk okul hayatında da yeterince başarı sağlayamamaktadır. Bu durumda ise çocuk engellenme ve tatminsizlik duyguları yaşamaya başlar. Tatminsizlik duygusu sebebi ile çocuğun psikolojisi bozulur ve çocuk çeşitli kötü alışkanlıklar edinir. Bu kötü alışkanlıkların başında ise alkol, sigara, uyuşturucu ya da araba yarışı merakı gibi aşırı tutkular gelmektedir. Bu tür kötü alışkanlıklar ve okulda başarısız olma neticesinden çocuğun ailesi ile olan ilişkisi de bozulur. Kendisinden daha önce hiç istekte bulunmamış olan ailesi de çocuktan bazı isteklerde bulunur ya da çocuğu maddi yönden kısıtlarlar. Ayrıca çocuk kötü alışkanlıkları ve başarısızlıkları sebebi ile suçlanmaya başlar. Bu bakımdan izin verici tutum çocuğun kişiliği üzerinde kötü ve olumsuz etki yapmaktadır. Bu tür çocuklar ergenlik yaşlarına kadar rahat ve disiplinden yoksun olarak yetiştikleri için sonradan bu şekilde bir disipline alışamazlar ve hayal kırıklığına uğrarlar. İzin veren ana baba tutumu bir yere kadar normaldir ancak aşırı olduğu vakit çeşitli problemlere sebep olabilir. Şu üç tipte anne baba aşırı izin verici olma eğilimi gösterirler: 1) İyi olma ihtiyacı hissedenler, 2) Barış yapıcılar, 3) Kendini aşağılık ve eşit olmayan olarak hissedenler (Manaster, 2000).

Çocuk merkezci aileye, genellikle orta yaşın üzerinde çocuk sahibi olan ailelerde yada çocuğun kalabalık yetişkinler grubu içinde tek çocuk olması halinde sıklıkla rastlanır. Böyle bir ortamda çocuk, ailede insiyatif sahibi tek kişidir ve onun isteklerine diğer aile bireyleri kayıtsız şartsız uyarlar (Yavuzer, 1997).

d) Tutarsız (Dengesiz ve Kararsız) Anne Baba Tutumu

Bu tip anne baba tutumu çok sık görülen kusurlu tutumlardan biridir. Anne ve baba çocuğa çelişen mesajlar vermektedirler. Ebeveynlerden birisinin evet deyip onay verdiği bir şeye bir diğer ebeveyn hayır demektedir. Ayrıca çocuğu disipline ederken hoşgörü ile karışık olarak cezalandırmada kullanılmaktadır ve bu çocuğun zihninde çelişik bir durum yaratmaktadır. Bazı durumlarda ise aynı davranışa farklı zamanlarda farklı ve zıt tepkiler verilmektedir. Anne ve babanın çocuğun eğitimi konusunda uyuşmayan görüşleri vardır bu da çocuğun disiplini konusunda farklı tavırlar ortaya koymalarına sebep olmaktadır (Aydın, 2002).

Evde tam olarak tanımlanmayan ve ne zaman nerede uygulanacağı belli olmayan bir disiplin vardır (Örgün, 2000). Bu durumda ise çocuk kendi davranışları konusunda emin olamamaktadır ve davranışını anne babasının durumuna göre ayarlamak zorunda kalır. Tutumunu anne babasının keyifli yada öfkeli oluşuna göre ayarlamaya çalışır (Yörükoğlu, 1985). Ancak bu tür anne baba tutumu diğer tutumlara göre daha fazla zarar veren bir tutumdur. Çocuk anne ve babasının tepkilerinden tam olarak emin olmadığı için kendisine has bir kişilik geliştirmekte zorlanır.

e) Mükemmeliyetçi Anne Baba Tutumu

Bu tutumdaki anne babaların çocuklarından çok başarılı olmaları ve etrafta parmakla gösterilmeleri gibi beklentileri vardır. Bu anne babalar genellikle kendi çocukluk dönemlerinde zor şartlar altında büyümüş veya sonradan iyi bir statü veya ekonomik düzeye gelmiş yada rekabetçi ve kıyaslayıcı bir çevresi bulunan ebeveynlerdir. Bazıları kendileri isteyip de bazı engeller nedeniyle ulaşamadıkları hedeflere çocuklarının ulaşmasını isterler. Çocuklarını ihtiyaçları doğrultusunda değil, kendi istek ve beklentileri doğrultusunda yetiştirirler. Bu anne babaları memnun etmek zordur. Sıklıkla çocuklarını başka çocuklarla kıyaslarlar. Kendi önerdikleri faaliyetlere çocukları ilgi göstermeyince demoralize olurlar.

Yiyeceği şeylere hatta kimlerle arkadaşlık edeceklerine eleştirel bir tarzda yaklaşırlar (Aydın, 2002).

Bu tip ebeveynlerin mükemmel olamama yada çocuklarının mükemmel olamaması gibi korkuları vardır. Mükemmeliyetçilik kişinin ruh sağlığı üzerinde olumsuz etkileri olan bir kişilik özelliğidir. Mükemmeliyetçi ebeveyn kendini de çocuğunu da yüksek standartlara ulaşımaya zorlar. Bu bakımdan endişeli ve aşırı korumacı özellikler de sergilerler. Çocuktan sıklıkla olası hatalara ve bunların çocuğun hayatına gelecekte etkilemesine dikkat etmesi istenir ve bu hataların başkaları tarafından nasıl olumsuz biçimde değerlendirileceği de hatırlatılır. Bu tip ebeveyn modeli hatalardan korkmayı ve onlara dikkat etmeyi içerir (Flett ve Hewitt, 2002).

Bu tutumla yetişen çocuklar koşullu sevgiye odaklanırlar. İyi olduklarında anne babaları onları sevecek, başarısız olduklarında ise sevmeyecek sanırlar. Onlar da bu sevgi türünü benimserler. İnsanlara koşullu sevgiyle yaklaşırlar. Genellikle bu çocuklar da mükemmeliyetçi olurlar ve hata kabul etmezler. Okul ve iş hayatlarında başarıyı yakaladılar da insan ilişkilerinde zorlanırlar. Hayatın mükemmel olmasını isterler ama hayatın farklı yüzüyle karşılaştıklarında mutsuz olurlar (Öz, 2005).

f) Reddedici Anne Baba Tutumu

Bu tip bir tutum daha çok çocuğun istenmediği durumlarda ortaya çıkmaktadır. Bu ise evlilik dışı bir ilişkide, istenmeyen bir gebelikte ortaya çıkmaktadır. Bundan başka anne ve baba kaynaklı başka sorunlarda bu tür reddedici bir tavrın ortaya çıkmasına sebebiyet verebilmektedir. Bu tür bir tutumla yetiştirilen çocuklar herhangi bir sevgi ve ilgiden yoksundurlar. Ana ve baba tarafından çocuğa sıklıkla istenmediği duygusu verilmektedir. Bu tür tavırlar çok farklı biçimlerde ortaya konabilmektedir. Çocuk hakarete maruz bırakılabilir ya da terk edilir. Bu durumda çocuk çok yoğun bir güvensizlik hisseder insanlara karşı güvensiz olur. Çocuk anne ve babasından herhangi bir şekilde sevgi görmediği için kendisi de sevemez. Bu tür çocuklara insanlarla ilişki kurarken güçlük çekerler ve çoğunlukla da iyi

ilişkiler kuramazlar. Sürekli bir şeyi yada sahip olduklarını kaybetme korkusu yaşarlar (Tuzcuoğlu, 2004).

Reddedilmiş çocuk belki bir süre ilgi çekmek adına olumlu davranışlar gösterebilir ancak gerektiği ilgiyi bulamadığında bu davranışlarından vazgeçerek başka tepkilerde bulunabilir. Kendi içine kapanıp, ailesi ile olan iletişimini en aza indirebilir yada ailesinin ilgisini çekmek adına olumsuz ve saldırgan davranışlarda bulunup onaylanmayan davranışlar sergileyebilir (Aydın, 2005).

Annelerin reddedici olmalarında çeşitli sebepler bulunmaktadır. Bu sebepler şu şekilde sıralanabilir:

- Annenin evlilik dışı bir çocuğa sahip olması, toplum bu tür bir ilişkiyi kabul etmez ve hoş karşılamaz. Bu bakımdan annede çocuğu kabullenemez.
- Zorunlu bir evlilik yaşamış olma. Anne evlenmeden önce hamile kalmıştır ve bu sebeple de zorunlu olarak istemediği halde evlenmek zorunda kalmıştır.
- Anne isteyerek çocuk doğurmuştur ancak çocuk istediği çocuk olmaz. Örneğin anne erkek çocuk istemektedir ancak kız doğurmuştur. Bu durumda kız çocuk istenmez ve reddedilir.
- Anne ve babanın ilişkileri bozuktur. Bu ilişkilerin düzelmesi ve babanın eve bağlanması için anne çocuk yapar ancak istenen netice elde edilemez ve anne ile babanın ilişkileri düzelmez. Bu durumda çocuk yine reddedilecektir.
- Anne meslek sahibidir. Ancak çocuk doğurur ve bu sebeple istemediği halde meslek yaşamının dışında kalır. Bu durumda anne çocuğu istemeyecektir.

- Annenin kişilik yapısı sorunludur. Anne olgulaşamamaktadır. Hareketleri ve tavırları hala çocuk gibidir ve bu bakımdan çocuk anne için itici olacaktır (Özdoğan, 2000).

g) Demokratik Anne Baba Tutumu

Demokratik anne ve babaların çocukların davranışlarını daha akıllıca yönlendirdikleri söylenmektedir (Kulaksızoğlu, 1998). Demokratik anne ve babalar çocuklarını ayrı bir kişi olarak kabul etmektedirler. Çocuklarına değer verirler ve onların özerk ve bağımsız olarak kişilik geliştirmesine destek olurlar.

Bu tip aileler çocuklarına karşı hoşgörü sahibidirler, ona insan olarak saygı gösterirler. Çocuklarını çok az kısıtlarlar. Çocukların arzularını diledikleri gibi gerçekleştirmelerine izin verirler. Çocuğun kabul edilme ve onaylanma isteklerini göz ardı etmezler. Çocuğun kendine has gelişimine destek olurlar. Bu tür aileler çocuklarının kendilerini gerçekleştirmesine izin verirler. Bunu yaparken her bireyin kendine has ve biricik olduğunu unutmaz ve göz ardı etmezler. Bu bakımdan çocuk anne babasından yeterince hoşgörü görmektedir. Bu da çocuğun kendine güvenen ve toplumsal bir birey olmasına büyük oranda yardım eder (Kulaksızoğlu, 1998). Çocuk belli sınırlar içinde özgürdür. Söz hakkı vardır ve duygu ve görüşlerine saygı duyulur. Çocuk ailesinden sevgi ve saygı görmektedir. Söyledikleri yetişkinler tarafından dinlenmektedir. İçinde yaşadığı bu ortamdan faydalanan çocuk girişimci özellikler sergiler, özgüveni tam olur ve kendi kararlarını kendi verip bu kararların sorumluluklarını almasını öğrenir.

Demokratik aileler çocuğun sadece beslenme ve barınma gibi ihtiyaçlarını değil ama aynı zamanda sevgi ve diğer manevi ihtiyaçlarını da karşılarlar (Örgün, 2000). Ailenin gösterdiği sevgi karşılıksızdır ve herhangi bir koşula bağlı değildir.

Demokratik bir ortamda çocuk üzerinde açık ve sınırları belirgin olan bir denetim vardır. Anne babalar bu tür sınırlamaların mantıklı nedenlerini açıkladıklarında, çocuklarına

karşı olan davranışları keyfe göre olmaktan çıkıp çocukları tarafından kabul edilebilir hale gelir (Oskay,1990).

Aile içindeki eşitlikçi ve demokratik tavır herkesi ilgilendirmektedir. Anne ve babanın ilişkisinde de demokratik tutumlar hakimdir. Ebeveynler birbirlerine sevgi ve saygı göstermektedirler.

Hatalara odaklanmak yerine başarıların altı çizilir ve böylelikle çocukların olumlu bir kişilik geliştirmelerine yardımcı olunur. Hataların cezalandırılması yerine başarıların ödüllendirilmesi daha olumlu bir tutumdur. Bu durumda çocuklar kendi olumlu ve başarılı yönlerine odaklanmaktadır. Takdir edildikçe şevkleri artmaktadır ve böylelikle daha çok başarılı olmayı arzulamaktadırlar. Ancak hataların cezalandırılması çocukların şevklerini kırmaktadır. Demokratik anne babalık stilinde bedensel cezalar uygulanmamaktadır ancak bunun yerine daha ufak kısıtlama türü cezalar vardır (Şendil, 2003). Ceza çok eski ancak problemleri bir eğitim aracıdır. Ceza genel olarak uyulmayan sosyal normlar olduğunda verilir. Eğer ceza ile de uygulanacaksa bunun belli bir ölçüsü olmalıdır. Bu ölçü şu şekilde verilebilir:

- Ceza saldırgan ve korku yaratıcı olmamalı,
- Çocuğun kişiliğine yönelik olmamalı,
- Çocuğa açıklama yapılmalı,
- Suça uygun bir ceza verilmeli,
- Ceza suçu hemen izlemeli,
- İstenen davranış çocuğa açıklanmalıdır (Özdoğan, 2000,)

Demokratik ailelerde genel olarak bu yukarıda tarif edilmiş ceza koşullarına uyulmaktadır. Örnek olarak çocuğa seyredeceği bir filmi izlememe cezası verilebilir ya da dışarı çıkmama cezası verilebilir. Ancak demokratik ailelerde genel olarak daha ağır ve daha saldırgan cezalar uygulanmamaktadır ve ceza konusunda ise çocuğa açıklama yapılmaktadır. Demokratik ve otoriter ailelerde yetişen çocuklarda akademik başarı oranlarının daha

yüksek olduğu bulgulanmıştır. Buna ek olarak yine bu tipte ailelerde yetişenler duygusal ve sosyal olarak daha durağandırlar, ve izin verici ve otoriter ailelerde yetişenlere göre daha az olarak alkol ve uyuşturucu madde kullanırlar (Gfroerer ve arkadaşları, 2004).

Bu tutumlardan başka araştırmacılar daha farklı sınıflandırmalara da girişmişlerdir. Buna bir örnek de Devereux ve arkadaşlarının geliştirdiği sınıflamadır. Buna ana baba tutumları şu dört farklı kategoride ele alınmışlardır:

Destekleyici Tutum: Çocuğa ilgi ve şefkat gösterilir ve disiplin yöntemlerinde tutarlı standartlar izlenir.

Aşırı İstekleri olan Tutum: Çocuğa başarılı olması için baskı yapılır.

Denetleyen Tutum: Burada kontrol ve koruyuculuk hakimdir.

Cezalandıran Tutum: Bu tutumda hem duygusal hem de fiziksel cezalar hakimdir. Çocuklara ayrıcalık tanınmaz (Zöhrap, 2004).

Tutumların oluşumundaki faktörler; genetik, fizyolojik faktörler, tutum konusu ile doğrudan deneyim, kişilik, toplumsallaşma süreci, grup üyeliği, sosyal sınıf gibi özelliklerdir. Tutumların oluşması ve şekillenmesinde rol oynayan önemli bir faktör de anne-baba etkisidir. Özellikle ilköğretim çağındaki dönemde çocuk anne- babasını kendisine çeşitli konularda bilgi verecek, ödüllendirip cezalandıracak tek otorite olarak görür. Kişiliğin biçimlenmesinde en önemli çevresel etken ailedir. Aile, özel davranımların kazanılmasında rolü olan övgü ve cezaların kaynaklandığı ve kullanıldığı başlıca ortamdır. Genellikle çocuğun ilk öğretmenleri de anne- babasıdır. Anne babanın tepkileri bazı davranışları pekiştiren, diğer bazıları için cesaret kırıcı özellik taşıyarak çeşitli alışkanlıkların, amaç ve değerlerin belirlenmesinde yardımcı olmaktadır. Örnek alma sürecinde çocuklar, anne babalarının birçok kişilik özelliğini taklit ederken, ahlaki, kültürel değer ve standartlarını da benimserler (Morgan, 1997).

2.2. Benlik- Benlik Saygısı

Benlik kavramını şahsın kendisine bakış açısı, kendisini zihinde temsil ediş biçimi şeklinde tanımlamak mümkündür. Ayrıca, benlik kavramı şahsın kendisi ile ilgili algılamalarının, kişisel atıfların, geçmiş yaşantılarının, gelecekle ilgili hedeflerin, sosyal rollerinin onun zihninde temsil edilişi ve zihinde kavramsal ben olarak odaklaşmasıdır (Aydın, 1996).

Benlik gelişimi doğuştan başlar. Hatta kalıtımla kuşaktan kuşağa aktarılan özelliklerde gözönüne alınırsa, spermin yumurtayı dölediği anda başladığı söylenebilir. Doğumdan sonra, önce bedensel, sonra ruhsal ve toplumsal gelişme benliğin oluşmasını etkiler. Çocukluktan başlayarak bütün yaşam boyu insanın çevresinde bulunan kişilerle kurduğu ilişkiler, iletişim bir yandan benliğin oluşmasını, öte yandan kendi benliğini tanımasını sağlar (Köknel, 1985).

Kişide benlik farkındalığı bebeklikte 15-18. aylar arasında bebeğin aynada kendini tanıması ile başlar. Üç yaş civarında kendi bedeni ile karşı cinsin bedenini karşılaştırarak sorular sorar ve kız ya da erkek olduğunu öğrenir (Yavuzer, 1997). Zamanla ailesinin ve çevresinin çocuğun cinsiyetini de dikkate alarak yaptığı davranışlar onun kendi cinsiyet rollerini de öğrenmesini sağlar.

Benlik kavramı insanın kendi benliğini algılayış ve kavrayış biçimi olarak tanımlanır. Bir başka tanımla benlik kavramı, çocuğun kendisi ile ilgili olarak kafasında çizdiği görünümdür. Bu görünüm çocuğun kendine güvenli olup olmayacağını, içe ye da dışa dönük yapısını belirler. Çocuğun benlik kavramı, dünyayı seyrettiği gözlük gibidir. Hiçbir çocuk dünyaya benlik kavramı ile gelmez. Bunu anne-babasından, kardeş ve arkadaşları ile olan yaşantılarından öğrenir.

Benlik kavramının beğenilip benimsenmesi, benlik saygısını oluşturur. Benlik saygısı, bireyin kendinden memnun olma durumudur. Benlik saygısının eksikliği, kişinin iletişiminin olumsuz olmasına ve yaşamdan haz alamamasına neden olur.

Benlik saygısının yüksek olması için çocuğun içinde bulunduğu aile; özgüvenli, kendi aralarında ve çocukla sağlıklı iletişim kuran, çocuklarına karşı güven verici, hoşgörülü ve esnek bir yaklaşım içinde olan bireylerden oluşmalıdır. Aile üyelerinin aşırı baskılı ve otoriter bir yaklaşım içinde olmaları benlik saygısını azaltan, hatta yok eden olumsuz çevre faktörleridir. Çünkü benlik saygısı çocuğun fikirlerine değer verilen, sözleri dinlenen, anne ve babasından destek gören, başka bir deyişle; insan olarak kendisine değer verilen bir ortamda filizlenir ve gelişir. Çocuğu olduğu gibi kabul eden, onu destekleyip yüreklendiren aile üyeleri çocuğun benlik değerlerinin tohumlarını ekerler.

Benlik, bireyin kendi vücudunun diğerleri tarafından nasıl görüldüğü, kendi isminin diğerleri tarafından nasıl karşılandığı, kişisel olaylara karşı hafızası, olayları nasıl algıladığı, karakteristik özelliklerinin çevredeki diğer kişilerce nasıl fark edilmekte olduğu ve algılandığıyla ve çevreyle etkileşimiyle gelişimi tamamlanmaktadır (Ausebel, 1958).

Benlik kavramı, algılanan benliktir, ya da kişinin “ben” veya “benim” diye ifade ettikleridir. Başlangıçtaki benlik kavramı, sözel ifade öncesi bile olsa büyük ölçüde benlik yaşantılarından oluşur. Bir genç çevresiyle etkileşimde buldukça, giderek yaşantısını kendi yaşantısı olarak bilinçli biçimde sembolleştirir. En azından farklı bir benlik olarak davranan diğer önemli kişilerle etkileşimler aracılığı ile bir benlik kavramı gelişir. Bu benlik hem kendisi hakkında ki olgularından hem de bu kendilik algılarına ilişkin olarak buna iliştiirdiği değişik derecelerde ki olumlu ve olumsuz değerlerden oluşur.

Köknel (1985) benliğin başlıca görevleri arasında en önemli olanları şöyle toplamıştır:

- İçgüdülerden ve dürtülerden kaynaklanan güdüleri engellemek, denetlemek ve düzenlemek.
- Çevredeki nesne ve kişilerle bağlantı kurmak
- Gerçeği tanımak, denetlemek, anlamak.
- Gerçeğe uyum sağlamak.
- Çevreden gelen uyarımları sınırlamak, sıralamak ve zamanlamak.

- Algılamak, saklamak, hatırlamak, düşünmek, karşılaştırmak, çıkarımlar yapmak ve yargıya varmak
- Kavramları birleştirmek ve bütünleştirmek
- Kişinin karşılaştığı engelleri aşabilecek güçleri toplamak
- Geleceğe ilişkin beklenti ve amaçlar saptamak
- Kişiliği kaygıdan kurtaran savunma düzenleri kullanmak.

İnsanların benlik kavramı, onların kendileriyle ilgili algılamalarının bütünü ve gereksinimlerini karşılamak üzere yaşam içindeki etkileşimlerinin aracı olduğundan önemlidir. Etkili bir benlik kavramı, ister çevreden isterse organizmadan kaynaklansın, kişileri yaşantılarını gerçekçi olarak algılamalarına, başka bir deyişle yaşantılarına açık olmalarına izin vermektedir (Nelson-Jones, 1995).

Benlik kavramını oluşturan her bir “ben” kavramından bireyin duyduğu hoşnutluk, onur, bu özelliğe atfettiği değer ve saygı, bireyin genel olarak benlik kavramından onur duyma ve kendini değerli hissetme duygusunu etkileyecektir. İşte bireyin kendi değerlendirmeleri sonucunda kendisine ilişkin oluşturduğu değerlilik, önemlilik ve saygıdeğerlik yargısı “benlik saygısı” olmaktadır (Aslan, 1992).

Chrzanowski (1981), benlik saygısının, bireyin kendi niteliklerini ve yeteneklerini doğru bir şekilde değerlendirmesinin geçerli olduğunu ve benlik saygısının içine kişisel değer yargıları, değerlendirmeleri ve bireyin yapısını oluşturan temel insani değerlerin girdiğini belirtmektedir. Ayrıca zeka, mizaç, görünüş ve beden yapısı benlik saygısını yaratan niteliklerdir ve yaşam deneyimleri, kültür, toplum, aile ve çevresel faktörler bu niteliklerin oluşmasında belirleyici roller oynamaktadır.

Benlik psikanalitik kuramda “id”, “ego”, “süperego” kavramlarıyla açıklanmaya çalışılmıştır. İd, ego, süperego kişiliği oluşturan yapılardır ve bu açıklamayla Freud kişiliğin oluşumunu biyolojik bir temele dayandırmaktadır. Kişilik bu üç yapının birbiriyle etkileşimi sonucu meydana gelmektedir.

İd: Kalıtımsal olarak gelen, içgüdüleri içeren ve doğuştan varolan psikolojik gizli güçlerin tümüdür. Ruhsal enerji kaynağı olan id, diğer iki sistemin çalışması için gerekli olan gücü de sağlar, enerjisini bedensel süreçlerden alır. (Yanbastı, 1990).

Ego: İd 'i denetleyen ve bilinçdışı kılan yapıya Freud ego demiştir. Doğuştan varolan ve zamanla gelişen ego insanın biyolojik yapısına ters olan veya gerçeklere uygun düşmeyen eylemleri bilinç altına bastırır. Ego, kişiliğin gerçekçi yürütme organıdır. Egonun görevi kendi içinde ve dışında uyum sağlamaktır (Yanbastı, 1990).

Ego, kişiliğin yürütme organıdır. Eyleme giden yolları denetimi altında bulundurur, çevresindeki nesnelerin hangileriyle ilişki kuracağını seçer, hangi güçlere ne biçimde doyum sağlaması gerektiğine karar verir. Ego, birçok önemli yürütme işlevini yerine getirirken, bir yandan da, id'in, süper egonun ve dış dünyanın birbiriyle çatışma durumunda olan istekleri arasında bir uzlaşma yolu bulmakla yükümlüdür. Bu kolay bir iş değildir ve egoyu zor altında bırakır.Çünkü id'in düzenlenmiş bir parçası olduğundan tüm gücünü ondan alır, id olmaksızın varlık gösteremez ve hiçbir zaman ondan bağımsız olamaz (Geçtan, 1988).

Süperego: Kişiliğin üçüncü ve en son gelişen sistemi olan süperego toplum yasalarını kapsar. Doğuştan var olmayan ancak gelişmeyle beliren süperego içimizdeki yargılardır (Yanbastı, 1990).

Süperego, çocuğa ana-babası tarafından aktarılan ve ödül-ceza uygulamalarıyla pekiştirilen, geleneksel değerlerin ve toplum ideallerinin içsel temsilcisidir, kişiliğin vicdani ve ahlaki yönüdür. Gerçekten çok ideali temsil eder, hoşlanmadan çok kusursuzluğa ulaşmak ister. Süperegoyu ilgilendiren husus, bir şeyin doğru ya da yanlış olduğuna karar verip, toplum ya da temsilcileri tarafından onaylanmış ölçütlere göre davranmaktır (Geçtan, 1988).

Süperego'nun başlıca işlevleri (Geçtan, 1988):

- a) id 'den gelen dürtüleri bastırmak ve ketlemek, ki bunlar özellikle, dışa vurulduğunda toplumun hoş karşılamayacağı türde cinsel ve saldırgan dürtülerdir;
- b) egoyu gerçekçi amaçlar yerine ahlaki amaçlara yönelmeye inandırmaya çalışmak;
- c) kusursuz olmaya çabalamaktır.

Süperego, id ve egoya karşı çıkararak onları kendi isteği düzene yöneltme eğilimindedir. İd, ego, süperego farklı ilkelerle çalışan psikolojik süreçlere verilmiş adlardan başka birşey değildir. Egonun yönetici önderliği altında bir ekip olarak, birlikte hareket ederler, böylece kişilik bir bütün olarak işler (Yanbastı, 1990).

Freud benlik gelişim sürecini açıklarken ideal egodan bahsetmekte ve benliğin identifikasyon sonucu oluştuğunu leri sürmektedir. Bununla beraber yüksek düzeyde benlik saygısının oluşumunu sağlayacak diğer etmenlerin ailenin çocuğa karşı gurur dolu, saygılı yaklaşımları olduğunu belirtmiştir. Bu şekilde çocuk kafasında idealize ettiği benliklerin, kendi davranışlarıyla ilgili olarak gurur duyması, çocuğun kendi kendisiyle gurur duymasına yol açacağından yüksek düzeyde benlik saygısına sahip olacaktır.

Jung'un kuramında ise, "benlik" kişiliğin bütünüdür. Benlik kişiliğin odak noktasıdır, diğer sistemler onun çevresinde kümeleşirler. Bu sistemleri bir bütün olarak tutan, kişiliğin bütünlüğünü, dengesini ve sürekliliğini sağlayan benliktir (Onur, 1987).

Adler benliği karar yeteneğine sahip ve bireye amaçlı bir yaşam sağlamaya çalışan bir sistem olarak tanımlamış; kişiliğin ise bireyin kendisine, diğer insanlara ve topluma karşı geliştirdiği tutumların ürünü olarak geliştiğini savunmuştur (Yanbastı, 1990).

Psikanalizin etkisinde kalmış olan Sullivan benlik yerine “ben sistemi” terimini kullanmış ve bu kavramı anksiyetinin zararlarından kaçınmak veya bu zararları azaltmak ihtiyacıyla ortaya konan bir eğitici yaşantılar organizasyonu şeklinde tanımlamıştır (Bacanlı, 1997).

Benlik kavramı, kendi yaşantıları ve organizmik beni ile her zaman uyuşmayabilecek biçimde kişinin kendisini algılamasıdır. Böylece ideal olarak kendini gerçekleştirme eğilimi, benlik kavramının ve benliğin boyutlarının eşanlamlı olduğu veya uyumlu şekilde kendini gerçekleştirmeye işaret etmektedir (Nelson-Jones, 1995).

Fromm benlik saygısını kendini sevmeye, başkalarını sevmeye, yaratıcı olma, güvenebilme, bireysel olarak kendini ifade edebilme becerileri ile eşdeğer tutmaktadır. Tüm bunları oluşturanların ise özgürlük, bağımsızlık, ilgilenilme, kabul edilme gibi sosyal koşulların olduğunu savunmaktadır (Onur, 1987). Birey özgürlük, bağımsızlık, ilgilenilme ve kabul edilme gibi koşullarla ilk defa aile ortamı içerisinde karşılaştığından aile çocuğun benlik saygısı gelişiminde önemli rol oynamaktadır.

Eric Fromm’ un savunucusu olduğu Hümanistik Psikanaliz ekolüne göre bir çocuğun tüm karakteri ailesi tarafından şekillendirilir. Fromm aileleri toplumun psikolojik ajanları olarak görmüş ve bu ajanların çocuğa toplumun değerlerini, yaşam biçimlerini, rol becerileri ve kavramlarını ilettiğini savunmuştur. Fromm’ a göre çocuğun karakteri, toplumun özelliklerini ona yansıtan ailesi tarafından biçimlendirilir (Yanbastı, 1990).

Rogers’ in kişilik teorisinde ise en önemli kavram benliktir. Benlik, “ben” i karakterize eden düşüncelerin, algıların ve değerlerin tümüdür. Benlik, “neyim” ve “ne yapabilirim” farkındalığını da içerir. Algılanan bu benlik, kişinin hem dünyasını hem de kendi davranışını etkiler (Atkinson, 1995).

Benliğin oluşumunu, bebeklikten başlayarak geçirilen sosyal ilişkiler oluşturur. Bu nedenle davranışın kontrolünde benlik, sadece edilgen bir algı dayanağı değil, etkin ve tamamlayıcı bir faktördür. Kişinin kendi benliğini algılaması olumlu ya da olumsuz olabilir. Fakat bu durum gerçeği yansıtmayabilir. Başka bir anlatımla bireyin benliğini algılama şekli, başkalarının kendini algılama ve değerlendirme biçimine bağlıdır (Aydın, 2000).

Rogers' ın kuramındaki diğer benlik ideal benliktir. Hepimizin nasıl bir insan olmak istediğimiz yolunda düşünceleri vardır. Gerçek benlik ideal benliğe ne kadar yakınsa, birey o kadar gerçekleşmiş ve mutlu olur (Atkinson, 1995).

Sullivan' ın savunucusu olduğu Kişilerarası İlişkiler Kuramı; kişiliğin herhangi bir yapının etkileşimi sonucu ya da yapısal bir örgütlenme sonucu meydana geldiğini söylemektedir. Kişilik, kişilerarası ilişkilerin ürünüdür.

Allport, ego ve benlik kavramlarının eş anlamda kullanmaktadır. Benliğin gelişimi bebeklik, okul öncesi, okul yılları ve ergenlik devreleri içinde incelemektedir. Bu devreler içinde incelemektedir. Bu devreler içinde tüm benliğin yedi önemli cephesi üzerinde durmaktadır. Benliğin gelişmesindeki bu yedi cepheyi; “tenzel benlik, “özdeşleşme”, “benlik saygısı”, “benlik imgesi”, “rasyonel benlik”, “benlik sınırlarının genişlemesi”, “kendini bulma”, olarak isimlendirmektedir. Yeni doğmuş bir bebek, kendisinden bir benlik olarak haberdar değildir. Onda bilinç vardır ama “ben” bilinci yoktur. Çocuk ikinci yaşta kendisini, kendisi olarak ayırt etmeye başlar. Üç yaşlarında çocukta rekabet duygusu ile beraber mülkiyet duygusu da gelişmeye başlar. Altı yaşından sonra çocukta benlik gelişmeye başlar. Bu gelişme on iki yaşına kadar sürer. Ergenlik çağında birey kendisinin kim olduğunu bilmekte ve kendini bulmaya çabalamaktadır. Birey yetişkinlik döneminde benlik gelişimi büyük ölçüde tamamlanmış ve benlik bütünlük kazanmış olmaktadır. Ancak bireyin benliği hayat boyu gelişimini sürdürerek değişimlere uğrar (Sarı, 1998).

Ericson, benlik saygısının kökenini bebeğin gelişim basamaklarının ilk dönemine götürür. Anne-çocuk ilişkisinin sürekliliği ve tutarlılığı çocukta temel güven duygusunun özünü oluşturur. Çocuğun ben kavramı, kendi için önem taşıyan büyüklerin ona gösterdiği tutumların bir yansıması olduğundan aileden gelen itici tutumlar çocuğun kendini değersiz bulmasıyla sonuçlanır (Eisenberg, 1993).

Erikson, benlik kavramının yaşamın belirli dönemlerinde durumlara göre değişikliklere uğradığını ileri sürmüştür Benlik tasarımının biyolojik değişmelerle değişikliğe uğradığını belirtmiştir .Çocuğun benlik kavramı, kendisi için önem taşıyan büyüklerin ona gösterdiği tutumların bir yansıması olduğundan itici ana-baba tutumları çocuğun kendisini değersiz bulmasına neden olur. Böyle bir ortamda yetişen çocuk, kendisine ilişkin olumlu görüşler geliştiremez (Geçtan, 1995).

Ailenin okul öncesi dönemde iletişim kurma konusunda yapacağı hatalı davranışlar bireyin ilerdeki yaşamında kendisine saygı duyması, sevmesi gibi özellikleri etkileyecektir. Çocuğun anne babası ile konuşması, istediği bir şeyi sorduğunda ilgisiz kalmak, başka bir iş ile uğraşmak, ısrar ettiğinde onu azarlamak gibi tavırlar alınması onun benlik gelişimini etkiler. Bunu tersine çocuğun duygularının açığa çıkarılmasına yardım edecek açılımlı konuşma uygulamak, düzgün ve anlayacağı cümlelerle konuşmak, ana-baba ile çocuk arasındaki konuşmanın ötesinde kabul gördüğüne dair mesajlar verecektir.

Çocuklarla çalışan çok sayıda psikolog, çocuk gelişim uzmanı, danışma psikoloğu, klinik psikolog, sosyal hizmet uzmanı ve psikiyatrist vb. gibi kişiler çocuğun düşük bir benlik saygısına sahip olmasının temel bir problem olduğunu önerir. Çocuklar yenilgiyle karşılaşınca benlik değerleriyle ilgili olumsuz duygulara sahip olurlar. Düşük benlik kavramı olan çocuk yeteneğine göre beklenenden daha az iş ortaya koyar. Öğrenme etkinliklerinde, bireyin katılımını kitleyen düşük benlik algısıdır. Maw ve Maw (1970), merak düzeyi yüksek olan çocuklarla karşılaştırıldığında merak düzeyi yüksek olan çocukların daha olumlu benlik

kavramlarına sahip olduklarını bulmuşlardır. Olumsuz benlik kavramını etkisiz hale getirebilmenin bir yolu çocuğu başarı sağlayacağı işlere ve öğrenme yaşantılarına katmaktadır (Voltan-Acar, 1985)

Kimlik gelişimi sürecinde çocuklarını seven ve güven duyan anne-babalar, onlara kendilerini değerli bulma ve özgüven duygularını kazandırır. Ancak cesaret, güven ve sevgi gibi olumlu pekiştireçlerden yoksun bırakılarak sürekli eleştirilen ve suçlanan çocuklar kaygılı, kararsız ve edilgen bir kişilik yapısı geliştirir. Dolayısıyla ilk toplumsal sürecin gerçekleştiği aile içi yaşam, çocuğun benlik algısını geniş ölçüde biçimlendirir (Aydın, 2000).

2.3. Zeka ve Gelişim Kuramları

Zeka kavramı psikolojinin temel araştırma alanlarına ait olup tanımlanması, ölçülmesi konusunda zorluklar yaşanmaktadır. Zeka, kimileri tarafından “ testlerin ölçtüğü nitelik” olarak tanımlanırken bazıları da “bireyin öğrenme gücü” şeklinde tanımlanmaktadır. Kimileri doğuştan belirlenmiş bir bilişsel gizilgüç sayarken, kimileri de oldukça karmaşık bir algı, bellek, değerlendirici, iraksak ve yakınsak düşünme gibi faktörlerin bir bileşimi olarak görürler.

Zeka ile ilgili bazı temel sayıltılar mevcuttur. Bunlardan ilki zeka düzeylerinin dağılımına ilişkindir. Evrendeki tüm özellikler normal dağılım eğrisine uygun biçimde bulunur. Zeka da en çok “normal ortalama” olmak üzere düşük ve yüksek şekillerde bulunur. Zeka bölümü puanları bu çan eğrisi dağılımını yansıtır. İkinci temel sayıltı zekaya ilişkin yapıların ya da özelliklerin birlikte geliştikleri düşüncesi ile zekanın boyutları arasındaki benzerlikten söz edilebilir. Zekanın tek bir boyutunda normalin altında olma zihinsel engel ya da tek bir boyutunda başarılı olma üstün zekalılık anlamına gelmez. Üçüncü temel sayıltı ise zeka potansiyelinin kalıtımla belirlendiğidir (Bacanlı, 2001).

Bireyin çevresindeki dünyayı anlama ve öğrenmesini sağlayan, aktif zihinsel faaliyetlerdeki gelişime bilişsel gelişim adı verilmektedir. Bilişsel gelişim; bebeklikten yetişkinliğe kadar, bireyin çevreyi, dünyayı anlama yollarının daha kompleks ve etkili hale gelmesi sürecidir (Pektaş, 2002). Zeka ve bilişsel gelişim ile ilgili literatürde kabul edilmiş bazı kuramlar aşağıda açıklanmıştır.

2.3.1. Alfred Binet

Binet' e göre zeka genetik olup, araştırma ve öğrenme ile çok az gelişir. Zeka hakkında çok açık bir tanım yapmamakla birlikte sınıflandırmadan ziyade hafıza, tasavvur, yaratıcılık, dikkat, anlayış, etki altında kalma, estetik ve ahlaki duygu, kas gücü, irade gücü, görme algısı gibi özellikleri araştırmaya önem vermiştir (Baymur, 1994).

İlk zeka testlerini geliştiren Binet, testteki itemlerin çözüm şekline göre zeka hakkında fikir sahibi olunabileceğini, bu yolla zekanın ölçülebileceğini söyler. Binet zekanın algısal motor becerilerle değil, akıl yürütme ve problem çözme becerileri ile ölçülebileceğini varsaymıştır. Dr. Theodore Simon ile birlikte bir ölçek hazırlamıştır. (1916-Stanford Binet Zeka Ölçeği) Binet' e göre zekanın 6 özelliği vardır. Bu özellikler: Anlamak, hüküm vermek, akıl yürütmek, düşünceye belirli bir yön vermek ve bunu devam ettirmek, düşünceyi arzu edilen bir gayenin gerçekleşmesine intibak ettirmek, kendi kendini eleştirmek (Toker, 1968).

2.3.2. Cattell

Cattell kuramını iki zeka faktörü üzerine kurmuştur. Bunlardan ilki akıcı zekadır. Kavramlar oluşturma, soyut akıl yürütme, karmaşık ilişkileri kavrama yeteneği bu zeka biçimi ile ilgilidir. İkinci zeka faktörü olan kristal zeka ise gelişme sırasında öğrenilen bilgileri içerir. Akıcı zekanın ergenliğinin sonuna kadar aktif öğrenmeye daha yatkın bir yapı olduğunu, kristalize zekanın ise daha çok bilgileri sentezlemeye yatkın yetişkin zekası olduğundan söz eder (Küçükkaragöz, 2002).

Kristal zeka soyutlama, karmaşık ilişkileri kavrama, soyut akıl yürütme, kısacası akılcı zekanın öğrenilmiş deneyimlere aktarılması ile ilgili olan zeka tipidir. Eğitim ve deneyime bağlı olan bu zeka türünü ölçmek için genel bilgi, sözcük dağarcığı, aritmetik, akıl yürütme testlerinden yararlanır (Oleoron, 1992).

2.3.3. Piaget' nin Bilişsel Gelişim Kuramı

Piaget, zihin gelişimi kuramını geliştirmeden önce zeka anlayışını ortaya koyarak, anlaşılmasını kolaylaştırmaya çalışmıştır. Piaget e göre zeka, “çevreye uyum yapabilme yeteneği” dir. Çünkü insan çevresine uyum yaparken, aynı zamanda onunla başa çıkmaktadır. Bu durumda kişi içinde bulunduğu çevreye ne kadar çok ve ne kadar hızlı uyum yapabiliyorsa, o kadar zekidir denilebilir. Kurumsal ve deneysel çalışmalarında zekanın içeriğinden çok yapılarını ve işlevlerini incelemeyi tercih etmiştir ve zekayı;

- a. özel bir biyolojik uyum biçimi
- b. tüm zihinsel yapıların yöneldiği bir denge durumu ve
- c. canlı ve etkin bir işlemler sistemi olarak kavramlaştırmıştır (Onur, 1987).

Piaget' e göre zihin gelişimi, organizmanın dünyaya kalıtımsal olarak getirdiği ve tüm gelişim boyunca değişmez kılan bazı biyolojik işlevlere dayanmaktadır. Bu değişmez işlevler “örgütlenme” ve “uyum” olarak ikiye ayrılır. Örgütlenme, organizmanın sahip olduğu yapı ve süreçleri, fiziksel ya da psikolojik sistemler içinde bütünleştirmesidir. Uyum sağlama ise özümseme ve uyma süreçlerinin yürütüldüğü bir durumdur. Özümsemeyle, organizma çevreden gelen uyarıcıları mevcut yapılarına göre seçerek ve değiştirerek içe almaktadır. Uyma ile de organizma, özümlediği yeni bilgiler ve eski yapılar arasında belli bir denge kurmak amacıyla, mevcut yapılarını değiştirir ya da ayarlar (Onur, 1987).

Örgütlenme ve uyum sağlama değişmez işlevleri, gelişim boyunca, bir çok zihinsel yapının kurulmasını sağlamaktadır. Bundan dolayı Piaget çocuğun zihinsel gelişimlerini bir

dizi döneme ayırmıştır. Bu dönemlerde organizmanın yaptıklarının tesadüfi olmadığını, belli bir düzen ve sıra izlediğini savunmuştur.

Piaget bebeğin zekasının dört temel aşamada geliştiğini ve yetişkin zekasına dönüştüğünü ifade eder. Bu aşamalar; (1) Duyu – hareket dönemi (2) İşlem öncesi dönem (3) Somut işlemler dönemi (4) Soyut işlemler dönemidir (Bacanlı, 2001).

Piaget’ e göre gelişim dönemleri evrensel bir sıra izlemektedir. Bununla beraber zihin gelişim dönemleri arasında hiyerarşik bir bütünleme ya da tanımlama olduğu söylenmektedir. Buna göre, daha üst düzeyde olan bir dönem; alt düzeylerde kurulmuş olan yapıları da içermektedir, ancak bu yapıların bir dönemden diğerine oldukları gibi aktarılmayıp belli bir “yeniden örgütlenme” hatta “yeniden-yapılandırılma” geçirdikleri kabul edilmektedir (Onur, 1987).

Piaget’ nin zihin gelişim dönemi kuramında dört temel kural bulunmaktadır (Bacanlı, 2001):

1. Evreler değişmez bir şekilde belli bir sıra ile ortaya çıkarlar;evrelerin sırasında değişme görülmez.
2. Evreler bir hiyerarşi oluştururlar. Sonraki evre önceki evrelerin kazanımlarını da içerir.
3. Gelişim oranlarında farklılıklar vardır. Bireyler aynı gelişim evresinde bulunsalar bile bireyler arasında gelişim oranları açısından farklılıklar görülür.
4. Gelişim kuramları her evre için tipik olan gelişim özelliklerini belirtmektedir. Belirtilen özellikler genel olarak o dönemde karşılaşılan veya kazanılan özelliklerdir.

2.3.3.1. Duyu- Hareket Dönemi

İlk iki yaş boyunca bebeklerin, kendilerine duyuları yoluyla oluşan uyarıcılara devinimsel tepkilerde bulunmayı içeren eylemler gösterdiklerini saptayan Piaget, bu döneme duyu-hareket dönemi adını vermiştir (Onur, 1987).

Çocuk bu evre içindeyken zekanın görüntüsü hareketlerdir. Bu dönemin başlangıcında bebek kendini diğer objelerden ayırt edemez; yaşamında olup bitenlere sadece bazı ilkel tepki vermekte; refleks örüntüleri sergilemektedir. Zamanla gelişim süreci içerisinde duyu-motor düzeyinde davranış biçimleri görülmeye başlar. Bunlar, basit şartlı eylemlerle ya da alışkanlıklarla bilinçli davranış arasındaki geçişi oluştururlar (Yavuzer, 1997).

2.3.3.2. İşlem- Öncesi Dönem

Piaget' e göre 2-7 yaşları arasında yer alan bu dönemin en önemli özelliği çocuğun dili kullanma yeteneğini kazanması ve sembolik düşünme yeteneğine sahip olmasıdır. İşlem öncesi dönem boyunca çocuğun düşüncesi, onun dünyayı algısal ve işlemsel vasıflar üzerinden sınıflandırmasına izin veren başlangıçtaki ilkel sözel şemalarından doğru gelişmeye başlar. Bunu ön-kavramlar kullanarak başarır.

Kısacası bu dönem bir takım sembolik işlevlerin geliştiği, düşüncenin hız kazandığı, yön değiştirme - tersine çevrilebilme gibi yönsel işlevler ve korunum – ayrılık gibi niteliksel özdeşlik kavramlarının kazanılmasını içeren ve böylelikle sonraki dönem olan somut işlemler dönemine hazırlık oluşturan bir dönemdir (Onur, 1987).

2.3.3.3. Somut İşlemler Dönemi

Çocuk 7-11 yaşları arasında yaşanan bu dönem boyunca somut nesne ve olayların sembolik temsilleri ile işlemler yapmaya başlar. Bu dönemde çocuklarda mantıksal düşünme ve sayı, zaman, mekan, boyut, hacim, uzaklık kavramları yerleşmeye başlar (Yavuzer, 1997).

Artık bu dönemde çocuk tersine çevrilebilirlik ve korunum kanunlarını kazanmış; “gruplandırma” yeteneğine sahip olmuş; mantıksal düşünmenin başlamasıyla duygusal yaşamını da dengelemiştir.

Bu dönemin bir takım sınırlılıkları vardır. Bunlardan birincisi çocuğun yürüttüğü bütün işlevler tamamıyla fiziksel bir gerçeğe bağlıdır. Somut olarak var olmayan nesne ya da durumlar üzerinde düşünce üretmek henüz olanaklı değildir. Bir diğer sınırlılık ise çocuğun kendi düşüncesini tek gerçek olarak kabul etmesidir (Onur, 1987).

2.3.3.4. Soyut İşlemler Dönemi

Piaget’ e göre zihin gelişiminin son dönemidir. 11 yaşından sonra başlayan ve mantıksal düşünmenin yetişkinler düzeyine eriştiği bu dönemde, görüş alışverişi ve tartışmalar başlar; tahmin ve varsayımları ileri sürebilme becerileri gelişir; çocuk soyut düşünebilir ve genellemeler yapabilir; çok sayıda probleme çözüm getirebilir (Yavuzer, 1997).

2.3.4. Sperman’ın Tek Faktör Kuramı

Sperman (1863-1945) yaptığı araştırmalarda insanın zihinsel etkinliklerinin tamamında ortak bir nokta bulunduğunu iddia etmiştir. Öğrencilerin genel zeka seviyelerini, öğretmen kanaatleri ve öğrencilerin birbirlerini değerlendirmelerine dayanarak tesbit etmeye çalışmıştır. Bu değişkenler arasında yüksek korelasyon bulmuş ve bunu genel zeka faktörüne bağlamıştır.

1904 yılında ortaya attığı genel zeka kavramını, faktör analizine dayanarak daha da geliştirmiştir. Genel zeka faktörüne g adını verir. Kişi sahip olduğu bu g faktörüne bağlı olarak genelde parlak ya da tam tersi sönük olarak tanımlanabilir. g faktörü zeka test maddelerinde performansı belirleyen temel unsurdur. Ayrıca s faktörü denilen özel faktörler de vardır. Bunlar belli yetenek ya da testlerde belirleyici rol oynamaktadır (Atkinson, 1995).

Özel faktör genel zihin yeteneği dışında, belirli bir zihin etkinliğini gerçekleştirebilmek için ihtiyaç duyulan zihin gücüdür. Özel faktör “s” kişiden kişiye, bir denemeden diğerine değişir. Çevre, okul, heyecan gibi faktörlerin etkisinde kalır. Genel “g” faktörü ise kişiden kişiye değişmesine karşı farklı kişiler için bütün denemelerde sahiptir. “g” faktörü her bir denemede aynı önemi taşımaz, aynı ağırlıkta değildir. Genel faktörler özel faktörleri etkiler ve gelişmesini sağlar. Kısaca genel ve özel zihin yetenekleri her bir etkinlik için farklı miktarlardadır (Toker, 1968).

2.3.5. Thurstone – Bileşik Faktörlü Çözümleme

Thurstone zeka kavramını tanımlarken deneysel psikolojiye karşı psikoanaliz eğilimini temel almıştır. Buradan yola çıkarak zekanın tanımını; insanın dürtüsel tepkiler yapmasını önleyen bir yetenek şeklinde yapmıştır. Ona göre zeki insanlar tepki verecekleri zaman dürtülerini bastırabilir ve bu dürtüsel tepkilerini değerlendirebilir (Öktem, 2001).

Zekanın belli sayıda birincil yeteneğe bölünebileceğini düşünmüş ve bu yetenekleri bulmak için, birçok farklı madde içeren çok sayıda testin sonuçlarına faktör analizi uygulamıştır. Farklı gruplardan oluşan bu testte her farklı grup ile farklı yeteneği ölçmeye çalışmıştır. Thurstone bu çalışmaları sırasında, zekanın temel yapısını oluşturduğunu düşündüğü on iki faktör elde etmiştir. Daha sonra bu faktörleri yediye indirmiş ve bu faktörleri temel yetenekler olarak nitelemiştir. Thurstone’ nin ifade ettiği bu faktörler şunlardır: Sözel yetenek, kelime akıcılığı, sayısal yetenek, genel muhakeme yeteneği, yer mekan ilişkileri, bellek faktörü, algısal faktörler.

2.3.6. Sternberg’ in Üçlü Zeka Teorisi

Üçlü zeka teorisi son zamanların ilgi çeken kapsamlı bir zeka tanımlamasıdır. Bu kurama göre insan zekası daha önceki kuramlarda yer almayan çeşitlilikte becerileri içerir. Dahası gerçek yaşamda etkili performans için gereken becerilerin geleneksel zeka testlerinin ölçtüğü beceriler kadar önemli olduğunu ileri sürmüştür. Sternberg’ ün kuramına göre zeka,

zihinsel yetenekleri, içgörü ve yaratıcı uyumu ve çevreye duyarlılığı içermektedir (Morris, 2002). Bu model bağlamsal, deneysel ve bileşenler alt teorilerinden oluşmaktadır.

2.3.6.1. Bağlamsal Alt Teori

Bu alt teori zekanın görüldüğü bağlam içinde değerlendirilmesi görüşünü benimsemektedir. Temel olarak bağlamsal teori bir kültürel göreceliktir. Bu kültür için kritik olan zihni beceriler bir diğeri için önemli olmayabilir. Bu teorinin bakış açısına göre, her şey görecelidir ve burada zeka özel bir kültürün ya da alt kültürün bakış açısından hareketle incelenmelidir.

2.3.6.2. Deneysel Alt Teori

Deneysel alt teori; bir önceki bilginin özel bilişsel görevin performansını nasıl etkileyeceği ile ilgilidir. Alt teori, yenilik ve sürecin ne derece otomatize olduğu ile ilişkilidir. Her iki beceri de büyük ölçüde deneyime bağlıdır. Sternberg, insanların yeniliğe nasıl saygı duyduğunu ve bilgi sürecini otomatize edebildiklerinde duydukları rahatlığın, zekanın evrensel bakış açısı için önemli olduğunu ortaya koymaktadır (Oleoron, 1992).

Deneysel alt teori zeka için, başarılı şekilde bir görevi tamamlamada otomatik süreç veya yeniliğin işe karışmasını ortaya koymaktadır. Pek çok laboratuvar çalışmasında da modern bilişsel psikologlar, cevaplama hızını sürecin otomatikleştigiğine iyi bir gösterge olarak kabul etmektedirler.

2.3.6.3. Bileşenler Alt Teorisi

Bileşen alt teorisini Sternberg, zihnin bilgiyi işleme modeli olarak ortaya koymaktadır. Sternberg, üç tarzda bilgi işleme olduğundan söz eder: Metabileşenler, performans bileşenleri, bilgiyi sağlayan bileşenler.

Bu üç bileşen, bir değişken diğerine zarar vermeyecek şekilde etkileşimde bulunmaktadır. Bu bileşenlerdeki bireysel farklar, zeka için önemli farklardır ve kişinin bilgi edinme sürecinin nasıl olduğunu yansıtmaktadır (Oleoron, 1992).

2.3.7. Bruner' in Bilişsel Gelişim Kuramı

Bruner' e göre bilişsel gelişim, yaşam boyu devam eden bir süreçtir. Bruner bu sürecin üç gelişim aşamasından oluştuğunu söyler (Aydın, 2000). Bu aşamalar şunlardır:

2.3.7.1. Eylemsel Evre

Bu evrede çocuk nesnelere doğrudan etkileşime girer; onları deneyerek, yaşayarak öğrenir. Çocuk bu dönemde çevreyi eylemlerle anlar; çevresindeki nesnelere ilgili yaşantıyı onlara dokunarak, vurarak, ısırarak, hareket ettirerek kazanır. Bu dönemde çocuklar en kolay psikomotor eylemlerle öğrenirler (Senemoğlu, 2000).

2.3.7.2. İmgesel Evre:

Bu evrede bilgi, sözcükler ve kavramlar yoluyla edinilir. Bu evrede gelişmiş olan dilsel ve görsel algılar yoluyla değişik durum ve yaşantılar imgeler halinde formüle edilerek zihne aktarılır. Bu dönemde bilgi imgelerle taşınmaktadır. Görsel bellek gelişmiştir. Çocuğun kararları dille değil, duyu organlarıyla edindiği duygusal etkilere dayalıdır (Senemoğlu, 2000).

2.3.7.3. Sembolik Evre:

Bu evre ise yaşamın tümüyle mecazlar, formüller ve simgeler yoluyla kavranmasının anlatımıdır. Çocuk artık bu dönemde etkinlik ya da algının anlamını açıklayan semboller kullanır. Bireyin sembolik döneme ulaşması, zengin yaşantılar kazanmasını sağlar (Senemoğlu, 2000).

2.3.8. Gardner' in Çoklu Zeka Kuramı

Gardner, çoklu zeka teorisini tanımlarken geleneksel görüşten ayrılmaktadır. İnsanların sahip oldukları birçok yetenek ve yetenek bileşiminin kalıplaşmış sınavlarla ölçülemediğini, IQ değerleri farklılık göstermesine rağmen çeşitli vasıflara sahip kişilerin toplumda başarıyla yaşadığını öne sürmüştür. Gardner bu kuramı ile yalnızca matematikte ve dilde başarılı olanların değil, müzikte, sporda, dans, iletişim, doğada, resimde başarılı olanların ve kendilerinin farkında olanların da “zeki” olarak nitelendirilebileceğini vurgulamıştır (Gardner, 1999).

Gardner' e göre zeka; “değişen dünyada yaşamak ve değişimlere uyum sağlamak amacıyla her insanda kendine özgü bulunan yetenekler ve beceriler bütünüdür, yaşadığımız toplumda faydalı şeyler yapabilme kapasitesidir.” Bu yaklaşımla Gardner yıllar boyu hakimiyetini sürdüren insanların tek bir zekaya sahip oldukları IQ denilen zeka anlayışını kırmıştır. Ona göre insanların sahip oldukları çoklu zekaların her biri yaşamak, öğrenmek ve insan olmak için kullanılan etkili birer araçlardır.

Çoklu zeka kuramını geleneksel zeka anlayışlarından ayıran iki temel özelliği gerçek yaşamda ürün elde etmeye dayanması ve zekanın çoğul olarak ele alınmasıdır. Çoklu zeka anlayışında bütün zekalar eşit değerdedir ve içlerinden bir ya da birkaçı diğerlerinden daha önemli değildir. Zekalar her zaman birlikte çalışırlar ancak bu çok karmaşık yolla gerçekleşir. Örneğin bir futbol oyuncusu sahayı, oyuncularını ve pozisyonlarını düşünürken görsel – uzamsal zekasını, koşarken, topa vururken bedensel – kinestetik zekasını, oyun kurallarını öğrenirken sözel – dilsel zekasını etkili bir şekilde kullanabilir (Gözütok, 1999). Bu zeka alanları şunlardır:

2.3.8.1. Sözel-Dilsel Zeka

Kişinin dili sözlü ve yazılı olarak iyi kullanabilmesidir. Bu türdeki zeka, bir insanın kendi dilini, gramer yapısına, sözcük dizimine , kavram telaffuzuna ve sözcüklerin anlamına uygun olarak büyük bir ustalık ve beceri ile kullanmayı gerektirir (Saban, 2002).

2.3.8.2. Mantıksal- Matematiksel Zeka

Mantıksal-matematiksel zeka, bilimsel düşünce kavramıyla bir arada ifade edilmektedir. Bu tür zekaya sahip insanlar, mantık kurallarına ve benzerliklerine, neden – sonuç ilişkilerine ve bunlarla benzer soyut işlemlere karşı çok hassas ve duyarlıdırlar. Bu kişiler yaparak, hesaplayarak, mantık yürüterek ve soyut ilişkiler üzerinde çalışarak iyi şekilde öğrenirler (Bümen, 2002).

2.3.8.3. Görsel-Uzamsal Zeka

Bu tür zeka alanı , bir bireyin objektif olarak gözlemlene veya görsel ve uzaysal fikirleri grafiksel olarak sergileme kabiliyetlerini içerir. Bu zekaya sahip olan insanlar renge , çizgiye, şekle , biçime , uzaya ve bu olgular arasındaki ilişkilere karşı aşırı duyarlıdırlar. Bu kişiler varlıkları veya olguları görselleştirerek veya renklerle, resimlerle çalışarak en iyi şekilde öğrenirler (Bümen 2002).

2.3.8.4. Müzikal-Ritmik Zeka

Bu zeka türü ile bir kişinin bir müzik parçasındaki ritme, akustik düzene, melodiye, müzikteki iniş ve çıkışlara, müzik aletlerine ve çevreden gelen seslere olan duyarlılığı kastedilir .Bu zeka türündeki bireyler en iyi ritim, melodi ve müzikle öğrenirler (Bümen, 2002).

2.3.8.5. Bedensel-Kinestetik Zeka

Bu tür zeka alanı, kişinin bedeninin farkında olması ve fiziksel hareketlerdeki ustalığı ifade eder, koordinasyon, denge, güç, esneklik gibi bazı fiziksel özelliklerin yanı sıra, dokunsal nitelikteki bazı becerileri de içermektedir. Bu zeka türüne sahip bireyler, yaparak – yaşayarak, dokunarak ve hareket ederek en iyi şekilde öğrenirler (Saban, 2002).

2.3.8.6. Sosyal-Kişiler Arası Zeka

Bu tür zeka türü ile, bir insanın diğer insanlardaki yüz ifadelerine, seslere ve mimiklere olan duyarlılığı ve diğer insanlardaki farklı özelliklerin farkına vararak onları en iyi şekilde yorumlama ve değerlendirme yeteneği kastedilir. Bu nedenle sosyal zekası güçlü olan kişilerin, bir grup içinde grup üyeleri ile işbirliği yapma, onlarla uyum içinde çalışma ve bu insanlarla sözlü ve sözsüz iletişim kurma gibi yetenekleri söz konusudur. Bu zeka türüne sahip insanlar, genellikle başka insanların yaşantılarını iyi algırlar (Bümen, 2002).

2.3.8.7. Kişiyeye Dönük-İçsel Zeka

Bu zeka türü ile bir kişinin kendini objektif olarak (kendisinin zayıf ve kuvvetli olduğu yanlar ile birlikte) değerlendirmesi, duygularının isteklerinin ve ihtiyaçlarını farkında olması, kendini iyi disipline etmesi ve kendine güvenmesi gibi yetenekler kastedilir. Başka bir deyişle kişiyeye dönük zeka, bir kişinin kendisini başkalarının gözüyle görebilmesi kabiliyetidir. Kişinin kendini anlaması, kim olduğunu, ne yapmak istediğini ve neyi yapmak istemediğini veya çeşitli durumlarda nasıl davranması gerektiğini, nelerden uzak durması ve nelere yönelmesi gerektiğini bilmesidir (Saban, 2002).

2.3.8.8. Doğacı Zeka

Gardner; geliştirdiği çoklu zeka kuramına sonradan (1996 ‘da) doğa zekasını da eklemiştir. Doğa zekası; bölgesel ya da küresel çevre değişikliklerine açıklama, ev hayvanları, doğa hayatı, bahçe ve park ilgisi, teleskop ya da mikroskop kullanarak doğayı inceleme

davranışlarını kapsar. Bu zeka çevreye ait çok ince ayrıntıları ve örüntüleri fark edebilme ve ele alabilme yeteneğidir (Saban, 2002).

2.3.9. Vygotsky ve Kavram Gelişimi

Vygotsky' e göre, çocuklar, çevresindeki kişilerden ve onların sosyal dünyalarından öğrenmeye başlamaktadırlar. Çocukların kazandıkları kavramların, fikirlerin, olguların, becerilerin, tutumların kaynağı sosyal çevreleridir. Tüm öğrenmelerin kaynağı sosyal çevredir (Aydın, 2000).

Çocuğun gelişiminin ilk günlerinden itibaren, çocuğun etkinlikleri sosyal davranış sistemi içinde kendine has bir anlam kazanır. Bu etkinlikler, kesin bir amaca yöneliktir ve çocuğun çevresinin oluşturduğu prizmadan kırılarak çocuğa yansır. Yani, çocuğun bir objeyi algılamak için izlediği yol doğrudan kendisi ile obje arasında kurulan iletişim değildir. Bu iletişim bir başka kişi aracılığıyla gerçekleşir (Bacanlı, 2001).

Vygotsky'nin düşünceleri bazı önemli noktalarda Piaget' den ayrılır. Piaget sosyal veya kültürel içeriğe bakılmaksızın tüm bireylerin geçirdiği zihinsel gelişim aşamalarına odaklanmışken, Vygotsky öğrenmenin sosyal yönüne daha çok önem vermiştir. Vygotsky başkalarıyla olan sosyal etkileşim yeni fikirler meydana getirmeyi teşvik ettiği ve öğrencilerin zihinsel gelişimini artırdığına inanmıştır.

Vygotsky, bireyde iki tane gelişim düzeyi olduğunu tespit eder. İlk düzey, asıl gelişim düzeyidir ki, bireysel problem-çözme ile sınırlıdır. İkinci düzeyi, ileri gelişim düzeyi/alanıdır. Bu aynı zamanda asıl gelişim düzeyi ile potansiyel gelişim düzeyi arasındaki uzaklıktır ki yetişkin rehberliğinde veya daha yetenekli sıra arkadaşları ile yapılan işbirliği şeklindeki problem-çözme ile sınırlıdır. Vygotsky'nin en önemli tespitlerinden biri de bireyin öğrenme sürecinde kendisi için kendinin sağladığı yardımdır. Çocuk dili aktif olarak kullanmaya başladığından itibaren, gözleriyle ve elleriyle olduğu kadar sesli konuşarak da problemleri çözümler. Bu durum, aslında hayat boyu sürececek bir deneyimdir. Birçok yetişkinin sesli

düşünmesi de aslında çocukken edinilen bu davranışın devamı niteliğinde öğrenmede yararlı bir stratejidir (Sutherland, 1992)

2.3.10. Erikson ve Psikososyal Gelişim Kuramı

İnsan gelişimini dönemler halinde inceleyen kuramlardan biri de, psikososyal gelişimi konu edinen ve Erik. H. Erikson tarafından geliştirilen kuramdır. Erikson önceleri klasik Psikoanalitik kuramı benimsemiş, fakat daha sonra psikanalizin eksik yanlarını görerek kendi kuramını geliştirmiştir; kuramını geliştirirken psikanalizden de yararlanmıştır. Psikoanalitik yaklaşımdan farklı olarak, çocukluk dönemlerinin yanı sıra ergenlik, yetişkinlik ve yaşlılık dönemlerine de yer vermiştir. Bunun yanı sıra, insan gelişiminde kültürel, sosyal ve çevresel etkenlerin önemini vurgulamıştır. Erikson'a göre uygun çevresel şartlar ortaya çıktığında daha önceki yaşantılara bağlı olmaksızın sağlıklı dönemler geçirilebilir.

Erikson'un kuramının dayandığı temel düşünceler şunlardır:

- Genel olarak insanların temel ihtiyaçları aynıdır.
- Benlik ya da egonun gelişimini temel ihtiyaçların karşılanmasıyla oluşmaktadır.
- Gelişim dönemler halinde meydana gelir.
- Her dönem gelişim için fırsatlar sağlayan bir krizle veya psikososyal problemle nitelenir.
- Farklı dönemler bireyin güdülenmesinde farklılıklar oluşturur.

Erikson' a göre bu dönemler şunlardır:

2.3.10.1. Temel Güvene Karşı Güvensizlik (0- 18 ay)

İlk dönem, doğumdan bir buçuk yaşına kadar süren bir dönemi kapsar. Freud'un önerdiği gelişim dönemlerinden oral döneme denk düşer. Bu dönem de haz bölgesi ağızdır. Belli başlı davranış biçimi olarak emme, ya da içine alma gösterilebilir. Bebek bu dönem de etrafındaki uyarıcıları içine alma gösterilebilir. Bebek bu dönem de etrafındaki uyarıcıları

içine almaya çalışır. Bunu hem emme biçiminde, hem de diğer duyu organlarıyla yapmaya çalışır. Örneğin gözleriyle etrafında gördüklerini içine almaya çalışır. Bu dönemin ikinci kısmında diş çıkarma ile birlikte ısırma davranışı görülmeye başlar. Bu dönem uygun geçirilmediği takdirde, ağızla ve içe almayla ilgili bir takım davranışlar sıklıkla görülebilir. Sigara içme gibi (Bacanlı, 2001).

Erikson'a göre bebekler anne ya da bakıcılarının davranışlarında güvenilebilirlik sezdikleri zaman onlara karşı temel bir güven duygusu geliştirirler. Örneğin, bebek ağladığı, acıktığı ve altını ıslattığında hemen rahatsızlığı gideriliyorsa, annesine veya kendisine bakan kişiyi yanında bulmazsa ona karşı bir güvensizlik duygusu geliştirir. Eğer bir çocuk annesi yanından ayrıldığında gereksiz bir korkuya kapılmaksızın sakin bir vaziyette durabiliyorsa, bu onun annesine karşı temel güven duygusu geliştirdiğinin bir göstergesidir. Aksi halde, bebek ihtiyacı olmasa bile annesi yanından ayrılır ayrılmaz ağlamaya başlar. Bura da "sana güvenmiyorum, beni bırakıp gideceksin, daha önce de böyle yapmıştın" mesajı vardır. Temel güven duygusundan yoksun yetişmiş olan çocuklar, ileriki hayatlarında sosyal ilişki kurmaktan çekinen kendine güvensiz kişiler olabilirler. Ancak, kişi daha sonraki dönemlerde bu eksikliğini telafi edebilirse sağlıklı sosyal ilişkiler kurabilen ve kendine güvenen bir insanda olabilir. Bu Erikson'un antidetarminist yaklaşımının bir sonucudur (Selçuk, 1996).

2.3.10.2. Özerkliğe Karşı Şüphe ve Utanç (18 ay-3 yaş)

İkinci dönem bir buçuk yaşında başlayıp üç yaş civarında biten ve Freud'un anal dönemine karşılık gelir. Anal dönem haz ve ilginin dışkılama ve bırakma davranışlarını yoğun bir şekilde kullanır. Bu dönemde haz kaynağı dışkı bölgesi ve ilgili bu iki davranış biçimidir. Erikson bu davranış biçimini tutma ve fırlatma olarak geniş anlamda eli almaktadır. Bu dönem tuvalet eğitiminin ağır bastığı dönemdir (Bacanlı,2001).

Bu dönemde yetişkinlerin çocuklar üzerinde baskı kurdukları bir konu da tuvalet eğitimidir. Erikson bundan "tuvalet eğitimi savaşları şeklinde söz etmektedir: Tuvalet eğitiminde cezalandırıcı ve utandırmaya yönelik bir tutum izleyen ana babalar, çocuğun

utanma ve şüphe duygularına yöneltmektedir. Aşırı koruyucu, kısıtlayıcı ve cezalandırıcı ana baba tutumu da özerkliği engelleyen etkenler arasındadır (Selçuk, 1996).

Aynı zamanda bu dönem inatçılık dönemidir. Bu dönemde çocuklar inatla bir şeyi ellerine alır, inatla onu savunur ve korur veya istemedikleri şeyleri de ve inatla fırlatır, atarlar. İstemedikleri şeyi tutturmak da istedikleri şeyi ellerinden almak da zor olur. Çocuklar genellikle bu iki davranışı birbirlerinden ayırmazlar. Yani çocuk hem alır hem atar. Şimdi aldığı bir şeyi hemen de atabilir (Bacanlı, 2001).

2.3.10.3. Girişkenliğe Karşı Suçluluk (3-6 yaş)

Üçüncü dönem üç ile altı yaş arasını kapsar. Freud'a göre fallik dönemdir. Fallus erkek cinsel organı anlamına gelir. Dolayısıyla, bu dönemde kişinin dikkati, ilgisi ve haz duygusu cinsel organlarına yönelmiştir. Freud, kuramını bu dönemde yaşadığını düşündüğü Oedipus kompleksi üzerine kurmuştur. Oedipus kompleksi, erkek çocuğun annesine karşı (cinsel) bir istek duyması ve babasını rakip olarak algılaması demektir (Bacanlı, 2001).

Girişkenliğe karşı suçluluk dönemindeki çocuk kendisinin ve aile üyelerinin rollerini daha açık bir şekilde kavramaya başlar. Çevresindeki bireylerle yakın ilişkiler kurar ihtiyaçlarını karşılarken daha aktif ve saldırgandır. Cinsiyet organları konusunda bazı meraklarını gidermek çabasındadırlar.

Üç ile altı yaşlarındaki çocuklar motor becerileri geliştiği için sosyal ilişkilere daha fazla katılırlar. Bunun yanı sıra merak ve araştırma duygularını tatmin etmek için çeşitli faaliyetlerde bulunurlar. Bu faaliyetlerde başarısız olurlarsa suçluluk duygusu geliştirebilirler. Çocuğun yaptığı işlerin yetişkinler tarafından engellenmesi, ana babanın yanlış eğitim yöntemleri kullanması da suçluluk duygusuna yönelten etkenler arasındadır (Selçuk, 1996).

2.3.10.4. Çalışkanlığa Karşı Aşağılık Duygusu (6-12 yaş)

Dördüncü dönem Freud, kuramını cinsellik ve özelde çocuk cinselliği üzerine kurduğu için, bu dönemi de cinsellik açısından yorumlamaktadır. Bu dönemde cinsellik örtülür. Bu yüzden Freud bu döneme örtülü (latent) dönem adını vermiştir. Hakikaten, çocuk bu dönem de cinsel meraklarını ansızın unuttur, hatta karşı cinsi düşman cins ilan eder. Çocuklar bu dönemde kendi cinsleri ile bir araya gelir ve oynarlar.

Erikson bu dönemi çalışkanlık duygusunun edinildiği dönem olarak tanımlamıştır. Bu dönem okuma, yazma, hesap gibi temel konuların öğrenildiği dönemdir. Çocuk bu bilgileri edinirken kendi ile aynı yaşlarda olan diğer çocuklarla kendini karşılaştırır ve kendisinin çalışkan olup olmadığına karar verir. Her ne kadar genel olarak çocuğun bu şekilde başkaları ile karşılaştırılmaları tavsiye edilmez ise de gerek öğretmen, gerek ana baba gerek tanıdıklar gerekse çocuğun kendisi onu başkaları ile karşılaştırır. Eğitimciler çocuğun başkaları ile değil, kendi başarıları ile değerlendirilmesi ve karşılaştırılması ve çocuğun yanlışlarının değil, doğrularının üzerinde durulması gerektiğini söylerler. Ayrıca herkesin iyi yaptığı iş vardır, önemi olan bu işin bulunmasıdır. O zaman çocuğun aşağılık duygusu edinmemesi sağlanabilir (Bacanlı,2001).

2.3.10.5. Kimlik Kazanmaya Karşı Rol Karışıklığı (12-18 yaş)

Kimlik kazanmaya karşı rol karmaşası dönemi on iki on sekiz yaş arasını kapsar. Ergenlik dönemi sırasında “ben kimim ? “ sorusu çok önemli hale gelir. Ergen, bu soruyu cevaplarırken ana babasından çok, akran gruplarından etkilenir. Hızlı bir fizyolojik ve fiziksel değişme içindeyken aynı zamanda gelecekteki eğitimi, kariyeri hakkında yeni kararlar verme baskısı, daha önce oluşturduğu psiko-sosyal kimliğini gözden geçirmeye zorlar. Ergenlik dönemi değişme zamanıdır.

Ergen, bu dönemde arayış içindedir ve akran gruplarına körü körüne güvenir. Bu nedenle ergen, akran grupları istediği için antisosyal davranışlar gösterebilir.

Ergenin cevap bulması gereken birçok soru vardır. Bunlardan bazıları, “çocuk mu, yoksa yetişkin miyim?“, “bir gün anne yada baba olacak mıyım, başarılı mı, yoksa başarısız mı olacağım?” vb. Bütün bu soruları ve duyguları açıklığa kavuşturmada, çözümlemede öğretmen ve ana babalar,ergene yardım edebilirler. Öğretmen ve ana babalar, ergene bir yetişkin olarak davranmalı ; onunla sevgi ve saygı temeline dayalı bir dostluk kurmalıdırlar. Ergenin sağlıklı bir şekilde kimliğini kazanmasında, çevresinde uygun özdeşimler kurabileceği (model alabileceği) yetişkinlerin bulunması önem taşımaktadır.

Erikson’a göre bu dönemde ergen başarılı bir şekilde kimlik kazanma sorununu çözerse, kendine güvenen, kendinden emin bir kişi olarak yaşamını sürdürür ve başarılı olur. Aksi durumda ise rol karmaşası, yaşamın gelecek dönemlerinde de bu kriz çözümleninceğe kadar sürecektir. Örneğin; ne yapmak istediğine karar veremeyen, bir işten öbürüne atlayıp bocalayan, çocuk gibi davranan yetişkinler, henüz kimlik kazanma krizini çözümleyememiş kişilerdir (Senemoğlu, 2000).

2.3.10.6. Yakınlığa Karşı Yanlılık (18-25 yaş)

Ergenlik dönemindeki kimlik kazanma çabaları bu dönemde büyük ölçüde ortadan kalmaktadır. Genç, artık çevresindeki insanlarla yakın ilişkiler kurmaya ve sorumluluk almaya hazırdır. Bu dönemde dostluk sevgi ve cinsiyet ilişkileri önem kazanmaktadır. Birey bu ilişkileri içinde bulunduğu toplumun kuralları çerçevesinde yürütmeye çalışmaktadır. Çünkü artık daha gerçekçi olmaya başlamış ve toplumla arasındaki çatışmaya bir son vermiştir. Kurulan dostluklar ve arkadaşlıklar daha gerçekçi temellere oturtulur ve yapılan işlerde bir süreklilik görülür. Duygusal yapıdaki oynaklık yerini bir sükunete bırakır. Bu dönemde karşılaşılan meselelerden biri de eş seçimidir. Birey ergenlik dönemindeki karşı cins anlayışını bir kenara bırakarak, gerçek sevgiye ve paylaşmaya dayalı bir evlilik yapma isteğini taşır.

Bu dönemde dikkati çeken bir başka konu da meslek seçimidir. Kişi kendi yeteneklerine ve kişiliğine uygun bir meslek seçme arzusundadır. Arkadaşlık kurma, evlilik ve meslek

seçimi gibi konularda başarısız olan bireyler, yakın ilişkiler kurmadıkları için yalnızlığa düşer ve kendilerini mutsuz hissederler. Çevrelerindeki insanlarla kurdukları ilişkiler yalın ve yüzeyseldir (Selçuk, 1996).

2.3.10.7. Üretkenliğe Karşı Durgunluk (26-45 yaş)

Bu dönem, orta yetişkinlik yıllarını kapsar. Kişi önceki evreleri başarılı olarak atlatmışsa bu dönemde üretken, verimli ve yaratıcıdır. Çocukları yoluyla neslini devam ettirmek önem taşır. Kişi evi dışında da topluma yararlı işler yapabileceği, kendinden sonraki kuşaklara rehberlik edebildiği sürece üretkendir. Bunlardan mahrum olan bireyler üretkenliğin aksine bir işe yaramama duygusuna kapılabilir ve durgunluk dönemine girebilirler. Sahte, köksüz ilişkiler kurar kendi doyumunu ve çıkarını öncelikle gözetirler (Erikson,1980). Bu dönemdeki krizi, bireyin olumlu bir şekilde atlatmasında evini, işini paylaştığı kişilerle, yani çevresinde yoğun etkileşimde bulunduğu bireylere önemli roller düşmektedir. Bireye, işe yaradığı, toplum için, başkaları için gerekli olduğu duygusu yaşatılmalıdır. Ev ve ev dışındaki çalışmaları ödüllendirilmelidir (Senemoğlu, 2000).

2.3.10.8. Benlik Bütünlüğüne Karşı Umutsuzluk (40 yaş +)

Bu dönem, insan hayatının yaşlılık dönemini kapsar. Hayatının bu son döneminde birey önceki dönemlerde yaptıklarının bir muhasebesini yapar ve bir senteze ulaşmaya çalışır. Bu amaçla anlamlı ve değerli bir hayat geçirip geçirmediği konusunda öz eleştiri yaparlar. Bilhassa bir önceki dönemde üretken olmuş insanlar bu dönemi daha rahat geçirebilir. Böyle kişiler geçmişte yaptıkları iyi ve kötü şeyleri kullanabilir ve bütünlüğe ulaşabilir ve kendilerini kabul ettikleri ve başkalarından da kabul gördükleri için mutludurlar. Buna karşılık üretken olamamış kimliğini bulamamış kişiler hayatlarını boşa geçirdiklerini düşünerek umutsuzluğa düşerler. Umutsuzluk içindeki bir yaşlı ölümden korkar, uyumsuz bir insan olur ve “keşke geçmişte şöyle yapmasaydım” düşüncesi ağırlık kazanır. Bireyler bu dönemde daha dindarlaşır, dini etkinliklere daha sık katılmaya başlarlar (Selçuk, 1996).

Zeka ve gelişim ile ilgili kuramların gelişiminden de anlaşılacağı üzere, konuyla ilgili ortak bir kavram birliğine varılamamıştır. Bazı insanları daha zeki yapan faktörlerin neler olduğu ya da farklı insanların farklılıklarının, hangi faktörlerle değerlendirilebileceği gibi temel sorular günümüzde de güncelliğini korumaktadır. Çocukta zeka; kalıtsal ve çevresel faktörlerin etkisiyle gelişir. Anne – babalar çocukların zihinsel gelişimine katkıda bulunmak için çocuktaki “öğrenme” ve “merak” güdüsünü değerlendirmelidir. Bunu, çocukların sorduğu sorular ile ölçmek mümkün. Küçük yaşlarda çocukların soru sorması beklenmeden gerekli ilgi alanları oluşturulabileceği gibi yeni ilgi alanları için motive edici tutum sergilemek anne-baba olmanın vermiş olduğu sorumluluk duygusuna karşı atılmış önemli bir adımdır.

III. BÖLÜM

3. YÖNTEM

Araştırmanın bu bölümünde sırasıyla araştırma modeli, evren ve örneklem , veri toplamada kullanılan ölçme araçları, veri toplama işlemi ve verilerin çözümlenmesinde uygulanan istatistiksel tekniklere ilişkin açıklamalara yer verilmiştir.

3.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırmada, araştırma yöntemlerinden ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. Bu bağlamda 9. 10. 11 yaşındaki çocukların zihinsel gelişimleri ve benlik saygılarına ailelerin sosyo-ekonomik düzeylerinin etkisi araştırılmıştır.

İlişkisel tarama modeli, “iki ya da daha fazla değişken arasında birlikte değişim varlığını ve/veya derecesini belirlemeyi amaçlayan araştırma modeli” olarak tanımlanmaktadır. İlişkisel tarama modellerinde, değişkenler arası ilişkiler, korelasyon türü ve karşılaştırma türü olmak üzere iki şekilde incelenir. Korelasyon türü ilişkisel taramalarda, değişkenlerin birlikte değişip değişmediğini, birlikte değişim söz konusu ise bunun nasıl olduğunu saptamaya çalışır. Karşılaştırma türü ilişkisel tarama modelinde ise, en az iki değişken bulunur ve bunlardan birine (sınanmak istenen bağımsız değişkene) göre gruplar oluşturularak, öteki değişkene (bağımlı değişkene) göre aralarında bir farklılaşma olup olmadığı incelenir (Karasar, 1994). Bu araştırmada, karşılaştırma türü ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır.

3.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini İstanbul ili Anadolu yakasında bulunan Milli Eğitim Bakanlığı’na bağlı resmi ve özel ilköğretim kurumlarına devam eden çocuklar oluşturmaktadır. Örneklem ise bu evrenden tesadüfi yöntemle seçilmiştir. Örneklem gurubuna Kartal

ilçesinden alt, orta ve üst sosyo-ekonomik düzeyi temsil eden 4 devlet, 2 özel okuldan 9. 10. ve 11 yaşındaki öğrenciler seçilmiştir.

Araştırmanın konusunu oluşturan çocukların gelişim evreleri yaş düzeylerine göre oldukça farklılık gösterdiği için, yaş dönemleri ile ilgili sınırlandırma ihtiyacı duyulmuştur. 9. 10 ve 11. yaşlar kişiliğin şekillenmeye başladığı orta çocukluk evresini oluşturduğundan ve ergenlik öncesi döneme denk geldiğinden araştırmanın bu yaşlarla sınırlandırılmasının uygun olacağı düşünülmüştür.

6 okulda öğrenim gören 9. 10. 11 yaşındaki öğrenciler, istatistiki sonuçların anlamlı olabilmesi açısından, bu yaş düzeylerinden ve cinsiyet olarak eşit seçilmişlerdir. 6 okuldan, her yaş düzeyinden 6 kız ve 6 erkek olmak üzere seçilen toplam 216 öğrenciye, bir ders saati içerisinde araştırmacı tarafından veri toplama araçları uygulanmıştır.

3.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmada veri toplamak amacıyla; öğrencilerin zihinsel düzeylerini belirlemek için “Cattell Zeka Testi A Formu”, benlik saygı düzeylerini ölçmek için “Piers Haris Çocuklar İçin Özkavramı Ölçeği” (Ek 1), sosyo-ekonomik düzeylerini belirlemek amacıyla araştırmacı tarafından geliştirilen “Öğrenci Bilgi Formu” (Ek 2) kullanılmıştır. Veri toplama araçları aşağıda genel olarak tanıtılmıştır.

3.3.1. R.B. Cattell Zeka Testi 2A Formu

7.6 ile 14.00 yaş arası bireylere uygulanabilen, toplam uygulama süresi 25 dakika olan bir zeka testidir. R.B. Cattell tarafından geliştirilmiş test Türkçe’ye Beglan Toğrol tarafından uyarlanmıştır. Testten elde edilen toplam puan bireyin zeka yaşını gösterir. Zeka yaşı / takvim yaşı x 100 formülü ile bireyin zeka bölümü hesaplanır. Güvenirlik çalışmalarında iki-yarım test güvenirliliği hesaplanan güvenirlik katsayıları .80 olarak bulunmuştur. Türkçe formunun güvenirliliği .50 nin üzerinde bulunmuştur (Öner, 1997).

3.3.2. Piers Haris Çocuklar İçin Özkavramı Ölçeği

Ölçek 1964 yılında, 9-12 yaşları arasındaki çocukların kendilik tasarımlarını ölçmek amacıyla Piers Haris tarafından Amerika Birleşik Devletleri'nde geliştirilmiştir. Ölçeğin ölçtüğü davranış; çocukların öz-güvenleri ve öz-kavramları, kendileri ile ilgili algılamaları ve değerlendirmeleridir. Grup olarak da uygulanabilen ölçek “evet” ya da “hayır” biçiminde yanıtlanan 80 tanımlayıcı ifadeden oluşmaktadır. Yanıtlar bir anahtara göre puanlanır ve elde edilen puanlar kuramsal olarak 0 ile 80 arasında değişir. Yüksek puan olumlu, düşük puan ise olumsuz kendilik tasarımının varlığına işaret eder.

80 maddeden oluşan ölçeğin 6 alt testi vardır. Bunlar (Öner, 1997):

1. Davranış
2. Zeka ve Okul Durumu
3. Bedensel Görünüm
4. Kaygı
5. Gözde Olma (Popülerlik)
6. Mutluluk

Piers Haris Çocuklar İçin Özkavramı Ölçeği' nin güvenilirliği, içtutarlık ve değişmezlik teknikleriyle sınanmıştır. Buna göre Kuder-Richardson 21 formülü ile hesaplanan homojenlik katsayıları .78 ile .93 arasında; Pearson Momentler Çarpımı korelasyon tekniği ile hesaplanan değişmezlik katsayıları .71 ile .72 arasında bulunmuştur. Bu veriler ölçek güvenilirliğinin doyurucu olduğu biçiminde yorumlanmıştır.

Türkçe ölçeğin güvenilirliği içtutarlık (madde benzeşikliği ya da test homojenliği) ve puan değişmezliği bağlamında yapılmıştır. Kuder-Richardson 20 güvenilirliği .81 ve .89; madde toplam korelasyonu .30 düzeyinde bulunmuş ve ölçeğin değişik yaş, eğitim ve sosyo-ekonomik düzeyde yüksek güvenilirliğe sahip olduğu saptanmıştır. Değişmezlik ölçümleri de test-tekrar test güvenilirliği bağlamında yapılmış; en yüksek .98 (bir gün arayla) ile en düşük

.53 (8 ay arayla) düzeyinde bulunmuştur. Öte yandan ölçmenin standart hatasına da bakılmış ve bu değer 3,43 olarak bulunmuştur. Değerin düşük olması, ölçeğin bu bağlamda da güvenilir olduğunu göstermektedir (Öner, 1997).

3.3.3. Öğrenci Bilgi Formu

Araştırmada öğrencilerin zihinsel gelişimlerini ve benlik saygılarını etkilediği düşünülen, sosyo-ekonomik düzeye ait verilerin elde edilmesi amacıyla “Öğrenci Bilgi Formu” hazırlanmıştır. Bu formda, öğrencilerin cinsiyeti, yaş düzeyleri, sahip oldukları kardeş sayısı, ailedeki birey sayısı, anne ve babalarının eğitim durumu, meslekleri, kendilerine ait odaya, bilgisayar ve cep telefonuna sahip olup olmadıkları ile ilgili sorular sorulmuştur.

3.4. Verilerin Toplanması

Araştırma için verilerin toplanmasında uygulamaya geçmeden önce 10 kişilik 2 sınıfta pilot uygulama yapılarak, ölçme araçlarının uygulanabilirliği denetlenmiştir. Araştırmada kullanılan veri toplama araçları 2005-2006 eğitim-öğretim yılı bahar döneminde uygulanmıştır. Uygulama yaklaşık 1 ay sürmüştür.

Uygulama hakkında her sınıfta, araştırmacı tarafından öğrencilere gerekli açıklamalar yapılmıştır. Öğrencilerin ölçme araçlarını yaklaşık bir ders saati içinde cevapladıkları gözlenmiştir. Uygulamanın ardından, ölçme araçları tek tek gözden geçirilerek, boş bırakılan, eksik veya yanlış cevaplandırılan ölçme araçları araştırma kapsamına alınmamıştır.

3.5. Verilerin Değerlendirilmesi

Bu araştırmada verilerin istatistiksel analizi bağımsız değişkenlerin bağımlı değişken üzerindeki etkisini ortaya koyacak bir model içinde ele alınmıştır. Araştırma kapsamında kullanılan anket ile toplanan verilere ilişkin frekans ve yüzdeler dağılımlar bulunmuş, elde

edilen sonuçlar tablolaştırılarak bulgular bölümünde yorumlanmıştır. Verilerin analizinde, benlik saygısı ve zeka puanlarının demografik özellikler açısından farklılıklarını saptamak için çeşitli hipotez testleri kullanılmıştır.

Araştırma kapsamında elde edilen verilerin çözümlenmesinde sosyal bilimler alanında istatistiksel analizler için kullanılan SPSS 13.0 paket programı kullanılmıştır. Tamamlayıcı istatistiksel yöntemlerin (ortalama, standart sapma) yanı sıra niceliksel verilerden, ikili grupların karşılaştırılmasında Pearson Correlation testi yöntemi kullanılmıştır. Niteliksel değişkenler de Ki kare testi ile karşılaştırılmıştır. Sonuçlar %95'lik güven aralığında, anlamlılık $p < 0,05$ düzeyinde değerlendirilmiştir.

IV. BÖLÜM

4. BULGULAR

Bu bölümde çalışmanın yapıldığı grup ve kullanılan ölçeklerin verilerinin istatistiksel analizine yer verilmiştir. Örneklem ile ilgili bilgiler de tablolaştırılarak incelenmiştir.

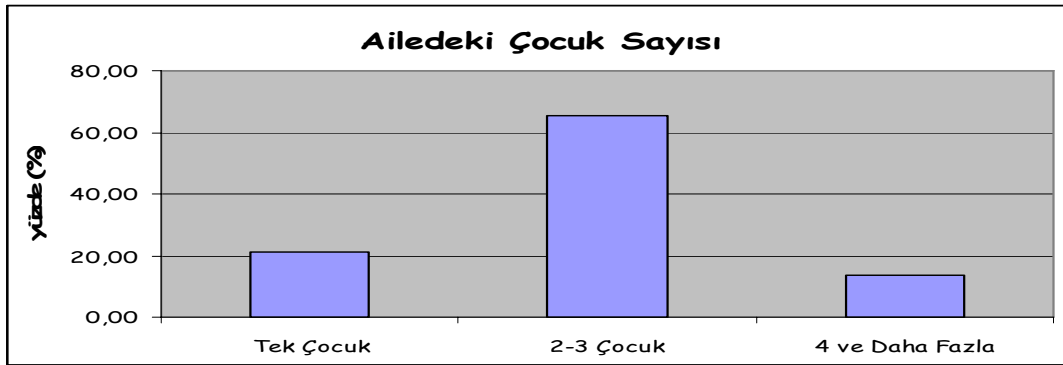
4.1. Demografik Özelliklere İlişkin Frekans ve Yüzde Değerleri

Tablo (1)

Ailedeki Çocuk Sayısı Değişkenine Göre Frekans ve Yüzde Değerleri

Ailedeki Çocuk Sayısı	F	%
Tek Çocuk	46	21,30
2-3 Çocuk	141	65,28
4 ve Daha Fazla	29	13,43
TOPLAM	216	100,00

Tablo 1' de görüldüğü gibi, örneklemin; % 21,30'unun ailesinde tek çocuk, %65,28'inin ailesinde 2-3 çocuk, %13,43'ünün ailesinde ise 4 ve daha fazla çocuk bulunmaktadır.

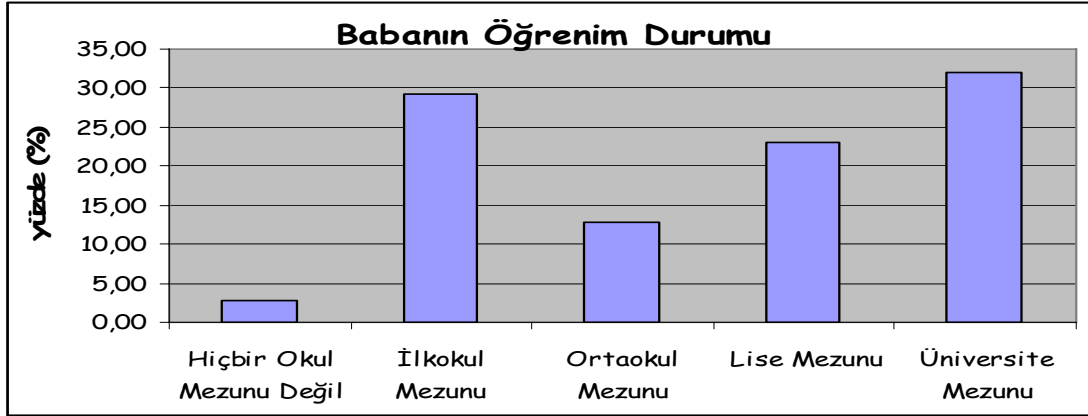
Şekil 1: Ailedeki Çocuk Sayısı Değişkeninin Dağılımı

Tablo (2)

Babanın Öğrenim Durumu Değişkenine Göre Frekans ve Yüzde Değerleri

Babanın Öğrenim Durumu	F	%
Hiçbir Okul Mezunu Değil	6	2,83
İlkokul Mezunu	62	29,25
Ortaokul Mezunu	27	12,74
Lise Mezunu	49	23,11
Üniversite Mezunu	68	32,08
TOPLAM	212	100,00

Tablo 2’ de belirtildiği gibi örneklemini oluşturan öğrencilerin; %32,08’inin babası üniversite mezunu, %23,11’ inin babası lise mezunu, %12,74’ ünün babası ortaokul mezunu, %29,25’inin babası ilkokul mezunu olup %2,83’ ünün babası ise hiçbir okul mezunu değildir.

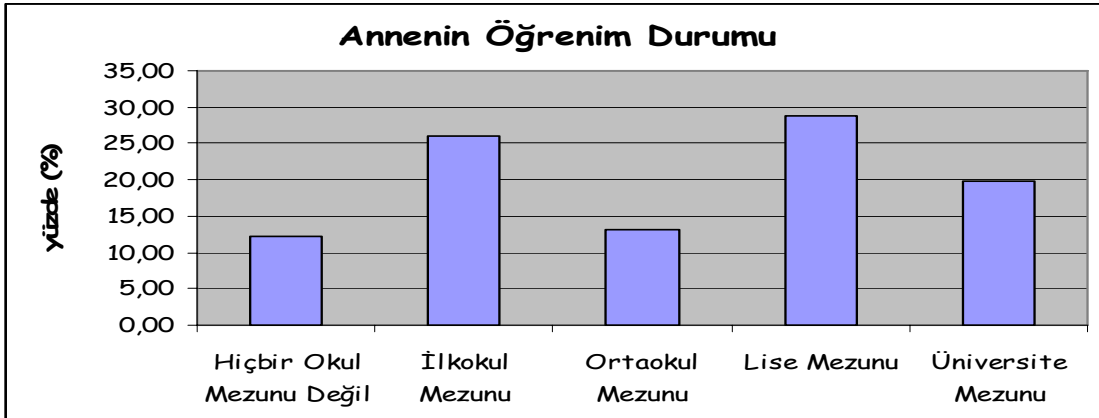
Şekil 2: Babanın Öğrenim Durumu Değişkeninin Dağılımı

Tablo (3)

Annenin Öğrenim Durumu Değişkenine Göre Frekans ve Yüzde Değerleri

Annenin Öğrenim Durumu	F	%
Hiçbir Okul Mezunu Değil	26	12,26
İlkokul Mezunu	55	25,94
Ortaokul Mezunu	28	13,21
Lise Mezunu	61	28,77
Üniversite Mezunu	42	19,81
Toplam	212	100,00

Tablo 3’ de belirtildiği gibi örneklemini oluşturan öğrencilerin; %19,81’inin annesi üniversite mezunu, %28,77’ sinin annesi lise mezunu, %13,21’ inin annesi ortaokul mezunu, %25,94’ünün annesi ilkokul mezunu olup %12,26’ sınıfın annesi ise hiçbir okul mezunu değildir.

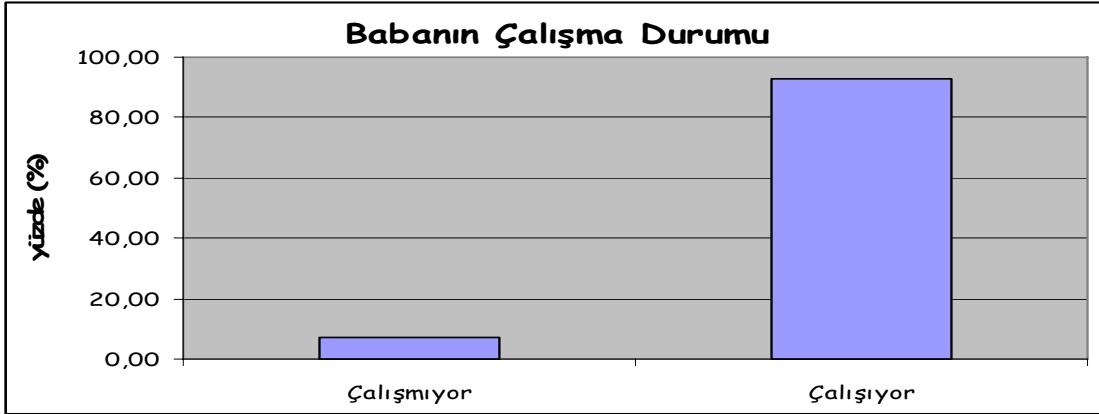
Şekil 3: Annenin Öğrenim Durumu Değişkeninin Dağılımı

Tablo (4)

Babanın Çalışma Durumu Değişkenine Göre Frekans ve Yüzde Değerleri

Babanın Çalışma Durumu	F	%
Çalışmıyor	16	7,41
Çalışıyor	200	92,59
Toplam	216	100,00

Tablo 4’ de belirtildiği üzere, örnekleme oluşturan öğrencilerin; % 92,59’unun babasının çalıştığı, % 7,41’i ise babasının çalışmadığı belirtilmiştir.

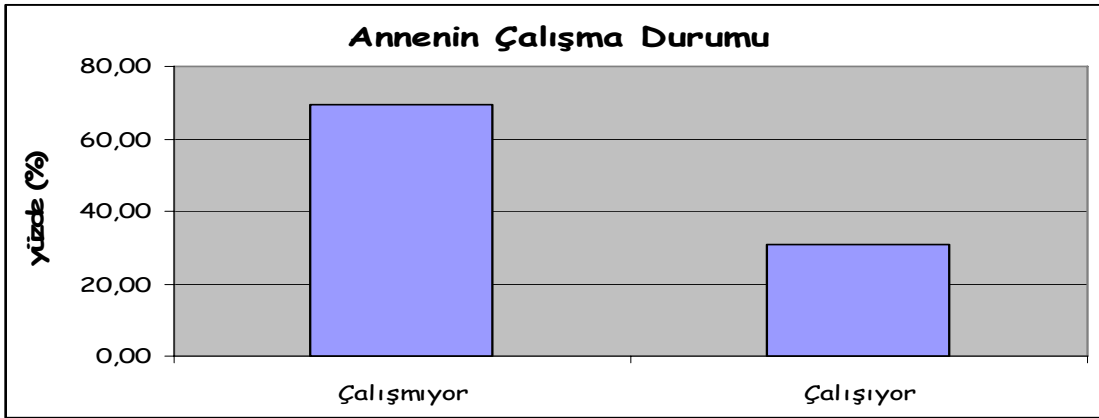
Şekil 4: Babanın Çalışma Durumu Değişkeninin Dağılımı

Tablo (5)

Annenin Çalışma Durumu Değişkenine Göre Frekans ve Yüzde Değerleri

Annenin Çalışma Durumu	F	%
Çalışmıyor	149	69,30
Çalışıyor	66	30,70
Toplam	215	100,00

Tablo 5’ de görüldüğü gibi, örnekleme oluşturan öğrencilerin; % 30,70’ inin annesinin çalıştığı, % 69,30’ unun ise çalışmadığı belirtilmiştir.

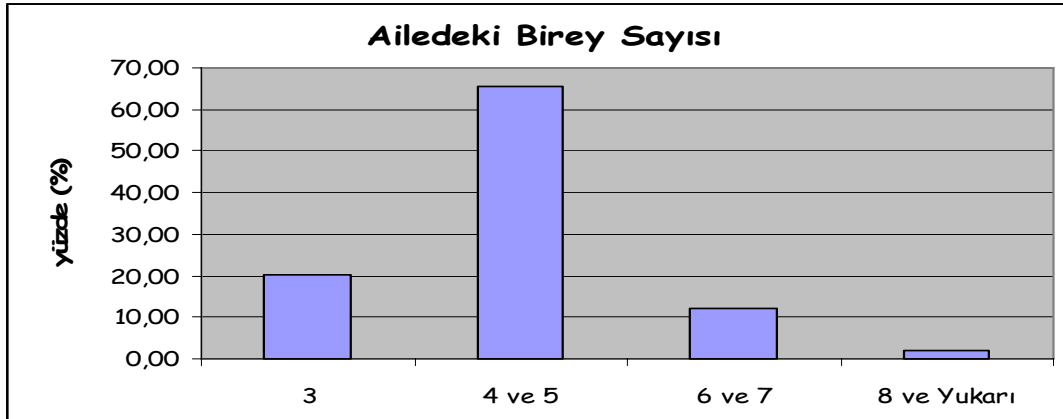
Şekil 5: Annenin Çalışma Durumu Değişkeninin Dağılımı

Tablo (6)

Ailedeki Birey Sayısı Değişkenine Göre Frekans ve Yüzde Değerleri

Ailedeki Birey Sayısı	F	%
3	44	20,37
4 ve 5	142	65,74
6 ve 7	26	12,04
8 ve Yukarı	4	1,85
Toplam	216	100,00

Tablo 6' da görüldüğü gibi örneklemin; %20,37' sinin ailesinde 3 kişi, %65,74'ünün ailesinde 4 ve 5 kişi, %12,04'ünün ailesinde 6 ve 7 kişi, %1,85'inin ailesinde ise 8 ve daha fazla kişi bulunmaktadır.

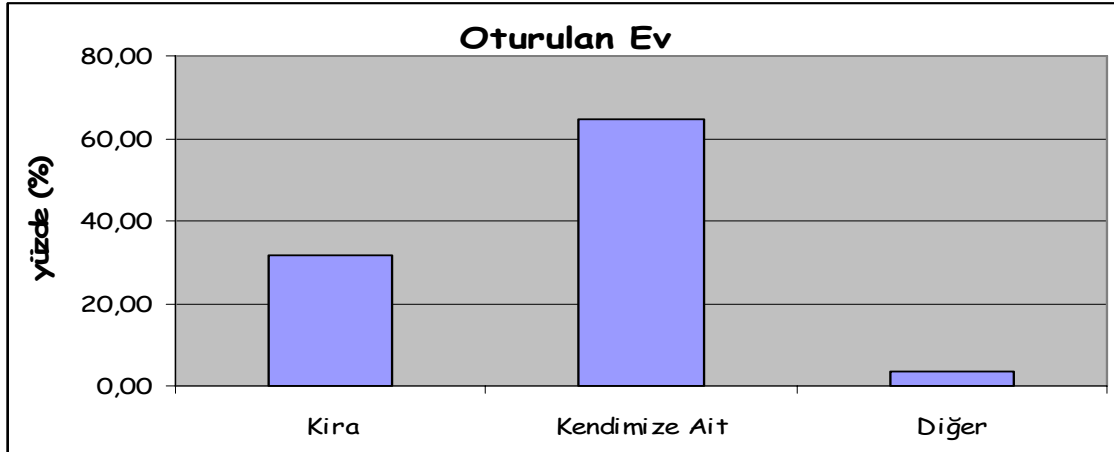
Şekil 6: Ailedeki Birey Sayısının Dağılımı

Tablo (7)

Oturulan Ev Değişkenine Göre Frekans ve Yüzde Değerleri

Oturulan Ev	F	%
Kira	68	31,48
Kendimize Ait	140	64,81
Diğer	8	3,70
Toplam	216	100,00

Tablo 7' den anlaşılacağı üzere, örnekleme oluşturan öğrencilerin %64,81'i oturdukları evin kendilerine ait olduğunu, %31,48'i ise oturdukları evin kira olduğunu, %3,70' i ise diğer seçeneğini belirtmişlerdir.

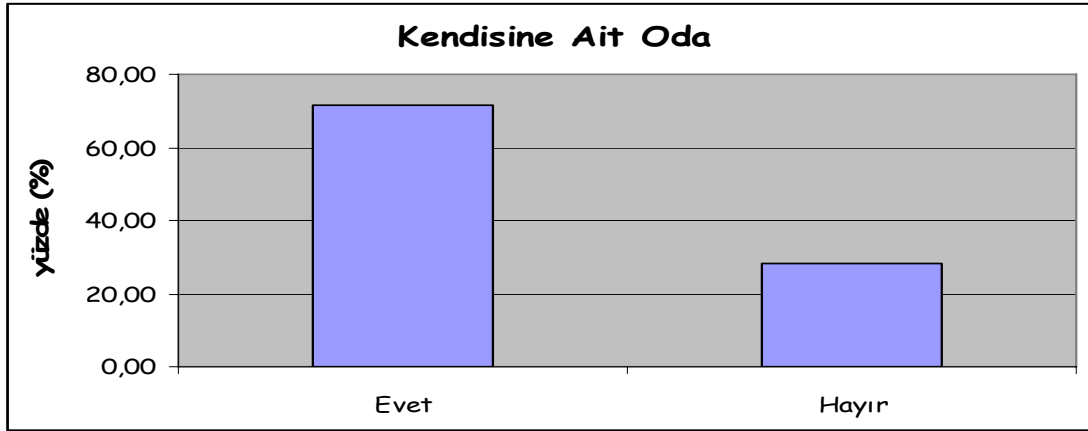
Şekil 7: Oturulan Ev Değişkeninin Dağılımı

Tablo (8)

Kendisine Ait Oda Değişkenine Göre Frekans ve Yüzde Değerleri

Kendisine Ait Oda	F	%
Evet	155	71,76
Hayır	61	28,24
Toplam	216	100,00

Tablo 8' e göre, örnekleme oluşturan öğrencilerin %71,76'sının kendisine ait odasının bulunduğu, %28,24'ü ise kendisine ait odasının bulunmadığı görülmektedir.

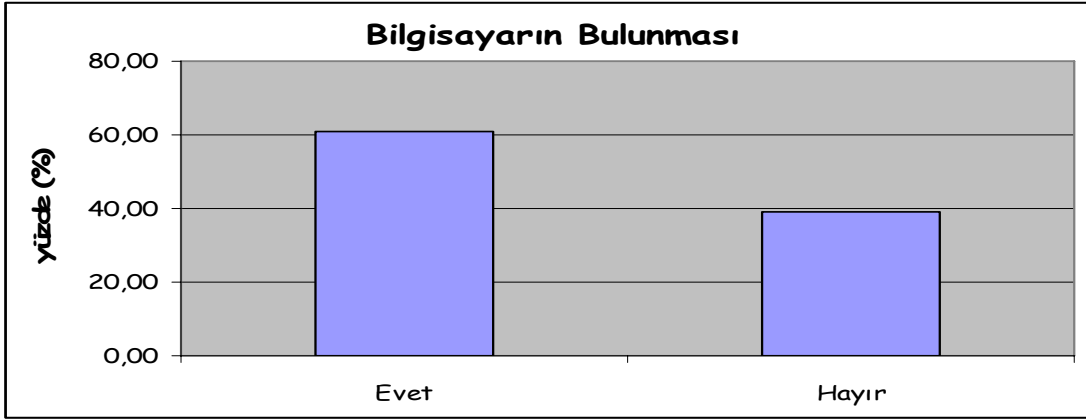
Şekil 8: Kendisine Ait Oda Değişkeninin Dağılımı

Tablo (9)

Bilgisayarın Bulunması Değişkenine Göre Frekans ve Yüzde Değerleri

Bilgisayarın Bulunması	F	%
Evet	132	61,11
Hayır	84	38,89
Toplam	216	100,00

Tablo 9’ da görüldüğü gibi örneklemin; % 61,11’inde bilgisayar bulunmakta, %38,89’un da ise bilgisayar bulunmamaktadır.

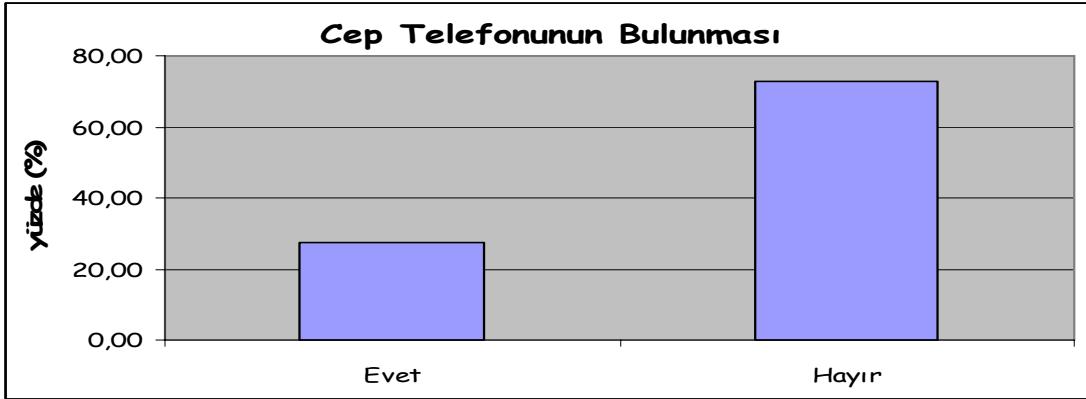
Şekil 9: Bilgisayarın Bulunması Değişkeninin Dağılımı

Tablo (10)

Cep Telefonun Bulunması Değişkenine Göre Frekans ve Yüzde Değerleri

Cep Telefonun Bulunması	F	%
Evet	59	27,31
Hayır	157	72,69
Toplam	216	100,00

Tablo 10' da örneklemin; %27,31'inde cep telefonun bulunduğu, %72,69'unun ise cep telefonun bulunmadığı görülmektedir.

Şekil 10: Cep Telefonu Bulunması Değişkeninin Dağılımı

4.2. Hipotez Testleri

Tablo (11)
Zeka Puanı Değişkenine Göre Tanımlayıcı İstatistik Değerleri

Zeka Puanı				
	Minimum	Maksimum	x	Ss
Sed 1	18	130	99,29	20,13
Sed 2	75	138	111,83	15,25
Sed 3	84	141	116,42	13,18
Genel	18	141	109,18	17,90

Tablo (11)'de zeka puanlarının sosyo-ekonomik düzeylere göre dağılımı görülmektedir.

Tablo (12)
Benlik Puanı Değişkenine Göre Tanımlayıcı İstatistik Değerleri

Benlik Puanı				
	Minimum	Maksimum	x	Ss
Sed 1	26	64	48,24	8,39
Sed 2	24	65	51,78	9,09
Sed 3	6	65	50,96	9,69
Genel	6	65	50,33	9,16

Tablo (12)'de benlik saygısı puanlarının sosyo-ekonomik düzeylere göre dağılımı görülmektedir.

Tablo (13)
9 Yaş Grubu İçin Sosyo-Ekonomik Düzeyin Zihinsel Gelişimi Etkileyip Etkilemediğini Belirlemek İçin Yapılan Ki-Kare Testi Sonuçları

Pearson Ki-Kare	T	Sd	P
	84,800	68	.082

p>.05

Tablo 13'te görüldüğü üzere; 9 yaş grubu için sosyo-ekonomik düzey ile zihinsel gelişimin karşılaştırıldığı Ki-Kare testi sonucuna göre; anlamlı bir farklılık görülmemiştir ($p>.05$). Bu durum, 9 yaşında olan çocukların sosyo-ekonomik düzeylerinin onların zihinsel gelişimini etkilemediğini göstermektedir.

Tablo (14)

10 Yaş Grubu İçin Sosyo-Ekonomik Düzeyin Zihinsel Gelişimi Etkileyip Etkilemediğini Belirlemek İçin Yapılan Ki-Kare Testi Sonuçları

Pearson Ki-Kare	T	Sd	P
	75,450	66	.199

$p>.05$

Tablo 14'te görüldüğü üzere; 10 yaş grubu için sosyo-ekonomik düzey ile zihinsel gelişimin karşılaştırıldığı Ki-Kare testi sonucuna göre; anlamlı bir farklılık görülmemiştir ($p>.05$). Bu durum, 10 yaşında olan çocukların sosyo-ekonomik düzeylerinin onların zihinsel gelişimini etkilemediğini göstermektedir.

Tablo (15)

11 Yaş Grubu İçin Sosyo-Ekonomik Düzeyin Zihinsel Gelişimi Etkileyip Etkilemediğini Belirlemek İçin Yapılan Ki-Kare Testi Sonuçları

Pearson Ki-Kare	T	Sd	P
	65,943	64	.409

$p>.05$

Tablo 15'te görüldüğü üzere; 11 yaş grubu için sosyo-ekonomik düzey ile zihinsel gelişimin karşılaştırıldığı Ki-Kare testi sonucuna göre; anlamlı bir farklılık görülmemiştir ($p>.05$). Bu durum, 11 yaşında olan çocukların sosyo-ekonomik düzeylerinin onların zihinsel gelişimini etkilemediğini göstermektedir.

Tablo (16)

Yaş Grubuna Bakılmaksızın Sosyo-Ekonomik Düzeyin Zihinsel Gelişimi Etkileyip Etkilemediğini Belirlemek İçin Yapılan Ki-Kare Testi Sonuçları

Pearson Ki-Kare	T	Sd	P
	151,110	118	.021*

*p <.05

Tablo 16’da görüldüğü üzere; yaş grubuna bakılmaksızın sosyo-ekonomik düzey ile zihinsel gelişimin karşılaştırıldığı Ki-Kare testi sonucuna göre; anlamlı bir farklılık saptanmıştır (p <.05). Bu durum, yaş grubuna bakmadığımızda çocukların sosyo-ekonomik düzeylerinin onların zihinsel gelişimini etkilediğini göstermektedir.

Tablo (17)

Ki-Kare Testi Sonucuna Göre Aradaki İlişkinin Derecesini ve Yönünü Belirlemek İçin Yapılan Pearson Korelasyon Analizi Sonuçları

	SED	ZEKA PUANI	
	N	R	P
SED	216	,391	.000***
ZEKA PUANI	216	,391	.000***

***p< .001

Tablo 17’de görüldüğü üzere; Ki-Kare Testi Sonucuna Göre Aradaki İlişkinin Derecesini ve Yönünü Belirlemek İçin Yapılan Pearson Korelasyon Analizi Sonuçlarına göre; pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur (p<.001). Bu duruma göre; sosyo-ekonomik düzey çocuğun zihinsel gelişimini etkiler hipotezi kabul edilmektedir.

Tablo (18)

Kız Cinsiyeti Değişkenine Göre Sosyo-Ekonomik Düzeyin Zihinsel Gelişimi Etkileyip Etkilemediğini Belirlemek İçin Yapılan Ki-Kare Testi Sonuçları

Pearson Ki-Kare	T	Sd	P
	117,750	100	.109

p > .05

Tablo 18’de görüldüğü üzere; kız cinsiyeti değişkenine göre sosyo-ekonomik düzey ile zihinsel gelişimin karşılaştırıldığı Ki-Kare testi sonucuna göre; anlamlı bir farklılık saptanmamıştır (p >.05). Bu durum kızların sosyo-ekonomik düzeylerinin zihinsel gelişimini etkilemediğini göstermektedir.

Tablo (19)

Erkek Cinsiyeti Değişkenine Göre Sosyo-Ekonomik Düzeyin Zihinsel Gelişimi Etkileyip Etkilemediğini Belirlemek İçin Yapılan Ki-Kare Testi Sonuçları

Pearson Ki-Kare	T	Sd	P
	98,995	88	.199

p >.05

Tablo 19’de görüldüğü üzere; erkek cinsiyeti değişkenine göre sosyo-ekonomik düzey ile zihinsel gelişimin karşılaştırıldığı Ki-Kare testi sonucuna göre; anlamlı bir farklılık saptanmamıştır (p>.05). Bu durum erkeklerin sosyo-ekonomik düzeylerinin zihinsel gelişimini etkilemediğini göstermektedir.

Tablo (20)
Cinsiyet Değişkenine Göre Zeka Puan Ortalamaları İçin Yapılan İlişkisiz Grup t Testi
Sonuçları

Puan	Zeka Puanı	n	X	Ss	sh	T	Sd	p
Cinsiyet	Kız	108	109,453	17,661	1,699	,224	214	.823
	Erkek	108	108,907	18,222	1,753	,224	213,79	.823

(Levene's F= ,001 p< .01)

Tablo 20'da görüldüğü gibi; zeka puanlarının cinsiyet değişkenine göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan ilişkisiz grup t testi sonucunda; kızların zeka puanlarının aritmetik ortalaması 109,453; erkeklerin 108,907 olarak bulunmuştur. Kızların zeka puanlarının standart sapması 17,661, erkeklerin zeka puanlarının standart sapması 18,222'dir. İki standart sapma arasında yapılan Levene's testi sonucunda; varyansların homojen olduğu görülmüştür. Kızların ve erkeklerin zeka puanları için yapılan ilişkisiz grup t testi'nde anlamlı bir farklılık bulunmamıştır (p>.05).

Tablo (21)
9 Yaş Grubu İçin Sosyo-Ekonomik Düzeyin Benlik Saygısını Etkileyip Etkilemediğini
Belirlemek İçin Yapılan Ki-Kare Testi Sonuçları

Pearson Ki-Kare	T	Sd	p
	69,714	60	.183

p>.05

Tablo 21'te görüldüğü üzere; 9 yaş grubu için sosyo-ekonomik düzey ile benlik saygısının karşılaştırıldığı Ki-Kare testi sonucuna göre; anlamlı bir farklılık görülmemiştir (p>.05). Bu durum, 9 yaşında olan çocukların sosyo-ekonomik düzeylerinin onların benlik saygısını etkilemediğini göstermektedir.

Tablo (22)

10 Yaş Grubu İçin Sosyo-Ekonomik Düzeyin Benlik Saygısını Etkileyip Etkilemediğini Belirlemek İçin Yapılan Ki-Kare Testi Sonuçları

Pearson Ki-Kare	T	Sd	P
	45,300	50	.662

p>.05

Tablo 22’te görüldüğü üzere; 10 yaş grubu için sosyo-ekonomik düzey ile benlik saygısının karşılaştırıldığı Ki-Kare testi sonucuna göre; anlamlı bir farklılık görülmemiştir (p>.05). Bu durum, 10 yaşında olan çocukların sosyo-ekonomik düzeylerinin onların benlik saygısını etkilemediğini göstermektedir.

Tablo (23)

11 Yaş Grubu İçin Sosyo-Ekonomik Düzeyin Benlik Saygısını Etkileyip Etkilemediğini Belirlemek İçin Yapılan Ki-Kare Testi Sonuçları

Pearson Ki-Kare	T	Sd	p
	66,073	54	.125

p>.05

Tablo 23’te görüldüğü üzere; 11 yaş grubu için sosyo-ekonomik düzey ile benlik saygısının karşılaştırıldığı Ki-Kare testi sonucuna göre; anlamlı bir farklılık görülmemiştir (p>.05). Bu durum, 11 yaşında olan çocukların sosyo-ekonomik düzeylerinin onların benlik saygısını etkilemediğini göstermektedir.

Tablo (24)

Yaş Grubuna Bakılmaksızın Sosyo-Ekonomik Düzeyin Benlik Saygısını Etkileyip Etkilemediğini Belirlemek İçin Yapılan Ki-Kare Testi Sonuçları

Pearson Ki-Kare	T	Sd	P
	77,787	80	.549

Tablo 24’te görüldüğü üzere; yaş grubuna bakılmaksızın sosyo-ekonomik düzey ile benlik saygısının karşılaştırıldığı Ki-Kare testi sonucuna göre; anlamlı bir farklılık görülmemiştir ($p>.05$). Bu durum, çocukların sosyo-ekonomik düzeylerinin onların benlik saygısını etkilemediğini göstermektedir.

Tablo (25)

Ki-Kare Testi Sonucuna Göre Aradaki İlişkinin Derecesini ve Yönünü Belirlemek İçin Yapılan Pearson Korelasyon Analizi Sonuçları

	SED		BENLİK SAYGISI	
	N	R	P	
SED	216	,122	.074	
BENLİK SAYGISI	216	,122	.074	

$p>.05$

Tablo 25’de görüldüğü üzere; Ki-Kare Testi Sonucuna Göre Aradaki İlişkinin Derecesini ve Yönünü Belirlemek İçin Yapılan Pearson Korelasyon Analizi Sonuçlarına göre; pozitif veya yönde anlamlı bir ilişki bulunmamıştır ($p>.05$).

Tablo (26)

Kız Cinsiyeti Değişkenine Göre Sosyo-Ekonomik Düzeyin Benlik Saygısını Etkileyip Etkilemediğini Belirlemek İçin Yapılan Ki-Kare Testi Sonuçları

Pearson Ki-Kare	T	sd	P
	59,820	62	.555

$p>.05$

Tablo 26’da görüldüğü üzere; kız cinsiyeti değişkenine göre sosyo-ekonomik düzey ile benlik saygısının karşılaştırıldığı Ki-Kare testi sonucuna göre; anlamlı bir farklılık saptanmamıştır ($p>.05$). Bu durum kızların sosyo ekonomik düzeyleri ile benlik saygısı arasında bir ilişki olmadığını göstermektedir.

Tablo (27)

Erkek Cinsiyeti Değişkenine Göre, Sosyo-Ekonomik Düzeyin Benlik Saygısını Etkileyip Etkilemediğini Belirlemek İçin Yapılan Ki-Kare Testi Sonuçları

Pearson Ki-Kare	T	sd	P
	62,970	64	.513

p> .05

Tablo 27’de görüldüğü üzere; erkek cinsiyeti değişkenine göre sosyo-ekonomik düzey ile benlik saygısının karşılaştırıldığı Ki-Kare testi sonucuna göre; anlamlı bir farklılık saptanmamıştır (p> .05). Bu durum erkeklerin sosyo-ekonomik düzeyleri ile benlik saygısı arasında bir ilişki olmadığını göstermektedir.

Tablo (28)

Cinsiyet Değişkenine Göre Benlik Saygısı Puan Ortalamaları İçin Yapılan İlişkisiz Grup t Testi Sonuçları

Puan	Benlik saygısı	n	X	Ss	Sh	t	Sd	p
Cinsiyet	Kız	108	51,648	9,355	,900	2,142	214	.033*
	Erkek	108	49,000	8,805	,847	2,142	213,21	.033*

Levene’s F= ,040 p< .05

Tablo 28’de görüldüğü gibi; benlik saygısı puanlarının cinsiyet değişkenine göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan ilişkisiz grup t testi sonucunda; kızların zeka puanlarının aritmetik ortalaması 51,648; erkeklerin 49,000 olarak bulunmuştur. Kızların zeka puanlarının standart sapması 9,355, erkeklerin zeka puanlarının standart sapması 8,805’dir. İki standart sapma arasında yapılan Levene’s testi sonucunda; varyansların homojen olduğu görülmüştür. Kızların ve erkeklerin zeka puanları için yapılan ilişkisiz grup t testi’nde anlamlı bir farklılık bulunmuştur (p< .05). Bu sonuçlara göre; kızların benlik saygısı düzeylerinin erkeklere oranla istatistiksel olarak anlamlı bir biçimde daha yüksek olduğunu söyleyebiliriz.

Tablo (29)

Ailedeki Çocuk Sayısının Benlik Saygısını Etkileyip Etkilemediğini Belirlemek Üzere Yapılan Ki-Kare Sonuçları

Pearson Ki-Kare	T	sd	p
	80,652	80	.459

p> .05

Tablo 29’da görüldüğü üzere; ailedeki çocuk sayısının benlik saygısını etkileyip etkilemediğini belirlemek üzere yapılan ki-kare testi sonuçlarına göre; anlamlı bir ilişki bulunamamıştır (p > .05).

Tablo (30)

Ki-Kare Testi Sonucuna Göre Aradaki İlişkinin Derecesini ve Yönünü Belirlemek İçin Yapılan Pearson Korelasyon Analizi Sonuçları

	BENLİK SAYGISI		AİLEDEKİ ÇOCUK SAYISI	
	N	R	p	
BENLİK SAYGISI	216	-,131	.055	
AİLEDEKİ ÇOCUK SAYISI	216	-,131	.055	

p> .05

Tablo 30’de görüldüğü üzere; Ki-Kare Testi Sonucuna Göre Aradaki İlişkinin Derecesini ve Yönünü Belirlemek İçin Yapılan Pearson Korelasyon Analizi Sonuçlarına göre; ters yönde anlamlı bir ilişki bulunmamıştır (p> .05). Bu duruma göre; ailedeki çocuk sayısı benlik saygısını etkilememektedir.

Tablo (31)

Ailedeki Çocuk Sayısının Zihinsel Gelişimi Etkileyip Etkilemediğini Belirlemek Üzere Yapılan Ki-Kare Sonuçları

Pearson Ki-Kare	T	sd	p
	145,286	118	.045*

*p< .05

Tablo 31’de görüleceği üzere; ailedeki çocuk sayısının zihinsel gelişimi etkileyip etkilemediğini belirlemek üzere yapılan Ki-Kare testi sonucuna göre; anlamlı bir ilişki bulunmuştur (p< .05). Bu sonuçlara göre, ailedeki çocuk sayısı arttıkça çocukların zeka puanları azalmaktadır.

Tablo (32)

Ki-Kare Testi Sonucuna Göre Aradaki İlişkinin Derecesini ve Yönünü Belirlemek İçin Yapılan Pearson Korelasyon Analizi Sonuçları

	ÇOCUK SAYISI		ZEKA PUANI	
	N	R	P	
ÇOCUK SAYISI	216	-,279	.000***	
ZEKA PUANI	216	-,279	.000***	

***p< ,001

Tablo 32’de görüldüğü üzere; Ki-Kare Testi Sonucuna Göre Aradaki İlişkinin Derecesini ve Yönünü Belirlemek İçin Yapılan Pearson Korelasyon Analizi Sonuçlarına göre; ters yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur (p< .001). Bu duruma göre; ailedeki çocuk sayısı arttıkça çocukların zeka puanları azalmaktadır.

Tablo (33)

Babanın Çalışmama Durumunun Benlik Saygısını Etkileyip Etkilemediğini Belirlemek Üzere Yapılan Ki-Kare Sonuçları

Pearson Ki-Kare	T	Sd	P
	32,067	40	.810

p>.05

Tablo 33’de görüldüğü üzere; babanın çalışmama durumunun benlik saygısını etkileyip etkilemediğini belirlemek üzere yapılan Ki-Kare testi sonucuna göre; anlamlı bir ilişki bulunmamıştır (p> .05).

Tablo (34)

Ki-Kare Testi Sonucuna Göre Aradaki İlişkinin Derecesini ve Yönünü Belirlemek İçin Yapılan Pearson Korelasyon Analizi Sonuçları

	BABANIN ÇALIŞMA DURUMU		BENLİK SAYGISI
	N	r	P
BABANIN ÇALIŞMA DURUMU	216	,056	.409
BENLİK SAYGISI	216	,056	.409

p>,05

Tablo 34’de görüldüğü üzere; Ki-Kare Testi Sonucuna Göre Aradaki İlişkinin Derecesini ve Yönünü Belirlemek İçin Yapılan Pearson Korelasyon Analizi Sonuçlarına göre; pozitif veya negatif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmamıştır (p> .05). Bu duruma göre; babanın çalışma durumu çocuğun benlik saygısını etkilememektedir.

Tablo (35)

Annenin Çalışmama Durumunun Benlik Saygısını Etkileyip Etkilemediğini Belirlemek Üzere Yapılan Ki-Kare Sonuçları

Pearson Ki-Kare	T	Sd	p
	46,360	40	.227

p> .05

Tablo 35’de görüleceği üzere; annenin çalışmama durumunun benlik saygısını etkileyip etkilemediğini belirlemek üzere yapılan Ki-Kare testi sonucuna göre; anlamlı bir ilişki bulunmamıştır (p> .05).

Tablo (36)

Ki-Kare Testi Sonucuna Göre Aradaki İlişkinin Derecesini ve Yönünü Belirlemek İçin Yapılan Pearson Korelasyon Analizi Sonuçları

	ANNENİN ÇALIŞMA DURUMU		BENLİK SAYGISI
	N	r	p
ANNENİN ÇALIŞMA DURUMU	216	-,078	,258
BENLİK SAYGISI	216	-,078	,258

p>, 05

Tablo 36’da görüldüğü üzere; Ki-Kare Testi Sonucuna Göre Aradaki İlişkinin Derecesini ve Yönünü Belirlemek İçin Yapılan Pearson Korelasyon Analizi Sonuçlarına göre; pozitif veya negatif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmamıştır (p>, 05). Bu duruma göre; annenin çalışma durumu çocuğun benlik saygısını etkilememektedir.

Tablo (37)

Ailedeki Birey Sayısının Zihinsel Gelişimi Etkileyip Etkilemediğini Belirlemek Üzere Yapılan Ki-Kare Sonuçları

Pearson Ki-Kare	T	sd	P
	224,920	177	.009**

**p< .01

Tablo 37’de görüleceği üzere; ailedeki birey sayısının zihinsel gelişimi etkileyip etkilemediğini belirlemek üzere yapılan Ki-Kare testi sonucuna göre; anlamlı bir ilişki bulunmuştur (p< .01).

Tablo (38)

Ki-Kare Testi Sonucuna Göre Aradaki İlişkinin Derecesini ve Yönünü Belirlemek İçin Yapılan Pearson Korelasyon Analizi Sonuçları

	AİLEDEKİ BİREY SAYISI		ZİHİNSEL GELİŞİM	
	N	r	p	
AİLEDEKİ BİREY SAYISI	216	-,201	.003**	
ZİHİNSEL GELİŞİM	216	-,201	.003**	

**p< .01

Tablo 38’de görüldüğü üzere; Ki-Kare Testi Sonucuna Göre Aradaki İlişkinin Derecesini ve Yönünü Belirlemek İçin Yapılan Pearson Korelasyon Analizi Sonuçlarına göre; negatif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur (p< .01). Bu sonuçlar doğrultusunda, ailedeki birey sayısı arttıkça çocukların zeka puanlarının azaldığı söylenebilir.

Tablo (39)

**Ailedeki Birey Sayısının Benlik Saygısını Etkileyip Etkilemediğini Belirlemek Üzere
Yapılan Ki-Kare Sonuçları**

Pearson Ki-Kare	T	sd	P
	116,676	120	.569

p> .05

Tablo 39’da görüldüğü üzere; ailedeki birey sayısının zihinsel gelişimi etkileyip etkilemediğini belirlemek üzere yapılan Ki-Kare testi sonucuna göre; anlamlı bir ilişki bulunmamıştır (p> .05).

Tablo (40)

**Ki-Kare Testi Sonucuna Göre Aradaki İlişkinin Derecesini ve Yönünü Belirlemek İçin
Yapılan Pearson Korelasyon Analizi Sonuçları**

	AİLEDEKİ BİREY SAYISI		BENLİK SAYGISI	
	N	r	p	
AİLEDEKİ BİREY SAYISI	216	-,110	.107	
BENLİK SAYGISI	216	-,110	.107	

p> .05

Tablo 40’ta görüldüğü üzere; Ki-Kare Testi Sonucuna Göre Aradaki İlişkinin Derecesini ve Yönünü Belirlemek İçin Yapılan Pearson Korelasyon Analizi Sonuçlarına göre; negatif veya anlamlı bir ilişki bulunmamıştır (p> .05).

Tablo (41)

Çocuğun Kendisine Ait Odasının Olmasının Benlik Saygısını Etkileyip Etkilemediğini Belirlemek Üzere Yapılan Ki-Kare Sonuçları

Pearson Ki-Kare	T	sd	P
	39,362	40	.499

p>.05

Tablo 41’de görüleceği üzere; çocuğun kendisine ait odasının olmasının benlik saygısını etkileyip etkilemediğini belirlemek üzere yapılan Ki-Kare testi sonucuna göre; anlamlı bir ilişki bulunmamıştır (p> .05).

Tablo (42)

Ki-Kare Testi Sonucuna Göre Aradaki İlişkinin Derecesini ve Yönünü Belirlemek İçin Yapılan Pearson Korelasyon Analizi Sonuçları

	ÇOCUĞUN KENDİSİNE AİT ODASININ OLMASI		BENLİK SAYGISI
	N	r	p
ÇOCUĞUN KENDİSİNE AİT ODASININ OLMASI	216	-,064	.350
BENLİK SAYGISI	216	-,064	.350

p> .05

Tablo 42’de görüldüğü üzere; Ki-Kare Testi Sonucuna Göre Aradaki İlişkinin Derecesini ve Yönünü Belirlemek İçin Yapılan Pearson Korelasyon Analizi Sonuçlarına göre; negatif veya pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmamıştır (p> .05).

Tablo (43)
Çocuğun Bilgisayarının Olmasının Zihinsel Gelişimini Etkileyip Etkilemediğini
Belirlemek Üzere Yapılan Ki-Kare Sonuçları

Pearson Ki-Kare	T	Sd	p
	84,723	59	.016*

*p< .05

Tablo 43'te görüldüğü üzere; çocuğun bilgisayarının olmasının zihinsel gelişimi etkileyip etkilemediğini belirlemek üzere yapılan Ki-Kare testi sonucuna göre; anlamlı bir ilişki bulunmuştur (p< .05).

Tablo (44)
Ki-Kare Testi Sonucuna Göre Aradaki İlişkinin Derecesini ve Yönünü Belirlemek İçin
Yapılan Pearson Korelasyon Analizi Sonuçları

	ÇOCUĞUN BİLGİSAYARININ OLMASI		ZİHİNSEL GELİŞİM
	N	r	p
ÇOCUĞUN BİLGİSAYARININ OLMASI	216	-,340	.000***
ZİHİNSEL GELİŞİM	216	-,340	.000***

***p< .001

Tablo 44'te görüldüğü üzere; Ki-Kare Testi Sonucuna Göre Aradaki İlişkinin Derecesini ve Yönünü Belirlemek İçin Yapılan Pearson Korelasyon Analizi Sonuçlarına göre; negatif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur (p< .001). Burada ilişkinin ters yönlü olması (1=Evet, 2=Hayır olduğu için) bilgisayarı bulunan kişilerde zihinsel gelişimin olumlu etkilendiği anlamına gelmektedir.

Tablo (45)

Çocuğun Bilgisayarının Olmasının Benlik Saygısını Etkileyip Etkilemediğini Belirlemek Üzere Yapılan Ki-Kare Sonuçları

Pearson Ki-Kare	T	Sd	p
	45,410	40	.257

p> .05

Tablo 45'te görüleceği üzere; çocuğun bilgisayarının olmasının benlik saygısını etkileyip etkilemediğini belirlemek üzere yapılan Ki-Kare testi sonucuna göre; anlamlı bir ilişki bulunmamıştır (p> .05).

Tablo (46)

Ki-Kare Testi Sonucuna Göre Aradaki İlişkinin Derecesini ve Yönünü Belirlemek İçin Yapılan Pearson Korelasyon Analizi Sonuçları

	ÇOCUĞUN BİLGİSAYARININ OLMASI		BENLİK SAYGISI
	N	r	p
ÇOCUĞUN BİLGİSAYARININ OLMASI	216	-,085	.211
BENLİK SAYGISI	216	-,085	.211

p > .05

Tablo 46'da görüldüğü üzere; Ki-Kare Testi Sonucuna Göre Aradaki İlişkinin Derecesini ve Yönünü Belirlemek İçin Yapılan Pearson Korelasyon Analizi Sonuçlarına göre; negatif veya pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmamıştır (p > .05). Bu doğrultuda; çocuğun bilgisayarının olmasının onun benlik saygısını etkilemediğini söyleyebiliriz.

Tablo (47)

9 Yaş Grubu İçin Zeka Puanı ile Benlik Saygısı Puanı Arasındaki İlişkiyi Belirlemek İçin Yapılan Ki-Kare Testi Sonuçları

Pearson Ki-Kare	T	Sd	p
	116,257	1020	.001**

**p< .05

Tablo 47’ de görüldüğü üzere; 9 yaş grubu için Zeka Puanı ile Benlik saygısı Puanı Arasındaki İlişkiyi Belirlemek İçin Yapılan Ki-Kare Testi Sonucuna göre; anlamlı bir farklılık saptanmıştır (p< .01).

Tablo (48)

9 Yaş Grubu İçin Ki-Kare Testi Sonucuna Göre Aradaki İlişkinin Derecesini ve Yönünü Belirlemek İçin Yapılan Pearson Korelasyon Analizi Sonuçları

	ZEKA PUANI		BENLİK SAYGISI
	N	r	p
ZEKA PUANI	72	,412	.000***
BENLİK SAYGISI	72	,412	.000***

***p < .01

Tablo 48’de görüldüğü üzere; Ki-Kare Testi Sonucuna Göre Aradaki İlişkinin Derecesini ve Yönünü Belirlemek İçin Yapılan Pearson Korelasyon Analizi Sonuçlarına göre; zeka puanı ile benlik saygısı arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki vardır (p < .01). Bu sonuçlara göre, 9 yaş grubu çocukları için zeka puanları arttıkça benlik saygılarının da arttığını görmekteyiz.

Tablo (49)

10 Yaş Grubu İçin Zeka Puanı ile Benlik Saygısı Puanı Arasındaki İlişkiyi Belirlemek İçin Yapılan Ki-Kare Testi Sonuçları

Pearson Ki-Kare	T	Sd	p
	839,043	825	.359

p>.05

Tablo 49' da görüldüğü üzere; 10 yaş grubu için Zeka Puanı ile Benlik saygısı Puanı Arasındaki İlişkiyi Belirlemek İçin Yapılan Ki-Kare Testi Sonucuna göre; anlamlı bir farklılık saptanmamıştır (p> .05).

Tablo (50)

11 Yaş Grubu İçin Zeka Puanı ile Benlik Saygısı Puanı Arasındaki İlişkiyi Belirlemek İçin Yapılan Ki-Kare Testi Sonuçları

Pearson Ki-Kare	T	Sd	P
	924,481	864	.075

p> .05

Tablo 50' de görüldüğü üzere; 11 yaş grubu için Zeka Puanı ile Benlik saygısı Puanı Arasındaki İlişkiyi Belirlemek İçin Yapılan Ki-Kare Testi Sonucuna göre; anlamlı bir farklılık saptanmamıştır (p> .05).

Tablo (51)

Yaş Grubuna Bakılmaksızın Zeka Puanı ile Benlik Saygısı Puanı Arasındaki İlişkiyi Belirlemek İçin Yapılan Ki-Kare Testi Sonuçları

Pearson Ki-Kare	T	Sd	p
	2495,229	2360	.026*

* p< .05

Tablo 51’ de görüldüğü üzere Yaş Grubuna Bakılmaksızın Zeka Puanı ile Benlik Saygısı Puanı Arasındaki İlişkiyi Belirlemek İçin Yapılan Ki-Kare Testi Sonucuna göre; anlamlı bir farklılık saptanmıştır (p< .05).

Tablo (52)

Ki-Kare Testi Sonucuna Göre Aradaki İlişkinin Derecesini ve Yönünü Belirlemek İçin Yapılan Pearson Korelasyon Analizi Sonuçları

	ZEKA PUANI		BENLİK SAYGISI
	N	R	p
ZEKA PUANI	216	,163	.016*
BENLİK SAYGISI	216	,163	.016*

*p < .05

Tablo 52’de görüldüğü üzere; Ki-Kare Testi Sonucuna Göre Aradaki İlişkinin Derecesini ve Yönünü Belirlemek İçin Yapılan Pearson Korelasyon Analizi Sonuçlarına göre; zeka puanı ile benlik saygısı arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki vardır (p< .05). Bu durum, genel olarak bakıldığında çocukların zeka puanlarının arttıkça benlik saygılarının da arttığını göstermektedir.

V. BÖLÜM

5. SONUÇ VE TARTIŞMA, ÖNERİLER

5.1. Sonuç ve Tartışma

Bu araştırmada ailelerin sosyo-ekonomik düzeylerinin; 9. 10. 11 yaşındaki çocuklarının benlik saygıları ile zihinsel gelişimleri arasındaki ilişkiye etkilerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmanın bu genel amacı doğrultusunda şu sonuçlar elde edilmiştir.

Araştırmamızın 1. hipotezi “Üst sosyo-ekonomik düzey çocuğun zihinsel gelişimini etkiler” şeklinde kurulmuştur. Bu hipoteze göre yapılan araştırmada elde edilen bulgulara göre;

9 yaş grubu için üst sosyo-ekonomik düzey ile zihinsel gelişimin karşılaştırıldığı Ki-Kare testi sonucuna göre, anlamlı bir farklılık görülmemiştir. 10 yaş grubu için üst sosyo-ekonomik düzey ile zihinsel gelişimin karşılaştırıldığı Ki-Kare testi sonucuna göre; anlamlı bir farklılık görülmemiştir. 11 yaş grubu için üst sosyo-ekonomik düzey ile zihinsel gelişimin karşılaştırıldığı Ki-Kare testi sonucuna göre; anlamlı bir farklılık görülmemiştir.

Ancak, yaş grubuna bakılmaksızın üst sosyo-ekonomik düzey ile zihinsel gelişimin karşılaştırıldığı Ki-Kare testi sonucuna göre; anlamlı bir farklılık saptanmıştır. Ki-Kare Testi Sonucuna Göre Aradaki İlişkinin Derecesini ve Yönünü Belirlemek İçin Yapılan Pearson Korelasyon Analizi Sonuçlarına göre; pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Bu durumda yaş grubuna bakılmaksızın üst sosyo-ekonomik düzeyin; çocuğun zihinsel gelişimini etkilediği belirlenmiştir.

Ahioğlu (2006)' nin yaptığı araştırmada; Üst sosyo-ekonomik düzeydeki aileler çocuklarına daha elverişli yaşam koşulları sağlamakta, çocukları ile iletişimleri daha yoğun ve yapıcı olmakta, çocuğun özerkliğine ve gelişimine uygun beklentilerde bulunmakta, çocuğun okuldaki etkinlikleri ile ilgili olup, öğretmeni ile daha sık iletişimde bulunmaktadırlar. Bu düzeye dahil çocukların okulda çoğunlukla başarılı oldukları ve zihinsel gelişim düzeylerinin orta ve alt sosyo-ekonomik gruptan farklılık gösterdiği saptanmıştır. Alt sosyo-ekonomik sınıf ailelerinin yaşam koşulları çocuğun zihinsel gelişimine elverişsiz bulunmakta, anne-babaların çocukları ile diyalogları yetersiz olup, öğretim ile iletişim istenilen seviyede bulunmamaktadır. Bu aile ortamı ile çocuğun başarısızlığı arasında ilişki belirlenmiştir. Bu araştırmada bulunan sonuçlar bizim çalışmamızı destekler niteliktedir.

Ayrıca yoksulluk içinde yaşayan çocuklara, oyuncak, kitap ve eğitim materyalleri gibi uyarıcılar daha az sunulduğu için bilişsel gelişimleri daha yavaş olmaktadır. Bir çok araştırma da, çocukların yoksul bir çevreden daha iyi bir çevreye taşındıklarında zihinsel düzeylerinin belirgin bir biçimde geliştiğini göstermiştir. Bu duruma göre; üst sosyo-ekonomik düzey çocuğun zihinsel gelişimini etkiler hipotezi kabul edilmektedir.

Araştırmamızın 2. hipotezi “Sosyo-ekonomik düzeyin zihinsel gelişime etkisinde, cinsiyet önemli bir faktör değildir” şeklinde kurulmuştur. Bu hipoteze göre yapılan araştırmada;

Kız cinsiyeti değişkenine göre, sosyo-ekonomik düzey ile zihinsel gelişimin karşılaştırıldığı Ki-Kare testi sonucuna göre; anlamlı bir farklılık saptanmamıştır. Bu durum kızların sosyo-ekonomik düzeylerinin zihinsel gelişimini etkilemediğini göstermektedir.

Erkek cinsiyeti değişkenine göre, sosyo-ekonomik düzey ile zihinsel gelişimin karşılaştırıldığı Ki-Kare testi sonucuna göre; anlamlı bir farklılık saptanmamıştır. Bu durum erkeklerin sosyo-ekonomik düzeylerinin de zihinsel gelişimini etkilemediğini göstermektedir.

Zeka puanlarının cinsiyet değişkenine göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan ilişkisiz grup t testi sonucunda; anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Bu durumda, sosyo-ekonomik düzeyin zihinsel gelişime etkisinde cinsiyet önemli bir faktör değildir hipotezi kabul edilmektedir.

Araştırmamızın 3. hipotezi “Sosyo-ekonomik düzey arttıkça benlik saygısı da artar” şeklinde kurulmuştur. Bu hipoteze göre yapılan araştırmada elde edilen bulgulara göre;

9 yaş grubu için sosyo-ekonomik düzey ile benlik saygısının karşılaştırıldığı Ki-Kare testi sonucuna göre; anlamlı bir farklılık görülmemiştir.10 yaş grubu için sosyo-ekonomik düzey ile benlik saygısının karşılaştırıldığı Ki-Kare testi sonucuna göre; anlamlı bir farklılık görülmemiştir.11 yaş grubu için sosyo-ekonomik düzey ile benlik saygısının karşılaştırıldığı Ki-Kare testi sonucuna göre; anlamlı bir farklılık görülmemiştir.

Yaş grubuna bakılmaksızın sosyo-ekonomik düzey ile benlik saygısının karşılaştırıldığı Ki-Kare testi sonucuna göre; anlamlı bir farklılık görülmemiştir. Bu durum, çocukların sosyo-ekonomik düzeylerinin onların benlik saygısını etkilemediğini göstermektedir. Sosyo-ekonomik düzey arttıkça benlik saygısı da artar hipotezi kabul edilmemektedir.

Ancak ailelerin sosyo-ekonomik düzeylerinin benlik saygısını etkilediğini ortaya koyan araştırmalar mevcuttur. Rosenberg yaptığı çalışmalarda üst sosyo-ekonomik düzeyden gelen gençlerin % 51’ inin alt sosyo-ekonomik düzeyden gelenlerin ise % 38’ inin yüksek benlik saygısına sahip olduklarını bulmuştur. Haktanır (1998)’ in de gençlerle yaptığı araştırmada sosyoekonomik düzeyin gencin benlik saygısında farklılık yarattığı saptanmıştır. Aynı araştırma; gencin benlik saygısı ile anne baba tutumları arasında da anlamlı bir ilişki olduğunu göstermektedir. Birçok çalışmada da görüldüğü gibi; demokratik anne-baba tutumu gencin yüksek özsaygıya sahip olmasına neden olurken, otoriter ve ilgisiz tutum düşük özsaygıya yol açmaktadır. Algılanan olumlu ebeveyn tutumlarının gencin kendisi hakkında olumlu duygular geliştirmesine yol açtığı söylenebilir.

Araştırmamızın 4. hipotezi “Sosyo-ekonomik düzeyin benlik saygısına etkisinde cinsiyet önemli bir faktör değildir” şeklinde kurulmuştur. Bu hipoteze göre yapılan araştırmada;

Kız cinsiyeti değişkenine göre sosyo-ekonomik düzey ile benlik saygısının karşılaştırıldığı Ki-Kare testi sonucuna göre; anlamlı bir farklılık saptanmamıştır. Bu durum kız çocuklarının sosyo-ekonomik düzeylerinin benlik saygısını etkilemediğini göstermektedir.

Erkek cinsiyeti değişkenine göre sosyo-ekonomik düzey ile benlik saygısının karşılaştırıldığı Ki-Kare testi sonucuna göre; anlamlı bir farklılık saptanmamıştır. Bu durum erkek çocukların sosyo-ekonomik düzeylerinin benlik saygısını etkilemediğini göstermektedir. Sosyo-ekonomik düzeyin benlik saygısına etkisinde cinsiyet önemli bir faktör değildir hipotezi kabul edilmektedir.

Ancak benlik saygısı puanlarının cinsiyet değişkenine göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan ilişkisiz grup t testi sonucunda; anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Bu sonuçlara göre; kızların benlik saygısı düzeylerinin erkeklere oranla istatistiksel olarak anlamlı bir biçimde daha yüksek olduğunu söyleyebiliriz.

Böyle bir sonuca ulaşmasının nedeni olarak, kız çocukların gelişim alanlarında genel olarak erkek öğrencilerden biraz daha önde olmalarından kaynaklanıyor olabilir. Gelişim kız çocuklarda erkeklere oranla daha erken yaşlarda başlamakta ve daha hızlı olmaktadır. Bu durum öncelikle bedensel gelişim olmak üzere tüm gelişim alanlarında görülmektedir.

Yurt dışında yapılan çalışmalarda okul başarısının benlik saygısı ve cinsiyet ile ilişkili olduğunu göstermektedir. Suner (2000)’in aktardığına göre; Rosenberg ve arkadaşları, başarı ve benlik saygısı arasında anlamlı ve olumlu bir ilişki olduğunu, akademik başarının benlik saygısını etkileme düzeyinin, benlik saygısının akademik başarıyı etkileme düzeyinden daha düşük olduğunu saptamışlardır. Cheung yapmış olduğu çalışmada yüksek benlik saygısı puanına sahip öğrencilerin akademik başarının, düşük ve orta düzeyde benlik saygısı puanına

sahip öğrencilerden anlamlı şekilde yüksek bulunmuştur. Kızlar ve erkekler arasında yapılan karşılaştırmada erkeklerin benlik saygısı düzeyleri ile akademik başarıları arasındaki ilişki katsayısı kızlara oranla daha yüksek bulunmuştur. Buna göre kızların benlik saygısı düzeyi, erkeklerin benlik saygısı düzeyine göre okul başarısını daha az etkilemektedir.

Araştırmamızın 5. hipotezi “Ailedeki çocuk sayısı zihinsel gelişimi ve benlik saygısını etkiler” şeklinde kurulmuştur. Bu hipoteze göre yapılan araştırmada elde edilen bulgulara göre;

Ailedeki çocuk sayısının benlik saygısını etkileyip etkilemediğini belirlemek üzere yapılan Ki-Kare testi sonuçlarına göre; anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Ki-Kare Testi Sonucuna Göre Aradaki İlişkinin Derecesini ve Yönünü Belirlemek İçin Yapılan Pearson Korelasyon Analizi Sonuçlarına göre; ters yönde anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Bu duruma göre; ailedeki çocuk sayısı benlik saygısını etkilememektedir.

Ailedeki çocuk sayısının zihinsel gelişimi etkileyip etkilemediğini belirlemek üzere yapılan Ki-Kare testi sonucunda anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Ki-Kare Testi Sonucuna Göre Aradaki İlişkinin Derecesini ve Yönünü Belirlemek İçin Yapılan Pearson Korelasyon Analizi Sonuçlarına göre; ters yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Bu duruma göre; ailedeki çocuk sayısı arttıkça çocukların zeka puanları azalmaktadır.

Düşük sosyo-ekonomik seviyedeki ailelerin, yüksek sosyo-ekonomik seviyedeki ailelere oranla daha çok çocuğa sahip olmaya eğilimli oldukları bilinmektedir. Dolayısıyla büyük bir ailede çocuğa verilen ilgi az olacak ve ebeveyn tarafından gösterilen dikkat, çocuk sayısı ele alındığında azalacaktır. Bu durumda çocuğun bilişsel gelişimi de daha yavaş olacaktır.

Araştırmamızın 6. hipotezi “Babanın çalışmaması çocuğun benlik saygısını etkiler” şeklinde kurulmuştur. Bu hipoteze göre yapılan araştırmada elde edilen bulgulara göre;

Babanın çalışmama durumunun benlik saygısını etkileyip etkilemediğini belirlemek üzere yapılan Ki-Kare testi sonucuna göre; anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Ki-Kare Testi Sonucuna Göre Aradaki İlişkinin Derecesini ve Yönünü Belirlemek İçin Yapılan Pearson Korelasyon Analizi Sonuçlarına göre; pozitif veya negatif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Bu duruma göre; babanın çalışma durumu çocuğun benlik saygısını etkilememektedir.

Araştırmamızın 7. hipotezi “Annenin çalışmaması çocuğun benlik saygısını etkiler” şeklinde kurulmuştur. Bu hipoteze göre yapılan araştırmada elde edilen bulgulara göre;

Annenin çalışmama durumunun benlik saygısını etkileyip etkilemediğini belirlemek üzere yapılan Ki-Kare testi sonucuna göre; anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Ki-Kare Testi Sonucuna Göre Aradaki İlişkinin Derecesini ve Yönünü Belirlemek İçin Yapılan Pearson Korelasyon Analizi Sonuçlarına göre; pozitif veya negatif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Bu duruma göre; annenin çalışma durumu çocuğun benlik saygısını etkilememektedir.

Araştırmamızın 8. hipotezi “Ailedeki birey sayısı zihinsel gelişimi ve benlik saygısını etkiler” şeklinde kurulmuştur. Bu hipoteze göre yapılan araştırmada elde edilen bulgulara göre;

Ailedeki birey sayısının zihinsel gelişimi etkileyip etkilemediğini belirlemek üzere yapılan Ki-Kare testi sonucuna göre; anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Ki-Kare Testi Sonucuna Göre Aradaki İlişkinin Derecesini ve Yönünü Belirlemek İçin Yapılan Pearson Korelasyon Analizi Sonuçlarına göre; negatif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Bu sonuçlar doğrultusunda, ailedeki birey sayısı arttıkça çocukların zeka puanlarının azaldığı söylenebilir. Bu bulguyu destekleyen araştırmalarda tek çocuklu ailelerdeki çocukların bilişsel gelişim testlerinden elde ettikleri puanların daha yüksek olduğu bulunmuştur. Çünkü aile bireyleri tüm dikkatlerini ve ilgilerini çocuğa yöneltmekte ve bu durum çocuğun bilişsel gelişimini olumlu etkilemektedir.

Yapılan araştırmalarda kardeş sayısı ile öğrencilerin okul başarısı arasında önemli fark bulunmuştur. Buna göre tek çocuk veya iki kardeş olan öğrencilerin okul başarıları, dört, beş ve daha fazla kardeş olan öğrencilerin okul başarılarından yüksek olmaktadır.

Ailedeki birey sayısının benlik saygısını etkileyip etkilemediğini belirlemek üzere yapılan Ki-Kare testi sonucuna göre; anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Ki-Kare Testi Sonucuna Göre Aradaki İlişkinin Derecesini ve Yönünü Belirlemek İçin Yapılan Pearson Korelasyon Analizi Sonuçlarına göre; negatif veya pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Bu sonuca göre ailede ki birey sayısı çocuğun benlik saygısını etkilememektedir.

Ailedeki birey sayısı zihinsel gelişimi ve benlik saygısını etkiler hipotezi doğrultusunda yapılan araştırmada; ailedeki birey sayısının zihinsel gelişimi etkilediğı ancak ailedeki birey sayısının benlik saygısını etkilemediğı bulunmuştur.

Araştırmamızın 9. hipotezi “Çocuğun kendine ait odası olması benlik saygısını etkiler” şeklinde kurulmuştur. Bu hipoteze göre yapılan araştırmada elde edilen bulgulara göre;

Çocuğun kendisine ait odasının olmasının benlik saygısını etkileyip etkilemediğini belirlemek üzere yapılan Ki-Kare testi sonucuna göre; anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Ki-Kare Testi Sonucuna Göre Aradaki İlişkinin Derecesini ve Yönünü Belirlemek İçin Yapılan Pearson Korelasyon Analizi Sonuçlarına göre; negatif veya pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Bu doğrultuda, çocuğun kendine ait odası olması benlik saygısını olumlu etkiler hipotezi reddedilmiştir.

Araştırmamızın 10. hipotezi “Çocuğun bilgisayarının olması zihinsel gelişimini ve benlik saygısını olumlu etkiler” şeklinde kurulmuştur. Bu hipoteze göre yapılan araştırmada,

Çocuğun bilgisayarının olmasının zihinsel gelişimi etkileyip etkilemediğini belirlemek üzere yapılan Ki-Kare testi sonucuna göre; anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Ki-Kare Testi Sonucuna Göre Aradaki İlişkinin Derecesini ve Yönünü Belirlemek İçin Yapılan Pearson Korelasyon Analizi Sonuçlarına göre; negatif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Burada ilişkinin ters yönlü olması (1=Evet, 2=Hayır olduğu için) bilgisayarı bulunan kişilerde zihinsel gelişimin olumlu etkilendiği anlamına gelmektedir.

Çocuğun bilgisayarının olmasının benlik saygısını etkileyip etkilemediğini belirlemek üzere yapılan Ki-Kare testi sonucuna göre; anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Ki-Kare Testi Sonucuna Göre Aradaki İlişkinin Derecesini ve Yönünü Belirlemek İçin Yapılan Pearson Korelasyon Analizi Sonuçlarına göre; negatif veya pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Bu doğrultuda; çocuğun bilgisayarının olmasının onun benlik saygısını etkilemediğini söyleyebiliriz.

Bilgisayar çocukların zihinsel gücünü ve düşünme yeteneğini geliştirmektedir. Bilgisayar amacına uygun kullanıldığında çok güçlü bir eğitim aracıdır. Özellikle çocukların zeka gelişimine büyük katkı sağlar. Çocuğun düşünme, hayal kurma, soru sorma, öğrenme, yaratıcı ve çözümleyici özelliklerini geliştirme gibi gelişimin en temel niteliklerini kazanmasını sağlar. Bilgisayarların eğitimde doğru kullanılması halinde, çocuğun soyut kavramları somutlaştırmada önemli bir yere sahip olduğu açıktır.

Çocuğun bilgisayarının olması zihinsel gelişimini ve benlik saygısını olumlu etkiler hipotezi doğrultusunda yapılan araştırmada; çocuğun bilgisayarının olmasının zihinsel gelişimi etkilediği ancak benlik saygısını etkilemediği sonucuna varılmıştır.

Araştırmamızın 11. hipotezi “Çocuğun zihinsel gelişimi yüksekse benlik saygısı da yüksek olur” şeklinde kurulmuştur. Bu hipoteze göre yapılan araştırmada,

9 yaş grubu için Zeka Puanı ile Benlik saygısı Puanı Arasındaki İlişkiyi Belirlemek İçin Yapılan Ki-Kare Testi Sonucuna göre; anlamlı bir farklılık saptanmıştır. Ki-Kare Testi

Sonucuna Göre Aradaki İlişkinin Derecesini ve Yönünü Belirlemek İçin Yapılan Pearson Korelasyon Analizi Sonuçlarına göre; zeka puanı ile benlik saygısı arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki vardır.

10 yaş grubu için Zeka Puanı ile Benlik saygısı Puanı Arasındaki İlişkiyi Belirlemek İçin Yapılan Ki-Kare Testi Sonucuna göre; anlamlı bir farklılık saptanmamıştır . 11 yaş grubu için Zeka Puanı ile Benlik saygısı Puanı Arasındaki İlişkiyi Belirlemek İçin Yapılan Ki-Kare Testi Sonucuna göre; anlamlı bir farklılık saptanmamıştır.

Yaş Grubuna Bakılmaksızın Zeka Puanı ile Benlik Saygısı Puanı Arasındaki İlişkiyi Belirlemek İçin Yapılan Ki-Kare Testi Sonucuna göre; anlamlı bir farklılık saptanmıştır . Ki-Kare Testi Sonucuna Göre Aradaki İlişkinin Derecesini ve Yönünü Belirlemek İçin Yapılan Pearson Korelasyon Analizi Sonuçlarına göre; zeka puanı ile benlik saygısı arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki vardır. Bu durum, genel olarak bakıldığında çocukların zeka puanlarının arttıkça benlik saygılarının da arttığını göstermektedir. Bu sonuca göre çocuğun zihinsel gelişimi yükseldikçe benlik saygısı da yükselir hipotezi kabul edilmektedir.

Araştırmanın en önemli sonuçlarından biri zihinsel gelişimin benlik saygısını etkilemesidir. Zihinsel gelişimi yüksek olan çocuklar aile ve çevre tarafından kabul ve değer görmektedirler. Aile ve çevrenin çocuklardan beklentileri de yüksek olmaktadır. Ayrıca, bu beklentiler doğrultusunda çocuklar desteklenmektedir ve cesaretlendirilmektedirler. Çevresinden olumlu geribildirim alan çocukların kendilerine olan güveni ve inancı artmakta ve benlik saygıları olumlu anlamda etkilenmektedir.

5.2. Öneriler

Araştırma sonuçları doğrultusunda şu önerilerde bulunulmuştur.

Bu araştırma, İstanbul ili Kartal ilçesinde bulunan Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı resmi ve özel okullardan seçilen 216 öğrenci üzerinde yapılmıştır. Araştırmanın farklı ilçelerde ve farklı okullarda okuyan öğrenciler üzerinde yapılmasının yararlı olacağı düşünülmektedir.

Araştırmanın bütün gelişim evrelerindeki bireyler için yapılmasının yararlı olacağı düşünülmektedir.

Araştırmanın sonucunda üst sosyo-ekonomik düzeyin çocuğun zihinsel gelişimini olumlu etkilediği belirlenmiştir. Bu durumda alt sosyo-ekonomik düzeydeki çocukların yaşadıkları ortam değiştirilemese de, eğitim gördükleri okullarda eğitim araçları çeşitlendirilebilir ve zenginleştirilebilir. Böylece çocuklar arası yaşantı zenginliği farkı ortadan kaldırılabilir.

Benlik saygısı çocuğun gelişiminde önemlidir. Toplumdaki sorunların çoğunun temelinde düşük benlik saygısı yatar. Birçok aile çocuklarının sağlıklı benlik saygısının olmasını ister. Aileler çocuklara saygılı davranarak, onların görüşlerini alarak ve düşüncelerini dikkate alarak ve onların değerlendirmelerini takdir ederek çocuklarının benlik saygılarının sağlıklı gelişmesini sağlayabilirler.

Araştırmamızın sonuçlarından biri de çocuğun bilgisayarının olmasının zihinsel gelişimini olumlu etkilediğidir. Bilgisayar, çocukların zihinsel gücünü ve düşünme yeteneğini geliştirmektedir. Bilgisayar amacına uygun kullanıldığında çok güçlü bir eğitim aracıdır. Bu nedenle özellikle alt sosyo-ekonomik seviyede ki okullarda bilgisayarlı eğitime daha fazla önem verilmelidir. Böylece çocukların hem akademik yönden başarısı artacak hem de sosyo-ekonomik düzeyler arası farklılıklar en aza indirilecektir.

Günümüzde her toplumun sürekli öğrenen, çevresine, kişilere, olaylara duyarlı, sistemli düşünen, kendisine güvenen ve problem çözebilen bireylere ihtiyacı vardır. Bu bireylerin yetiştirilmesinde en önemli görev ailelere düşmektedir. Bu nedenle çocuktan önce aileyi eğitmek biz eğitimcilerin en büyük görevi olmalıdır. Düşük sosyo-ekonomik düzeye sahip ailelerin bilinçlendirilmesi çocukların sağlıklı bir bilişsel gelişime ve olumlu benlik saygısı geliştirmesine fırsat verir. Ayrıca sosyo-ekonomik düzeyler arası farklılığı da en aza indirir. Bu nedenle eğitimsiz aileler, çocuk yetiştirme ve sağlıklı iletişim kurma konularında eğitilmelidir.

EKLER

EK :1.KENDİM HAKKINDA DÜŞÜNCELERİM (PIERS HARIS ÇOCUKLAR İÇİN ÖZKAVRAMI ÖLÇEĞİ)

AÇIKLAMA: Aşağıda 80 cümle var. Bunlardan sizi tanımlayanları evet, tanımlamayanları ise hayır ile cevaplandırın. Bazı cümlelerde karar vermek zor olabilir. Yine de lütfen bütün cümleleri cevaplayın. Aynı cümleyi hem evet, hem hayır şeklinde işaretlemeyin. Unutmayın, cümledeki ifade genellikle sizi anlatıyorsa evet, genellikle sizi anlatmıyorsa hayır olarak işaretleyeceksiniz. Cümlenin size uygun olup olmadığını en iyi siz kendiniz bilebilirsiniz. Bunun için kendinizi gerçekten nasıl görüyorsanız aynen öyle cevaplandırın. Cevaplarınızı işaretlerken, buradaki cümlenin numarası ile cevap kağıdındaki numaranın aynı olmasına dikkat edin.

1. İyi resim çizerim.
2. Okul ödevlerini bitirmemem uzun sürer.
3. Ellerimi kullanmada becerikliyimdir.
4. Okulda başarılı bir öğrenciyim.
5. Aile içinde önemli bir yerim vardır.
6. Sınıf arkadaşlarım benimle alay ediyorlar
7. Mutluyum.
8. Coğunlukla neşesizim.
9. Akıllıyım.
10. Öğretmenler derse kaldırıncaya heyecanlanırım.
11. Dış (fiziki) görünüşüm beni rahatsız ediyor.
12. Genellikle çekingenim.
13. Arkadaş edinmekte güçlük çekiyorum.
14. Büyüdüğümde önemli bir kimse olacağım.
15. Aileme sorun yaratırım.
16. Kuvvetli sayılırım.

17. Sınavlardan önce heyecanlanırım.
18. Okulda terbiyeli,uyumlu davranırım.
19. Herkes tarafından pek sevilen biri değilim.
20. Parlak, güzel fikirlerim vardır.
21. Genellikle kendi dediklerimin olmasını isterim.
22. İstedğim bir şeyden kolayca vazgeçerim.
23. Müzikte iyiyim.
24. Hep kötü şeyler yaparım.
25. Evde çoğu zaman huysuzluk ederim.
26. Sınıfta arkadaşlarım beni sayarlar.
27. Sinirli biriyim.
28. Gözlerim güzeldir.
29. Derse kalktığımda bildiklerimi sıkılmadan anlatırım.
30. Derslerde sık sık hayal kurarım.
31. (Kardeşiniz varsa) Kardeş(ler)ime sataşırım.
32. Arkadaşlarım fikirlerimi beğenir.
33. Başım sık sık belaya girer.
34. Evde büyüklerimin sözünü dinlerim.
35. Sık sık üzülür, meraklanırım.
36. Ailem benden çok şey bekliyor.
37. Halimden memnunum.
38. Evde ve okulda pek çok şeyin dışarıda bırakıldığına inanırım.
39. Saçlarım güzeldir.
40. Çoğu zaman okul faaliyetlerine gönüllü katılırım.
41. Şimdiki halimden daha başka olmayı isterdim.
42. Geceleri rahat uyurum.
43. Okuldan hiç hoşlanmıyorum.
44. Arkadaşlar arsında oyunlara katılmak için bir seçim yapılırken, en son seçilenlerden biriyim.
45. Sık sık hasta olurum.

46. Başkalarına karşı iyi davranmam.
47. Okul arkadaşlarım güzel fikirlerim olduğunu söylerler.
48. Mutsuzum.
49. Çok arkadaşım var.
50. Neşeliyim.
51. Pek çok şeye aklım ermez.
52. Yakışıklıyım/güzelim.
53. Hayat dolu bir insanım.
54. Sık sık kavgaya karışıyorum.
55. Erkek arkadaşlarım arasında sevilirim.
56. Arkadaşlarım bana sık sık sataşır.
57. Ailemi düş kırıklığına uğrattım.
58. Hoş bir yüzüm var.
59. Evde hep benle uğraşır.
60. Oyunlarda ve sporda başı hep ben çekerim.
61. Ne zaman bir şey yapmaya kalksam her şey ters gider.
62. Hareketlerimde hantal ve beceriksizim.
63. Oyunlarda ve sporda, oynamak yerine seyredirim.
64. Öğrendiklerimi çabuk unuturum.
65. Herkesle iyi geçinirim.
66. Çabuk kızarım.
67. Kız arkadaşlarım arasında sevilirim.
68. Çok okurum.
69. Bir grupta birlikte çalışmaktansa tek başıma çalışmaktan hoşlanırım.
70. (kardeşiniz varsa) Kardeş(ler)imi severim.
71. Vücutça güzel sayılırım.
72. Sık sık korkuya kapılırım.
73. Her zaman bir şeyler düşürür ve kırarım.
74. Güvenilir bir kimseyim.
75. Başkalarından farklıyım.

76. Kötü şeyler düşünürüm.
77. Kolay ağlarım.
78. İyi bir insanım.
79. İşler hep benim yüzümden ters gider.
80. Şanslı bir kimseyim.

EK : 2.ÖĞRENCİ BİLGİ FORMU

.../...../2006

1. Adınız-Soyadınız:

2. Cinsiyetiniz: () Kız () Erkek

3. Doğum Tarihiniz:

4. Okulunuzun Adı ve Sınıfınız :

5. Ailenizdeki Çocuk Sayısı:

() Tek Çocuk () 2-3 Çocuk () 4 Veya Daha Fazla

6. Babanızın Öğrenim Durumu:

() Hiç Bir Okul Mezunu Değil () İlkokul Mezunu

() Ortaokul Mezunu () Lise mezunu () Üniversite Mezunu

7. Annenizin Öğrenim Durumu:

() Hiç Bir Okul Mezunu Değil () İlkokul Mezunu

() Ortaokul Mezunu () Lise mezunu () Üniversite Mezunu

8. Babanızın Çalışma Durumu: () Çalışmıyor () Çalışıyor

9. Çalışıyorsa Mesleği:

10. Annenizin Çalışma Durumu: () Çalışmıyor () Çalışıyor

11. Çalışıyorsanız Mesleği:

12. Ailenizdeki birey sayısı (siz dahil)

3 Kişi 4- 5 Kişi 6-7 Kişi 8 ve Yukarı

13. Oturduğunuz Ev Kime Ait ?

Kira Kendimize Ait Diğer

14. Eviniz Nasıl Isıtılıyor ?

Kaloriferli Sobalı Diğer

15. Evinizde Oda Sayısı (Mutfak Hariç):

Tek Oda Tek Oda ve Salon İki Oda ve Salon
 Üç Oda ve Salon Dört ve daha Fazla Oda ve salon

16. Kendinize ait odanız var mı?

Evet Hayır

17. Bilgisayarınız var mı?

Evet Hayır

28. Cep telefonunuz var mı?

Evet Hayır

KAYNAKÇA

- Ahioğlu, Ő. (2006), **Öğretmen Ve Veli Görüşlerine Göre Farkli Sosyoekonomik Düzeydeki Ailelerin İlköğretim Birinci Sınıf Öğrencilerinin Okuma Yazma Sürecini Etkileme Biçiminin Değerlendirilmesi**, Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Adana.
- Ardalı, C. (2000), **Kişilik ve Psikoterapi Yazıları**, Alan Yayıncılık, İstanbul.
- Arkonaç, S. (1993), **Psikoloji, Zihin Süreçleri Bilimi**, Alfa Basın- Yayın Dağıtım, İstanbul.
- Aslan, E. (1992), **Benlik Kavramı Ve Bireyin Yaşamındaki Etkileri**, Marmara Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi, İstanbul.
- Atkinson, R. & R. ve E. R. Hilgard. (1995), **Psikolojiye Giriş II**, Sosyal Yayınlar, İstanbul.
- Ausebel, D. (1958), **Theroy And Problems Of Child Development. Grune & Stratton**, New York.
- Aydın, A. (2000), **Gelişim ve Öğrenme Psikolojisi**, Alfa Yayınları, İstanbul.
- Aydın, B. (1996), **Benlik Kavramı ve Ben Şemaları**, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Dergisi, Sayı:8 İstanbul.
- Aydın, B. (1997), **Çocuk Ve Ergen Psikolojisi**, Marmara Üniversitesi Vakfı Yayınları, İstanbul.
- Aydın, B. (2002), **Gelişim Psikolojisi**, SFN Baskı, İstanbul.
- Aydın, B. (2005), **Gelişim Ve Öğrenme**, Nobel Yayınları, stanbul.

Bacanlı, H. (1997), **Sosyal İlişkilerde Benlik, Kendini Ayarlamamanın Psikolojisi**, M.E.B. Yayınları, Ankara.

Bacanlı, H. (2001), **Eğitim Psikolojisi**, Alkım Yayınları, İstanbul.

Bacanlı, H. (2001), **Gelişim ve Öğrenme**, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.

Baymur, F. (1994), **Genel Psikoloji**, İnkılap Kitabevi, İstanbul.

Bümen, N. (2002), **Okulda Çoklu Zeka Kuramı**, Pegem Yayıncılık, Ankara.

Cüceloğlu, D. (1997), **İnsan ve Davranışı**, Remzi Kitabevi, İstanbul.

Eisenberg, S. (1993), **Psikolojik Danışma Süreci**, Çev: (Nihal Ören-N. Takkaç), Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul.

Ekşi, A. (1990), **Çocuk, Genç, Ana- Babalar**, Bilgi Yayınevi, Ankara.

Ercan, A.R. (2000), **Çocuklar Nasıl Öğrenir**, Galeri Kültür Yayınevi, Ankara.

Erden, M.& Y. Akman, (1996), **Eğitim Psikolojisi: Gelişim-Öğrenme- Öğretme**, Arkadaş Yayınları, Ankara.

Eripek, S. (1996), **Zihinsel Engelli Çocuklar**, Anadolu Üniversitesi Yayınları, no:668, Eskişehir.

Fidaner, H. (1995), **Ruh Sağlığı Hizmetlerinde Aileye Yaklaşım**, Sevdî Basımcılık, İzmir.

Flett, G. L.& Hewitt, P. L. (2002). “**Perfectionaism and Maladjustment: An Overview of Theoretical, Definitional, and Treatment Issues**”. Perfectionism: Theory, Research, and Treatment, Washington: American Psychological Association.

Gander, M. & Gardiner H. (1993), **Çocuk ve Ergen Gelişimi**, İmge Kitabevi, Ankara.

Gardner. H. (1999), **Çoklu Zeka**, Enka Okulları Yayınları, İstanbul.

Geçtan, E. (1988), **Psikanaliz ve Sonrası**, Remzi Kitabevi, İstanbul.

Geçtan, E. (1995), **Çağdaş Yaşam ve Normal Dışı Davranışlar**, Remzi Kitabevi, İstanbul.

Gfroerer, K. P. & Kern, R.M. & Curlette, W.L. (2004), Research Support for Individual Psychology’s Parenting Model, **Journal of Individual Psychology**.

Gözütok, D.(1999), **Ayşe Abla Okullarında Çoklu Zeka Kuramı Uygulaması**, Başkent Üniversitesi Yayını, Ankara.

Hurlock, E. (1974), **Personality Development**, Mc Graw-Hill Book Company, New York.

Jersild, A. (1979), **Çocuk Psikolojisi**, Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayını, Ankara.

Kağıtçıbaşı, Ç. (1988), **İnsan ve İnsanlar**, Evrim Basım-Yayım Dağıtım, İstanbul.

Karasar, N. (1999), **Bilimsel Araştırma Yöntemi**, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.

Köknel, Ö. (1985), **Kaygıdan Mutluluğa Kişilik**, Altın Kitaplar Yayınevi İstanbul.

Kulaksızoğlu, A. (1998), **Ergenlik Psikolojisi**, Remzi Kitabevi, İstanbul.

- Kuzgun, Y. (1995), **Rehberlik ve Psikolojik Danışma**, ÖSYM Yayınları, Ankara.
- Küçükkaragöz, H. (2002), **Bilişsel Gelişim. Gelişim ve Öğrenme Psikolojisi**, Pegem Yayınları, Ankara.
- Manaster, G.J. (2000), **Faulty Parenting Types and Personality Types**, Parent and Family Education.
- Mansager, E. & Volk, R. (2004), **Journal of Individual Psychology**, Parents' Prism: Three Dimensions of Effective Parenting.
- Miller, A. (1994), **Yetenekli Çocuğun Dramı**, Arion Yayınevi, İstanbul.
- Morgan, C.T. (1993), **Psikolojiye Giriş**, Hacettepe Üniversitesi Psikoloji Bölümü Yayınları, Ankara.
- Morris, C. G. (2002), **Psikolojiyi Anlamak**, (Çev. Ed.: H. B. Ayvaşık & M. Sayıl), Türk Psikologlar Derneği Yayınları, No:23, Ankara.
- Nelson-Jones, R. (1995), **Danışma Psikolojisi Kuramları** (Çev: Füsun Akkoyun), TDFO Ltd. Ankara.
- Oleoron, P. (1992), **Zeka**, İletişim Yayınları, İstanbul.
- Onur, B. (1987), **Ergenlik Psikolojisi**, Hacettepe-Taş Kitapçılık, Ankara.
- Onur, B. (1997), **Gelişim Psikolojisi**, İmge Kitabevi, Ankara.

- Oskay, G. (1990), **Değer Yargılarından Kaynaklanan Ana Baba Ergen Çatışmasının Sosyo Ekonomik Ve Benzeri Değişkenler Açısından İncelenmesi**, Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi, Sayı:5, Ankara.
- Öktem, F. (2001), **Bilimin ve Aklın Aydınlığında Eğitim Dergisi “Zeka Kavramı”**, Yıl:2, Sayı:22
- Öner, N. (1996), **Piers Harris’in Çocuklarda Öz-kavramı Ölçeği El Kitabı**, Türk Psikologlar Derneği Yayınları, Ankara.
- Öner, N. (1997), **Türkiye’ de Kullanılan Psikolojik Testler**, Boğaziçi Yayınları, İstanbul.
- Örgün, S. K. (2000), **Anne Baba Tutumları ile 8. Sınıf Öğrencilerinin Benlik Saygıları ve Atılganlıkları Arasındaki İlişki**, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Öz, İ. (2005), **Anne- Baba Olma Sanatı**, Alfa Yayınları, İstanbul.
- Özdoğan, B. (2000), **Çocuk Ve Oyun**, Anı Yayıncılık, İstanbul.
- Özgüven İ. E. (1994), **Psikolojik Testler**, Psikolojik Danışma, Rehberlik ve Eğitim Merkezi (PDREM), Ankara.
- Öztürk, M. O. (1997), **Ruh Sağlığı ve Bozuklukları**, Hekimler Birliği Yayınları, Ankara.
- Pektaş, C.S. (2002), **9-12 Yaş Korunmaya Muhtaç Çocukların Benlik Saygısı ile Zihinsel Gelişimleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi**, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Peseschkian, N. (1999), **Pozitif Aile Terapisi**, Beyaz Yayınları, İstanbul.

Saban, A. (2002), **Çoklu Zeka Teorisi ve Eğitimi**, Nobel Yayıncılık, Ankara.

Saban, A. (2002), **Öğrenme Öğretme Süreci**, Nobel Yayıncılık, Ankara.

Sarı, E. (1998), **Benlik Kavramının Gelişimine İlişkin Kuramsal Açıklamalar**, Milli Eğitim Dergisi, M.E.B. Yayınları, Sayı: 138, Ankara.

Satir, V. (2001), **İnsan Yaratmak**, Beyaz Yayınları, İstanbul.

Selçuk, Z. (1996), **Eğitim Psikolojisi**, Şafak Matbaa, Ankara.

Senemoğlu, S. (2000), **Gelişim, Öğrenme, Öğretim**, Gazi Kitapevi, Ankara.

Sutherland, P. (1992), **Cognitive Development Today: Piaget and his Critics**, Paul Chapman, London.

Şendil, G. (2003), **Çocuk, Ergen, ve Anne Baba**, Çantay Yayınları, İstanbul.

Tan, H. (1992), **Psikolojik Danışma ve Rehberlik**, Alkım Yayınevi, İstanbul.

Toker, F.& Kuzgun, Y. (1968), **Zeka Kuramları**, MEB Yayınları, Ankara.

Tuzcuoğlu, N. (2004), **Bir Aile Olmak, Anne-Baba Olmanın Altın Kuralları**, Morpa Kültür Yayınları, İstanbul.

Voltan-Acar, N. (1985), **Çocukla İletişim: Öğretme, Destekleme ve Çocuk Yetiştirme Sanatı**, Nüve Matbaası, Ankara.

Weiss, L. (1998), **Çocuğumu Nasıl Anlarım**, Beyaz Yayınları, İstanbul.

Yanbastı, G. (1990), **Kişilik Kuramları**, Ege Üniversitesi Yayınları, İzmir.

Yavuzer, H. (1997), **Ana - Baba ve Çocuk**, Remzi Kitabevi, İstanbul.

Yavuzer, H. (2004), **Okul Çağı Çocuğu**, Remzi Kitabevi, İstanbul.

Yavuzer, H. (1998), **Çocuk Psikolojisi**, Remzi Kitabevi, İstanbul

Yörükoğlu, A. (1993), **Çocuk Ruh Sağlığı** , Özgür Yayın Dağıtım, İstanbul.

Yörükoğlu, A. (1985), **Gençlik Çağı** , Özgür Yayın Dağıtım, İstanbul.

Zöhrap, D.U. (2004), **Lise Öğrencilerinde Algılanan Anababa Tutumları ve Aile Yapısının Ergen Kişilik Özelliklerine Etkisi**, Marmara Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.